

HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a șasea)

13 septembrie 2010*

În cauzele conexe T-415/05, T-416/05 și T-423/05,

Republica Elenă, reprezentată de doamna A. Samoni-Rantou și de domnul P. Mylonopoulos, în calitate de agenți,

reclamantă în cauza T-415/05,

Olympiakes Aerogrammes AE, cu sediul în Kallithéa (Grecia), reprezentată de V. Christianos, avocat,

reclamantă în cauza T-416/05,

Olympiaki Aeroporia Ypiresies AE, cu sediul în Atena (Grecia), reprezentată de P. Anestis, S. Mavroghenis, avocați, de doamna S. Jordan, de domnul T. Soames, solicitors, și de D. Geradin, avocat,

reclamantă în cauza T-423/05,

* Limba de procedură: greaca.

împotriva

Comisiei Europene, reprezentată de domnii D. Triantafyllou și T. Scharf, în calitate de agenți,

pârâtă,

susținută de

Aeroporia Aigaiou Aeroporiki AE, cu sediul în Atena, reprezentată de N. Keramidas și, în cauza T-416/05, de asemenea de N. Korogiannakis, I. Dryllerakis și E. Dryllerakis, avocați,

intervenientă în cauzele T-416/05 și T-423/05,

având ca obiect o cerere de anulare a Deciziei C(2005) 2706 final a Comisiei din 14 septembrie 2005 privind ajutoarele de stat în favoarea Olympiaki Aeroporia Ypiresies AE [C 11/2004 (ex NN 4/2003) – Olympiaki Aeroporia – Restructurare și privatizare],

TRIBUNALUL (Camera a șasea),

compus din domnii M. Jaeger, președinte, A. W. H. Meij (raportor) și L. Truchot, judecători,

grefier: doamna K. Pocheć, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 14 iunie 2010,

pronunță prezenta

Hotărâre

Istoricul cauzei

- 1 La 14 septembrie 2005, Comisia a adoptat Decizia C(2005) 2706 final privind ajutoarele de stat în favoarea Olympiaki Aeroporia Ypiresies AE [C 11/2004 (ex NN 4/2003) – Olympiaki Aeroporia – Restructurare și privatizare] (denumită în continuare „decizia atacată”).
- 2 În scopul de a înlesni privatizarea companiei aeriene Olympiaki Aeroporia AE (Olympic Airways), deținută în întregime de stat și care a devenit, începând cu luna decembrie 2003, Olympiaki Aeroporia Ypiresies (Olympic Airways Services) (denumită în

continuare „OA”), articolul 27 din Legea elenă nr. 3185/2003 din 9 septembrie 2003 privind modificarea Legii nr. 2668/1998, armonizarea cu Directiva 2002/39/CE, soluționarea problemelor privind organismul poștei elene și alte dispoziții (FEK A' 229/26.9.2003, denumită în continuare „Legea nr. 3185/2003”), intitulat „Transformarea grupului Olympiaki Aeroporia”, prevăzuse printre altele că „societățile grupului Olympiaki Aeroporia [vor fi] transformate prin divizarea sectoarelor de activitate ale acestora, a unităților sau a serviciilor care intră sub incidența activității de transport aerian și prin fuziune cu o societate existentă a grupului sau prin absorbția de către una dintre aceste societăți”.

- 3 În temeiul articolului 27 din Legea nr. 3185/2003, activitățile de zbor ale OA și ale filialei sale Olympiaki Aeroploia AE (Olympic Aviation) au fost divizate și regrupate „prin fuziune” în cadrul unei alte filiale a OA, Makedonikes Aerogrammes AE (Macedonian Airways), care a fost denumită Olympiakes Aerogrammes AE (Olympic Airlines, denumită în continuare „NOA”). Din înscrisurile de la dosar reiese, fapt confirmat de părți în cursul ședinței, că noua companie aeriană NOA s-a constituit la 11 decembrie 2003 și și-a început activitatea la 12 decembrie 2003. La această dată, OA a încetat orice activitate de zbor și a menținut activitățile de asistență la sol, de mentenanță și de formare. Întregul capital al noii companii aeriene NOA a revenit în mod direct Republicii Elene.

- 4 Situația economică a societății OA și contribuțiile financiare ale sectorului public aduse acesteia, precum și noii companii aeriene NOA au făcut obiectul mai multor decizii ale Comisiei.

Decizia 2003/372/CE

- 5 La 11 decembrie 2002, Comisia a adoptat Decizia 2003/372/CE privind ajutorul acordat de Grecia societății OA (JO 2003, L 132, p. 1, denumită în continuare „decizia

din 11 decembrie 2002”) în care a declarat incompatibile cu piața comună ajutoarele pentru restructurarea OA ce fuseseră aprobate în cursul anilor 1994, 1998 și 2000, precum și ajutoarele noi ilegale. Cu privire la ajutoarele pentru restructurare, această decizie se întemeia în special pe constatarea potrivit căreia cea mai mare parte a obiectivelor planului de restructurare a OA din 1998 prin care se urmărea restabilirea rentabilității acestei societăți pe termen mediu și lung nu fuseseră atinse, iar condițiile impuse prin deciziile de aprobare nu fuseseră în întregime respectate. În temeiul articolului 3 din decizia din 11 decembrie 2002, Republica Elenă fusese invitată să recupereze o parte din ajutoarele pentru restructurare acordate, respectiv suma de 41 de milioane de euro, precum și ajutoarele noi ilegale, declarate incompatibile cu piața comună.

- 6 Articolul 1 primul paragraf litera (b) din decizia din 11 decembrie 2002 prevedea că ajutorul pentru restructurare acordat OA de Republica Elenă sub forma unor noi garanții la împrumuturi, în cuantum de 378 de milioane de dolari americani (USD), referitoare la împrumuturi pentru cumpărarea unor noi aparate și pentru investițiile necesare mutării sale la noul aeroport din Spata (Grecia), fusese considerat drept incompatibil cu piața comună.
- 7 Prin Hotărârea din 12 mai 2005, Comisia/Grecia (C-415/03, Rec., p. I-3875, denumită în continuare „Hotărârea din 12 mai 2005”), Curtea a constatat că Republica Elenă nu și-a îndeplinit obligațiile ce îi reveneau în temeiul deciziei din 11 decembrie 2002, prin faptul că nu a adoptat, în termenul prevăzut, toate măsurile necesare pentru rambursarea, în conformitate cu articolul 3 din această decizie, a ajutoarelor declarate incompatibile, cu excepția celor care priveau contribuțiile la organismul național de asigurări sociale (IKA).
- 8 În această hotărâre (punctele 32-34), Curtea a luat în considerare în special faptul că din informațiile furnizate de Comisie și necombătute de autoritățile elene rezulta că Republica Elenă transferase societății NOA elementele de activ cele mai rentabile ale

OA, libere de orice datorii, care aparțineau de asemenea acestui stat membru și care beneficiau de o protecție specială față de creditori, prin derogare de la dispozițiile de drept comun și de la obligațiile de drept comercial. Curtea a statuat printre altele că această construcție juridică făcea imposibilă, în temeiul dreptului național, recuperarea ajutoarelor acordate și împiedica executarea efectivă a deciziei din 11 decembrie 2002, precum și redobândirea ajutoarelor.

- 9 Ca urmare a acțiunii în anulare care fusese formulată de OA împotriva deciziei din 11 decembrie 2002, prin Hotărârea din 12 septembrie 2007, Olympiaki Aeroporia Ypiresies/Comisia (T-68/03, Rep., p. II-2911), Tribunalul a anulat în parte această decizie, în măsura în care avea în vedere tolerarea permanentizării neplății, pe de o parte, a taxelor de aeroport datorate de OA Aeroportului Internațional din Atena (AIA) și, pe de altă parte, a taxei pe valoarea adăugată datorate de OA pentru carburant și piesele de schimb. Acțiunea a fost respinsă în privința celorlalte ajutoare noi ilegale, precum și în privința ajutoarelor pentru restructurare.

- 10 Considerând că Republica Elenă nu adoptase măsurile pe care le presupunea executarea Hotărârii din 12 mai 2005, Comisia a formulat o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor în temeiul articolului 228 CE. Prin Hotărârea din 7 iulie 2009, Comisia/Grecia (C-369/07, Rep., p. I-8917, punctele 68, 72, 109, 143 și 145), Curtea a admis că, în principiu, o operațiune de compensare, în măsura în care este prevăzută de ordinea juridică națională ca mecanism de stingere a unei obligații, putea constitui un mijloc adecvat care să permită recuperarea unui ajutor de stat. Pe de altă parte, aceasta a statuat că, sub rezerva aplicării dispozițiilor comunitare în materie de ajutoare de stat, trebuia să se constate, pentru necesitățile procedurii privind constatarea neîndeplinirii obligațiilor în discuție, că Republica Elenă demonstrase existența unei creanțe exigibile în beneficiul OA care se ridica la 601 289 003 euro, astfel cum rezultă din hotărârea arbitrală din 6 decembrie 2006, în temeiul căreia Republica Elenă fusese

obligată să plătească OA anumite despăgubiri. Menționând faptul că această sumă era cu mult mai mare decât valoarea totală a ajutoarelor ce trebuiau recuperate prin executarea deciziei din 11 decembrie 2002, Curtea a apreciat că Republica Elenă nu demonstrase corespunzător cerințelor legale, în ceea ce privește o parte din ajutoarele noi ilegale menționate în această decizie, că aceste ajutoare fuseseră restituite. În consecință, Curtea a impus în această privință plata cumulativă a unei penalități cu titlu cominatoriu și a unei sume forfetare.

Decizia atacată

- 11 Prin scrisoarea din 3 martie 2003, autoritățile elene au informat Comisia cu privire la stadiul procedurii de privatizare a OA. În cursul anului 2003 au avut loc schimburi de scrisori între respectivele autorități și Comisie cu privire la restructurarea companiei aeriene OA în vederea privatizării acesteia.

- 12 În absența unei notificări oficiale a unor eventuale ajutoare de stat, Comisia a adoptat, la 8 septembrie 2003, o decizie prin care obliga Republica Elenă să îi furnizeze toate informațiile necesare în scopul examinării, în raport cu dispozițiile articolului 87 CE, a măsurilor legate de restructurarea și de privatizarea companiei aeriene OA, care ar fi putut include elemente de ajutor de stat.

- 13 La 25 septembrie 2003, o companie aeriană concurentă, Aeroporia Aigaiou Aeropori-riki AE (Aegean Airlines, denumită în continuare „Aeroporia Aigaiou” sau „intervenienta”), a formulat o plângere la Comisie cu privire la privatizarea OA.

- 14 Prin scrisoarea din 29 septembrie 2003, autoritățile elene au comunicat Comisiei Legea nr. 3185/2003, precum și răspunsul la ordinul de furnizare a informațiilor. Prin scrisoarea din 31 octombrie 2003, Comisia a indicat autorităților elene că, în continuare, lipsea o serie de date.
- 15 Prin scrisoarea din 15 decembrie 2003, Comisia a reiterat cererea de informații. Republica Elenă a furnizat aceste informații prin scrisorile din 18 și din 19 decembrie 2003. Prin scrisoarea din 15 ianuarie 2004, Comisia a solicitat autorităților elene informații suplimentare, iar acestea au răspuns prin două scrisori din 15 și din 16 ianuarie 2004.
- 16 Prin decizia din 16 martie 2004, Comisia a deschis procedura oficială de investigare prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE în ceea ce privește măsurile legate de restructurarea și de privatizarea grupului Olympic Airways, luate de Republica Elenă cu privire la OA și la NOA, după adoptarea deciziei din 11 decembrie 2002 (JO C 192, p. 2).
- 17 În această decizie, Comisia a arătat printre altele că, odată cu divizarea activităților de zbor ale grupului Olympic Airways și cu reorganizarea acestora în noua societate NOA, OA încetase să asigure activități aeriene și continua să furnizeze servicii de asistență la sol, de mentenanță și de formare. Aceasta a arătat că autoritățile elene nu aveau în vedere în acest stadiu lichidarea societății OA, în pofida faptului că fondurile proprii aveau valori negative pentru al doilea an consecutiv. Astfel, potrivit autorităților elene, procesul de restructurare inițiat în decembrie 2003 trebuia să dureze patru-cinci ani și să permită eliminarea unei părți importante a datoriilor OA, care urma să fie supusă lichidării atunci când toate diviziunile acesteia, precum și

celelalte active, cum sunt clădirile, mașinile, avioanele care nu mai zburau și orice alt bun material, ar fi fost vândute.

- 18 Comisia a apreciat, în decizia din 16 martie 2004, că un anumit număr de avantaje în beneficiul OA păreau a constitui ajutoare de stat incompatibile cu piața comună. Aceasta a subliniat de asemenea că noua companie aeriană NOA beneficiase de transferul activelor din sectorul activităților de zbor ale grupului Olympic Airways, prin lăsarea pasivului considerabil în sarcina OA, și că niciun creditor al OA nu s-ar fi îndreptat împotriva NOA. În sfârșit, Comisia a afirmat că, în cadrul procedurii de investigare deschise, pleca de la „principiul că toate companiile care aparțineau grupului – inclusiv [NOA] – [erau] aceeași întreprindere”.
- 19 Prin scrisoarea din 11 iunie 2004, Republica Elenă a transmis Comisiei observațiile sale cu privire la decizia din 16 martie 2004.
- 20 Aeroportul Aigaiou a prezentat observații în termenul acordat în acest scop terților interesați, ca urmare a publicării deciziei sus-menționate în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*.
- 21 Prin scrisoarea din 11 octombrie 2004, Comisia a notificat Republicii Elene, conform articolului 11 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului [88 CE] (JO L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41), intenția sa de a adopta o decizie prin care să o oblige să suspende orice măsură de ajutor până când poate fi luată o decizie cu privire la compatibilitatea acesteia cu tratatul. Republica Elenă a răspuns prin scrisoarea din 26 octombrie 2004.

- 22 Ca urmare a acestui răspuns, autoritățile elene au informat în mod regulat Comisia, prin scrisori sau în cursul reuniunilor, cu privire la evoluția procedurii de privatizare a NOA și a OA.
- 23 În perioada 9-26 mai 2005, cabinetul de consultanță Moore Stephens a efectuat, la cererea Comisiei, o anchetă la sediile OA și NOA. Raportul său din 19 iulie 2005 este intitulat „Anchetă cu privire la restructurarea și privatizarea grupului Olympic Airways/Olympic Airlines”. Din cuprinsul raportului rezultă că această anchetă urmărea să răspundă în special la întrebările dacă restructurarea grupului Olympic Airways și crearea NOA nu constituiau decât un aranjament juridic prin care se urmărea transferarea activelor și a activităților unei noi entități juridice și menținerea datoriilor la fosta entitate juridică și dacă OA și NOA primiseră ajutoare de stat directe sau indirecte ulterior acestei restructurări.
- 24 La 14 septembrie 2005, Comisia a adoptat decizia atacată, care constata acordarea unui ajutor de stat societății NOA, sub forma unor chirii pentru subînchirierea de către aceasta a unor avioane de la OA sau de la Republica Elenă, chirii inferioare celor plătite de acestea din urmă în temeiul contractelor de închiriere principale [articolul 1 alineatul (1) din decizia atacată]. În plus, Comisia a constatat în această decizie acordarea a trei categorii de ajutoare de stat în favoarea OA. Prima categorie se referea la plata anticipată către OA a unui quantum pretins supraestimat al valorii activelor, cu privire la sectorul activităților de zbor transferate NOA la momentul divizării [articolul 1 alineatul (2) din decizia atacată]. A doua categorie de ajutoare consta în plata către OA a sumei de 8,2 milioane de euro, precum și în realizarea unor garanții de stat ce ar fi fost prevăzute de decizia din 11 decembrie 2002 și ar fi fost modificate [articolul 1 alineatul (3) din decizia atacată]. În sfârșit, a treia categorie privea tolerarea de către autoritățile elene a neplătii de către OA a datoriilor fiscale și a contribuțiilor la asigurările sociale [articolul 1 alineatul (4) din decizia atacată].

25 Dispozitivul deciziei atacate are următorul cuprins:

„Articolul 1

(1) Acceptarea de către [OA] și de către [Republica Elenă] pentru subînchirierea unor avioane de către [NOA] a unor chirii care sunt inferioare sumelor plătite în temeiul contractelor de locațiune principale, care au determinat pierderi de aproximativ 37 de milioane de euro în 2004 pentru [OA] și de aproximativ 2,75 milioane de euro până în mai 2005 pentru stat, constituie un ajutor de stat ilegal în favoarea [NOA] care este incompatibil cu tratatul.

(2) [Republica Elenă] a acordat [OA] un ajutor de stat ilegal și incompatibil, al cărui quantum corespunde supraevaluării activelor [NOA] la momentul creării acestora din urmă. Quantumul acestui ajutor este estimat provizoriu de Comisie la aproximativ 91,5 milioane de euro.

(3) Acordarea de către [Republica Elenă] societății [OA], în perioada mai 2004-martie 2005, a unor sume în quantum total de aproximativ 8 milioane de euro și plata suplimentară de către [Republica Elenă] în locul [OA] a anumitor tranșe din împrumuturile bancare și din leasingurile financiare, în măsura în care aceste plăți nu reprezintă simpla executare a garanțiilor prevăzute la articolul 1 [primul paragraf] litera (b) din decizia [din 11 decembrie 2002] și a condițiilor corespunzătoare acestora, constituie un ajutor de stat ilegal în favoarea [OA] care este incompatibil cu tratatul.

(4) Toleranța constantă dovedită de [Republica Elenă] față de [OA] cu privire la neplata impozitelor și a contribuțiilor la asigurările sociale datorate statului în quantum de aproximativ 354 de milioane de euro pentru perioada cuprinsă între decembrie 2002 și decembrie 2004 constituie un ajutor de stat ilegal în favoarea [OA] care este incompatibil cu tratatul.

Articolul 2

(1) [Republica Elenă] recuperează de la beneficiari ajutoarele menționate la articolul 1.

(2) Recuperarea ajutoarelor se efectuează fără întârziere și în conformitate cu procedurile prevăzute de legislația națională, cu condiția ca acestea să permită executarea imediată și efectivă a deciziei. Sumele care vor trebui recuperate cuprind dobânzile datorate începând de la momentul punerii la dispoziția beneficiarilor a ajutoarelor până la data de rambursare a acestora. Dobânzile vor fi calculate pe baza dobânzii de referință utilizate pentru calcularea echivalentului în subvenții al ajutoarelor regionale.

Articolul 3

[Republica Elenă] suspendă imediat acordarea oricărui ajutor suplimentar societăților [OA] și [NOA].

Articolul 4

[Republica Elenă] informează Comisia, într-un termen de două luni începând de la data notificării prezentei decizii, cu privire la măsurile adoptate în temeiul articolelor 2 și 3.”

- 26 Decizia atacată a fost notificată Republicii Elene la 15 septembrie 2005.
- 27 În Hotărârea din 14 februarie 2008, Comisia/Grecia (C-419/06, nepublicată în Repertoriu), Curtea, sesizată de Comisie în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE, a constatat că Republica Elenă nu și-a îndeplinit obligațiile care îi reveneau în temeiul articolelor 2 și 4 din decizia atacată, prin faptul că nu a adoptat, în termenele stabilite, toate măsurile necesare pentru suprimarea și pentru recuperarea de la beneficiari a ajutoarelor declarate prin decizia atacată drept ilegale și incompatibile cu piața comună.

Procedura și concluziile părților

- 28 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 25 noiembrie 2005, reclamantele, Republica Elenă, precum și NOA și OA, au introdus prezentele acțiuni.
- 29 În cauza T-416/05, prin înscrisul separat depus la grefa Tribunalului la 4 februarie 2006, reclamanta a formulat o cerere de suspendare a executării articolului 2 din decizia atacată, în ceea ce privește ajutoarele menționate la articolul 1 alineatul (1) din această decizie. Prin Ordonanța din 26 iunie 2006, Olympiakes Aerogrammes/Comisia (T-416/05 R, nepublicată în Recueil), președintele Tribunalului a respins această cerere.
- 30 În cauza T-423/05, prin înscrisul separat depus la grefa Tribunalului la 19 iunie 2006, reclamanta a formulat o cerere de suspendare a executării articolului 2 din decizia atacată, în ceea ce privește ajutoarele menționate la articolul 1 alineatele (2)-(4) din această decizie. Prin Ordonanța din 29 ianuarie 2007, Olympiaki Aeroporia Ypiresies/

Comisia (T-423/05 R, nepublicată în Repertoriu), președintele Tribunalului a respins această cerere.

- 31 Întrucât compunerea camerelor Tribunalului a fost modificată, judecătorul raportor a fost repartizat la Camera a șasea, căreia i-au fost atribuite, în consecință, prezentele cauze.
- 32 În cauza T-416/05, printr-o cerere depusă la grefa Tribunalului la 16 august 2006, întemeindu-se pe articolul 48 alineatul (2) primul și al doilea paragraf din Regulamentul de procedură al Tribunalului, reclamanta a invocat inadmisibilitatea pretinselor motive noi ale Comisiei, prezentate în duplică. Aceasta a solicitat ca Tribunalul să declare inadmisibile aceste motive și, în subsidiar, să i se acorde un termen suplimentar pentru a formula un răspuns la acestea. Comisia a prezentat observațiile sale scrise cu privire la cererea menționată.
- 33 În cauza T-416/05, prin înscrisul depus la grefa Tribunalului la 2 mai 2006, Aeroporia Aigaiou a formulat o cerere de intervenție în susținerea concluziilor Comisiei.
- 34 Prin înscrisul din 14 iulie 2006, NOA a solicitat respingerea acestei cereri de intervenție. Printr-un înscris separat depus în aceeași zi, aceasta a formulat o cerere de aplicare a regimului de confidențialitate cu privire la Aeroporia Aigaiou în ceea ce privește decizia atacată în integralitate, atât timp cât o versiune neconfidențială a acestei decizii nu este publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, precum și anumite date conținute în cererea introductivă, în replică și în anexele la acestea.

- 35 Prin Ordonanța din 6 iunie 2008, președintele Camerei a șasea a admis intervenția Aeroportului Aigaiou în susținerea concluziilor Comisiei. Această ordonanță prevedea comunicarea către intervenientă, în conformitate cu dispozițiile articolului 116 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, a versiunii neconfidențiale a actelor de procedură, precum și stabilirea unui termen pentru prezentarea memoriului în intervenție, fără a aduce atingere posibilității de a-l completa ulterior, dacă este cazul, ca urmare a deciziei cu privire la temeinicia cererii de aplicare a regimului de confidențialitate.
- 36 Prin înscrisul depus la grefa Tribunalului la 25 iunie 2008, intervenienta a contestat cererea de aplicare a regimului de confidențialitate formulată de NOA. Solicitând comunicarea completă a tuturor actelor de procedură, aceasta și-a manifestat intenția de a prezenta un memoriu în intervenție pe baza versiunilor neconfidențiale ale actelor care îi fuseseră comunicate. Memoriul în intervenție a fost depus la 22 iulie 2008.
- 37 În cauza T-416/05, printr-o scrisoare depusă la grefa Tribunalului la 8 martie 2010, ca răspuns la întrebările adresate de Tribunal cu privire la cererea sa de aplicare a regimului de confidențialitate, reclamanta a renunțat la această cerere, ca urmare a intrării într-un regim special de lichidare și a încetării oricărei activități comerciale, la finalul procedurii de privatizare. Intervenienta a fost invitată să își prezinte observațiile suplimentare.
- 38 În cauza T-423/05, prin înscrisul depus la grefa Tribunalului la 17 mai 2006, Aeroportul Aigaiou a formulat o cerere de intervenție în susținerea concluziilor Comisiei. Prin înscrisul depus la 28 iulie 2006, reclamanta a solicitat respingerea cererii de intervenție. Prin înscrisul separat depus în aceeași zi, aceasta a formulat o cerere de aplicare a regimului de confidențialitate cu privire la Aeroportul Aigaiou.

39 Prin Ordonanța din 6 iunie 2008, președintele Camerei a șasea a admis intervenția Aeroportului Aigaiou în susținerea concluziilor Comisiei în cauza T-423/05. Această ordonanță prevedea comunicarea în timp util intervenientei, conform articolului 116 alineatul (6) din Regulamentul de procedură, a raportului de ședință, în vederea prezentării eventualelor observații în cursul ședinței.

40 În cauza T-423/05, prin scrisoarea depusă la grefa Tribunalului la 10 mai 2010, ca răspuns la întrebările adresate de Tribunal în special cu privire la cererea sa de aplicare a regimului de confidențialitate, reclamanta a renunțat la această cerere ca urmare a intrării într-un regim special de lichidare la finalul procedurii de privatizare.

41 Prin Ordonanța din 18 mai 2010, președintele Camerei a șasea a dispus, după ascultarea tuturor părților, conexarea, pentru buna desfășurare a procedurii orale și în vederea pronunțării hotărârii, a cauzelor T-415/05, T-416/05 și T-423/05.

42 Ca urmare a unui caz de împiedicare a domnului judecător Tchipev, președintele Tribunalului a desemnat, în aplicarea articolului 32 alineatul (3) din Regulamentul de procedură, un alt judecător să participe la judecarea prezentelor cauze pentru a completa camera.

43 În cauza T-415/05, reclamanta solicită Tribunalului:

— anularea în totalitate sau în parte a deciziei atacate;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

44 În cauza T-416/05, reclamanta solicită Tribunalului:

- anularea articolului 1 alineatele (1) și (4) și a articolului 2 din decizia atacată, în măsura în care acestea o privesc;

- obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

45 În cauza T-423/05, reclamanta solicită Tribunalului:

- anularea în totalitate sau în parte a deciziei atacate, în măsura în care privește ajutoarele care i-ar fi fost acordate;

- obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

46 Comisia, susținută de Aeroportul Aigaiou în cauzele T-416/05 și T-423/05, solicită Tribunalului:

- respingerea acțiunilor;

- obligarea reclamantelor la plata cheltuielilor de judecată.

- 47 În baza raportului judecătorului raportor, Tribunalul (Camera a șasea) a decis deschiderea procedurii orale fără a iniția o cercetare judecătorească prealabilă. În cadrul măsurilor de organizare a procedurii, părțile au fost invitate să răspundă la întrebările scrise ale Tribunalului și să furnizeze anumite documente. Părțile au răspuns acestor cereri.
- 48 Pledoariile părților și răspunsurile acestora la întrebările adresate de Tribunal au fost ascultate în ședința din 14 iunie 2010.
- 49 În cauza T-415/05, Republica Elenă, care solicitase trimiterea cauzei spre judecare Marii Camere, a confirmat în cursul ședinței retragerea acestei cereri.

În drept

A — Cu privire la dispariția interesului reclamantelor de a exercita acțiunea

1. Argumentele părților

- 50 În observațiile sale scrise în răspuns la cererea Tribunalului, Comisia a contestat existența unui interes actual al reclamantelor din cauzele T-416/05 și T-423/05, NOA și OA, de a exercita acțiunea, ca urmare a intrării lor în lichidare la finalul procedurii de privatizare.

- 51 Comisia a susținut de asemenea că, în cauza T-415/05, Republica Elenă nu mai avea interesul de a exercita acțiunea, ca urmare a rambursării ajutoarelor menționate în decizia atacată.
- 52 În această privință, Comisia a arătat că interesele Republicii Elene, care este acționarul unic și, dacă nu singurul, cel puțin de departe cel mai important creditor al NOA și al OA, fuseseră pe deplin satisfăcute prin recuperarea ajutoarelor în litigiu. Anularea deciziei atacate nu ar aduce, prin urmare, nimic în plus. În special, niciun element nu ar permite să se considere că, după plata de către aceste societăți a creanțelor privilegiate ale Republicii Elene, ar mai putea fi satisfăcute eventualele creanțe ale altor creditori.
- 53 În cursul ședinței, Republica Elenă, precum și NOA și OA, atât în răspunsurile lor scrise la întrebările adresate de Tribunal, cât și în ședință, au contestat această argumentare a Comisiei. Acestea au subliniat în special, în ședință, că, în raport cu creanțele statului, creanțele pentru plata personalului, precum și creanțele ipotecare aveau un rang superior.
- 54 În sfârșit, în cauzele T-416/05 și T-423/05, în răspunsul la întrebarea scrisă adresată de Tribunal în cauza T-416/05 și în ședința în care s-au dezbătut cele două cauze sus-menționate, intervenienta a susținut că are în continuare interesul să intervină în susținerea concluziilor Comisiei, ca urmare a intrării în lichidare a societăților reclamante.

- 55 NOA, în răspunsul său la o întrebare scrisă adresată de Tribunal și în ședință, precum și OA, în cursul ședinței, au contestat existența unui asemenea interes al Aeroporia Aigaiou în continuarea intervenției sale.

2. *Aprecierea Tribunalului*

- 56 Condițiile de admisibilitate fac parte din cauzele de inadmisibilitate pentru motive de ordine publică pe care instanța Uniunii Europene le poate examina în orice moment din oficiu (a se vedea Ordonanța Tribunalului din 10 martie 2005, Gruppo ormeggiatori del porto di Venezia și alții/Comisia, T-228/00, T-229/00, T-242/00, T-243/00, T-245/00-T-248/00, T-250/00, T-252/00, T-256/00-T-259/00, T-265/00, T-267/00, T-268/00, T-271/00, T-274/00-T-276/00, T-281/00, T-287/00 și T-296/00, Rec., p. II-787, punctul 22 și jurisprudența citată). În speță, având în vedere argumentarea părților, trebuie să se verifice dacă reclamantele își pot continua acțiunea, ca urmare a intrării în lichidare a NOA și a OA și a invocatei rambursări a ajutoarelor în cauză.
- 57 În primul rând, în ceea ce privește inadmisibilitatea ce a fost invocată cu privire la acțiunea formulată de Republica Elenă (cauza T-415/05), trebuie subliniat că potrivit unei jurisprudențe consacrate, articolul 230 CE face o distincție netă între dreptul de a formula o acțiune în anulare care aparține instituțiilor comunitare și statelor membre, pe de o parte, și dreptul acordat persoanelor fizice și juridice, pe de altă parte, al doilea paragraf al acestui articol conferind în special tuturor statelor membre dreptul de a contesta pe calea unei acțiuni în anulare legalitatea deciziilor Comisiei, fără ca exercitarea acestui drept să fie condiționată de justificarea unui interes de a exercita acțiunea. Un stat membru nu trebuie, așadar, să demonstreze că un act al Comisiei pe care îl atacă produce efecte juridice în ceea ce îl privește pentru ca acțiunea pe care o introduce să fie admisibilă. Cu toate acestea, pentru ca un act al Comisiei să poată face obiectul unei acțiuni în anulare formulate de acest stat membru, actul respectiv trebuie să fie menit să producă efecte juridice (Ordonanța Curții din 27 noiembrie

2001, Portugalia/Comisia, C-208/99, Rec., p. I-9183, punctele 22-24; a se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 21 mai 2010, Franța și alții/Comisia, T-425/04, T-444/04, T-450/04 și T-456/04, Rep., p. II-2099, punctele 118-120).

- 58 În speță, în decizia atacată, Comisia califică măsurile în litigiu luate în favoarea societăților NOA și OA drept ajutoare de stat și le declară incompatibile cu piața comună.
- 59 Din aceasta rezultă că decizia menționată produce efecte juridice obligatorii și constituie, prin urmare, un act atacabil.
- 60 În consecință, Republica Elenă, care contestă în special calificarea măsurilor în litigiu drept ajutoare de stat, are, prin simpla sa calitate de stat membru, dreptul să introducă o acțiune în anulare împotriva deciziei atacate și poate, prin urmare, în această simplă calitate, să continue acea acțiune.
- 61 În al doilea rând, în ceea ce privește pretinsa lipsă a interesului NOA (cauza T-416/05) și al OA (cauza T-423/05) de a exercita acțiunea, trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței, interesul reclamantului de a exercita acțiunea trebuie să existe până la pronunțarea hotărârii judecătorești. Astfel, nu mai este necesară pronunțarea asupra fondului cauzei atunci când reclamantul a pierdut orice interes personal de a obține anularea actului atacat, ca urmare a unui eveniment survenit în cursul judecății care are drept efect ca anularea aceluși act să nu mai fie susceptibilă prin ea însăși de a produce efecte juridice în beneficiul reclamantului (Hotărârea Tribunalului din 9 iulie 2008, Alitalia/Comisia, T-301/01, Rep., p. II-1753, punctul 37, și Hotărârea

Tribunalului din 19 martie 2010, Gollnisch/Parlamentul European, T-42/06, Rep., p. II-1135, punctul 61).

62 În speță, este suficient să se constate că societățile reclamante – care au arătat în răspunsurile la întrebările scrise adresate de Tribunal că rambursaseră în totalitate ajutoarele invocate, în conformitate cu decizia atacată – susțin în mod întemeiat că au în continuare un interes personal și actual de a continua acțiunea, în măsura în care, dacă decizia atacată este anulată, Republica Elenă va fi obligată să le restituie sumele rambursate, care vor fi înscrise ca active în bilanțul de lichidare.

63 Rezultă că prezentele acțiuni sunt admisibile.

64 Pe de altă parte, în cauzele T-416/05 și T-423/05, cu privire la chestiunea dacă Aeroportul Aigaiou are în continuare un interes direct și actual în soluționarea litigiilor, în sensul articolului 40 al doilea paragraf din Statutul Curții de Justiție, este suficient să se amintească faptul că, în Ordonanța Olympiakes Aerogrammes/Comisia, citată anterior (punctul 28), și în Ordonanța Olympiaki Aeroportul Ypiresies/Comisia, citată anterior (punctul 23), prin care s-a admis intervenția Aeroportul Aigaiou în susținerea concluziilor Comisiei, un asemenea interes direct și actual a fost recunoscut pentru motivul că intervenienta, pe de o parte, se afla într-o situație de concurență cu OA și cu NOA, beneficiarele ajutoarelor menționate în decizia atacată, și, pe de altă parte, pentru că participase activ la procedura oficială de investigare ce a condus la adoptarea deciziei atacate, care îi este favorabilă. Or, atât timp cât societăților NOA și OA li se recunoaște, chiar după intrarea în lichidare, interesul de a cere anularea deciziei atacate, Aeroportul Aigaiou are în continuare un interes corelativ de a interveni în susținerea Comisiei pentru a apăra legalitatea acestei decizii și numai în scopul de a adresa cereri de despăgubire, urmate de eventuale acțiuni, întemeiate pe acordarea

ilegală, în perioada concurențială sus-menționată, a unor ajutoare care i-au cauzat prejudicii.

- 65 Este, așadar, necesar să recunoaștem că Aeroportul Aigaiou, în calitate de intervenientă, continuă să aibă un interes în soluționarea prezentelor litigii.

B — *Cu privire la fond*

- 66 Reclamantele contestă constatările Comisiei referitoare, în primul rând, la existența unei continuități economice între OA și NOA în vederea recuperării ajutoarelor (cauzele T-415/05 și T-416/05), în al doilea rând, la acordarea de ajutoare de stat societății NOA (cauzele T-415/05 și T-416/05) și, în al treilea rând, la acordarea unor ajutoare de stat societății OA (cauzele T-415/05, T-416/05 și T-423/05). În plus, acestea invocă, în al patrulea rând, încălcarea dreptului statului membru interesat de a fi ascultat (cauzele T-415/05 și T-423/05), în al cincilea rând, încălcarea principiului proporționalității (cauzele T-415/05 și T-416/05) și, în al șaselea rând, încălcarea principiului *ne bis in idem* (cauzele T-415/05 și T-423/05).
- 67 Înainte de a analiza pe rând aceste motive, trebuie arătat, cu titlu introductiv, că, în cauza T-416/05, reclamanta, NOA, a invocat inadmisibilitatea pretinselor motive noi ale Comisiei (a se vedea punctul 34 de mai sus). Admisibilitatea acestor susțineri se va aprecia în cursul examinării motivelor la care acestea se raportează (a se vedea punctele 116, 117, 129-131, 208 și 409 de mai jos).

1. *Cu privire la luarea în considerare a unei continuități economice între OA și NOA în vederea recuperării ajutoarelor (cauzele T-415/05 și T-416/05)*

a) Argumentele părților

- 68 În ceea ce privește identificarea beneficiarilor ajutoarelor în cauză în vederea recuperării acestora, Republica Elenă și NOA contestă constatarea de către Comisie a existenței unei continuități economice între OA și NOA, în măsura în care această constatare ar putea fi interpretată, prin raportare la articolul 1 alineatul (4) coroborat cu articolul 2 din decizia atacată, ca impunând recuperarea de la NOA a ajutoarelor acordate OA după adoptarea deciziei din 11 decembrie 2002 și înainte de divizare.
- 69 În primul rând, reclamantele apreciază că, în absența unei dispoziții de recuperare clare și precise în acest sens în dispozitivul deciziei atacate, conform articolului 88 CE și articolului 14 din Regulamentul nr. 659/1999, din această decizie nu rezultă nicio obligație de recuperare a unor asemenea ajutoare de la NOA.
- 70 Republica Elenă arată că imprecizia Comisiei, atât în decizia atacată, cât și în înscrisurile sale, care cuprind contradicții, ridică problema motivelor și a sensului includerii în decizia atacată [considerentele (178)-(183)] a constatării sus-menționate cu privire la faptul că NOA reprezintă succesoarea OA în vederea recuperării ajutoarelor, în condițiile în care Comisia ar recunoaște, în memoriul în apărare, că această constatare privește exclusiv decizia din 11 decembrie 2002 și că nu are nicio consecință

juridică în ceea ce privește decizia atacată, iar Comisia invocă absența interesului său de a exercita acțiunea cu privire la acest aspect.

- 71 Ar fi, prin urmare, indispensabil să se clarifice, conform principiului securității juridice, dacă decizia atacată prevede că NOA poate fi obligată să ramburseze în special ajutoarele menționate la articolul 1 alineatul (4) din decizia atacată, astfel încât aspectul dacă NOA reprezintă succesoarea OA în vederea recuperării ajutoarelor să fie supus în timp util controlului Tribunalului, în cadrul prezentei acțiuni.
- 72 În al doilea rând, Republica Elenă și NOA susțin că afirmația Comisiei din decizia atacată [considerentul (183)], potrivit căreia NOA trebuie considerată, cel puțin în vederea recuperării ajutoarelor anterioare divizării sectorului activităților de zbor, drept succesoarea OA, este afectată de o eroare vădită de apreciere și nu este motivată.
- 73 Reclamantele admit că, potrivit jurisprudenței, Comisia poate fi obligată să impună ca recuperarea să nu se limiteze la beneficiarul inițial al ajutorului, ci ca aceasta să se extindă la întreprinderea care eventual continuă activitatea întreprinderii inițiale cu ajutorul mijloacelor de producție ce i-au fost transferate, atunci când există o continuitate economică între cele două întreprinderi (Hotărârea Curții din 8 mai 2003, Italia și SIM 2 Multimedia/Comisia, C-328/99 și C-399/00, Rec., p. I-4035, punctul 77). Cu toate acestea, din această jurisprudență ar rezulta că, în primul rând, recuperarea ajutoarelor de la un terț reprezintă o simplă posibilitate și, în al doilea rând, că trebuie să existe un element de continuitate economică.

- 74 În special, posibilitatea unei societăți aflate în dificultate economică de a lua măsuri de reorganizare nu ar fi exclusă *a priori* în considerarea cerințelor legate de recuperarea ajutoarelor incompatibile cu piața comună (Hotărârea Italia și SIM 2 Multimedia/Comisia, citată anterior, punctul 76). Contrar susținerilor Comisiei, intenția de a eluda obligația de rambursare ar fi luată în considerare la momentul examinării logicii economice a operațiunii de cesiune-transformare (Hotărârea Italia și SIM 2 Multimedia/Comisia, citată anterior, punctul 17, și Hotărârea Tribunalului din 19 octombrie 2005, CDA Datenträger Albrechts/Comisia, T-324/00, Rec., p. II-4309, punctele 102-104).
- 75 În această privință, reclamantele amintesc faptul că transferul de către societatea beneficiară a ajutorului al unei părți din elementele sale de activ către o societate terță, în vederea asigurării unei posibilități de dezvoltare a acesteia prin protejarea sa de incertitudinile juridice și economice care amenință continuarea exploatării acestei părți a activității sale, nu demonstrează, ca atare, existența unei voințe de a eluda efectele recuperării (Hotărârea CDA Datenträger Albrechts/Comisia, citată anterior, punctul 98).
- 76 În speță, conform jurisprudenței sus-menționate, criteriul decisiv ar consta, prin urmare, în faptul că transformarea a fost impusă de logica economică a unei recuperări mai eficiente și aceasta nu urmărește să eludeze efectele dispoziției de recuperare.
- 77 Divizarea activităților de zbor, în cadrul programului mai larg de restructurare și de privatizare a grupului Olympic Airways, ar fi urmărit vânzarea acestui sector cu cel mai mare profit posibil. În special, valoarea noii companii aeriene, NOA, ar depăși de departe simpla însumare a elementelor de activ transferate. La aceasta s-ar adăuga existența în special a unei flote de avioane fiabile și flexibile, a unui personal foarte bine informat, a unei metode de lucru și a unei experiențe cu privire la piața națională,

a unei reputații și a unei fiabilități comerciale, a unei rețele de colaboratori, a unor contracte de colaborare și a disponerii sloturilor orare.

- 78 Reclamantele apreciază, prin urmare, că, în conformitate cu criteriul investitorului privat, transformarea prevăzută de Legea nr. 3185/2003 a fost impusă de logica economică a privatizării grupului Olympic Airways, în vederea unei recuperări mai eficiente a ajutoarelor, și nu s-a efectuat în scopul de a eluda efectele dispoziției de recuperare. Astfel, după tentative nereușite de privatizare a OA, Republica Elenă ar fi ales divizarea diverselor activități ale grupului în scopul de a le privatiza separat, cu maximum de profit. În această privință, NOA contestă în special susținerea Comisiei din decizia atacată [considerentul (178)], potrivit căreia intenția Republicii Elene, în cursul transformării acestui grup, era aceea de a permite continuarea activităților de zbor.
- 79 Republica Elenă și NOA invocă faptul că, în speță, ca și în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea CDA Datenträger Albrechts/Comisia, citată anterior, nu a fost eliminat nimic din patrimoniul societății care a fost privată de o parte a activului său, în acest caz OA, întrucât o parte echivalentă din pasivul său a fost transferată. Comisia ar fi admis de altfel că datoriile în cuantum de 145 de milioane de euro au fost transferate NOA [considerentul (117) al deciziei atacate].
- 80 În plus, contrar susținerilor Comisiei din decizia atacată [considerentul (179)] transferul elementelor de activ de la OA la NOA nu ar fi privat OA de veniturile sale. Astfel, OA ar continua să opereze în sectorul asistenței la sol, al mentenanței și al reparării, al cateringului, în sectorul informatic și al furnizării de carburant. OA ar obține venituri foarte importante de la NOA, pe baza unor condiții de tranzacționare de ordin comercial.

- 81 În aceste condiții, susținerea Comisiei potrivit căreia crearea NOA ar constitui o reorganizare artificială în cadrul aceluiași grup ar fi eronată. Astfel, în temeiul Legii nr. 3185/2003, Republica Elenă ar deține acțiunile NOA numai în scopul privatizării acesteia. În plus, dat fiind că NOA nu beneficiase de niciun avantaj în calitate de societate dobânditoare a unei părți a activelor OA și că OA continua să funcționeze, nu ar exista nicio continuitate economică între cele două societăți, care să justifice recuperarea de la NOA a ajutorului al cărui beneficiar era OA (Hotărârea Curții din 29 aprilie 2004, Germania/Comisia, C-277/00, Rec., p. I-3925, punctul 81).
- 82 Contrar susținerilor Comisiei, Republica Elenă nu ar fi recunoscut, în scrisoarea sa din 2 iunie 2005, că NOA ar fi fost succesoarea OA. Aceasta ar fi admis doar că, în cazul în care recuperarea nu s-ar fi putut efectua în întregime de la OA, după epuizarea veniturilor rezultate din lichidarea acestei societăți, obligația de recuperare ar putea fi executată de la societățile succesoare ale OA, în cazul în care ar fi fost îndeplinite condițiile prevăzute de jurisprudența comunitară în ceea ce privește transmiterea obligației de recuperare a ajutoarelor de stat. Or, nu acesta ar fi cazul în speță. Cum finalizarea procedurii de privatizare a NOA era iminentă, autoritățile elene s-ar fi referit în mod expres, în scrisoarea sus-menționată, la condiția referitoare la vânzarea la un preț de piață rezonabil.
- 83 Arătând, în memoriul în apărare (punctul 76), că transformarea în sine nu făcea obiectul deciziei atacate și nu necesita, așadar, o analiză detaliată în scopul de a aprecia dacă NOA era succesoarea OA, Comisia ar admite că nu a luat în considerare criteriul fundamental referitor la logica economică a acestei transformări.
- 84 În consecință, motivarea pe care se întemeiază constatarea din decizia atacată, potrivit căreia NOA era succesoarea OA în vederea recuperării ajutoarelor, ar fi insuficientă,

în măsura în care Comisia a omis să examineze logica economică a procedurii de constituire a NOA ca element de restructurare-privatizare a societății OA, în scopul de a permite recuperarea celei mai mari sume posibile din ajutoarele plătite ilegal.

⁸⁵ În sfârșit, Republica Elenă și NOA contestă interpretarea pe care Comisia a dat-o Hotărârii din 12 mai 2005. Acestea arată că, în acea speță, Curtea s-a pronunțat numai cu privire la consecințele juridice și financiare ale Legii nr. 3185/2003 privind executarea deciziei din 11 decembrie 2002. Curtea nu s-ar fi pronunțat nici cu privire la intențiile care dictaseră alegerea de a diviza sectorul activităților de zbor, nici cu privire la compatibilitatea acestei restructurări cu dispozițiile articolului 87 CE, nici cu privire la chestiunea dacă NOA putea fi considerată succesoarea OA în vederea recuperării ajutoarelor menționate în decizia din 11 decembrie 2002. În cadrul acestei acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor, Curtea nu ar fi putut de altfel să analizeze dacă NOA era succesoarea OA în vederea recuperării ajutoarelor, întrucât, la momentul introducerii acestei acțiuni, la 2 octombrie 2003, NOA nu fusese creată încă.

⁸⁶ În Hotărârea din 12 mai 2005, Curtea ar fi constatat numai că transferul elementelor de activ de la OA la NOA avea ca efect să facă imposibilă, în temeiul dreptului național, recuperarea ajutoarelor acordate OA. Totuși, Curtea ar fi ajuns la această concluzie considerând că „toate activele” OA fuseseră transferate „libere de orice datorii” (punctul 33 din hotărâre). Or, nu aceasta ar fi situația în speță, Comisia recunoscând în prezent că OA păstrase elemente de activ importante și transferase NOA un quantum important de datorii. Comisia ar deforma, prin urmare, raționamentul Curții din Hotărârea din 12 mai 2005 și l-ar denatura prin susținerea potrivit căreia Curtea a constatat transferul activelor celor mai rentabile către NOA.

- 87 Pentru toate aceste motive, concluziile Comisiei cu privire la constatarea unei preținse continuități economice între OA și NOA ar fi eronate și nemotivate.
- 88 Comisia prezintă, în primul rând, interpretarea sa cu privire la decizia atacată. În memoriile în apărare din cauzele T-415/05 și T-416/05, aceasta sugerează mai întâi că, spre deosebire de Hotărârea din 12 mai 2005, decizia atacată nu abordează problema cu privire la recuperarea de la NOA a ajutoarelor acordate OA. Comisia deduce din aceasta că Republica Elenă și NOA nu au un interes actual să exercite acțiunea împotriva motivării acestei decizii cu privire la calificarea NOA drept succesoarea OA.
- 89 Cu toate acestea, în memoriile în duplică, Comisia apără poziția potrivit căreia din articolul 2 din decizia atacată, interpretat prin raportare la motivarea acestei decizii, ar rezulta în mod clar că ajutoarele în litigiu acordate OA cel puțin înaintea divizării trebuie recuperate nu numai de la această societate, ci și de la NOA. Comisia recunoaște, prin urmare, interesul Republicii Elene și al NOA de a contesta obligația de recuperare de la NOA a ajutoarelor acordate OA.
- 90 Comisia explică această schimbare de poziție prin faptul că nu ar fi fost informată cu privire la data exactă a constituirii NOA decât prin menționarea, în replica din cauza T-416/05, a datei de 13 decembrie 2003 ca dată a constituirii și a începerii activității acestei societăți.

- 91 Dovada acestei date exacte „ar stimula rezerva” formulată în mai multe rânduri de Comisie, în ceea ce privește identificarea beneficiarului efectiv al ajutoarelor anterioare divizării.
- 92 Cât privește ajutoarele în litigiu încasate de OA după divizare, acestea ar putea și ar trebui să fie recuperate și de la NOA, dacă la momentul executării deciziei atacate s-ar stabili că beneficiul acestora fusese transferat NOA. Comisia arată în această privință că OA ar transfera NOA avantajul rezultând din ajutoarele pe care i le acorda Republica Elenă, prin subînchirierea avioanelor către noua companie aeriană la prețuri inferioare celor pe care le plătea ea însăși locatorilor principali.
- 93 Comisia arată că repartizarea între OA și NOA a obligației de restituire va trebui determinată la momentul executării deciziei atacate.
- 94 În al doilea rând, în cauzele T-415/05 și T-416/05, Comisia contestă argumentarea reclamantelor prin care acestea intenționează să demonstreze că NOA nu a succedat OA în vederea recuperării ajutoarelor în litigiu. Comisia afirmă că recuperarea ajutoarelor de la entitatea care desfășoară activitatea economică ce a obținut beneficii din aceste ajutoare urmărește să restabilească condițiile unei concurențe corecte.
- 95 Aeroportul Aigaiou, intervenientă în susținerea concluziilor Comisiei în cauza T-416/05, arată că problema referitoare la existența unei continuități economice între OA și NOA a fost soluționată prin Hotărârea din 12 mai 2005.

b) Aprecierea Tribunalului

- ⁹⁶ Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, în răspunsul la o întrebare adresată de Tribunal în timpul ședinței, Comisia nu a confirmat susținerea OA exprimată în răspunsul său la o întrebare scrisă adresată de Tribunal și reiterată în cadrul ședinței, potrivit căreia această societate ar fi rambursat în totalitate, conform articolului 2 din decizia atacată, suma însoțită de dobânzi, a ajutoarelor în litigiu care îi fuseseră plătite. Astfel, Comisia a exprimat rezerve în ceea ce privește rambursarea integrală a acestor ajutoare, arătând că, având în vedere intrarea în lichidare a OA și a NOA, nu ar impune Republicii Elene să recupereze de la NOA ajutoarele în litigiu acordate OA.
- ⁹⁷ În ceea ce le privește, Republica Elenă și NOA au declarat în cadrul ședinței că își mențineau criticile cu privire la calificarea NOA drept succesoare a OA, în vederea recuperării ajutoarelor plătite OA.
- ⁹⁸ În acest context, după determinarea, în primul rând, a măsurilor în favoarea OA care puteau face obiectul obligației de recuperare de la NOA, va trebui, în al doilea rând, să se definească valoarea juridică a deciziei atacate, în ceea ce privește constatarea referitoare la faptul că NOA reprezintă succesoarea OA în vederea recuperării ajutorului, înainte de a se aprecia, în al treilea rând, temeinicia extinderii la NOA a obligației de recuperare.

Cu privire la determinarea măsurilor în favoarea OA care pot face obiectul unei obligații de recuperare de la NOA

- 99 Cu titlu introductiv, astfel cum arată Curtea în Hotărârea din 12 mai 2005 (punctul 32), este necesar să se delimiteze examinarea măsurilor de restructurare ca atare, având în vedere condițiile de aplicare a articolului 87 CE, de problema, complet autonomă, dacă NOA poate fi considerată drept succesoarea OA, în ceea ce privește activitățile de zbor, în vederea recuperării ajutoarelor care fuseseră acordate OA înainte de divizare. Singura chestiune controversată, în cadrul acțiunii în constatarea neîndeplinirii obligațiilor în care s-a pronunțat această hotărâre, era aprecierea consecințelor juridice și financiare ale acestor măsuri de restructurare asupra executării deciziei din 11 decembrie 2002.
- 100 Din ordinul de furnizare a informațiilor, precum și din decizia din 16 martie 2004 de a deschide procedura prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE, rezultă că investigațiile Comisiei priveau, în speță, toate măsurile legate de restructurarea și de privatizarea grupului Olympic Airways care puteau cuprinde elemente de ajutor de stat (a se vedea punctele 12 și 16-18 de mai sus).
- 101 Totuși, în decizia atacată, măsurile de restructurare nu sunt examinate ca atare, din perspectiva calificării lor în raport cu condițiile de aplicare a articolului 87 alineatul (1) CE. Natura acestora, în special legătura dintre OA și NOA, este apreciată de Comisie numai cu scopul, pe de o parte, de a evidenția existența unei continuități economice între OA și NOA, în vederea recuperării ajutoarelor în litigiu, și, pe de altă parte, de a califica măsurile examinate în contextul acestora (a se vedea în special punctele 164-178 de mai jos).

- 102 În ceea ce privește în special recuperarea ajutoarelor, Comisia era singura competență să examineze, în decizia atacată, problema dacă NOA reprezintă succesoarea OA în vederea recuperării ajutoarelor noi acordate OA, menționate în această decizie. Astfel, determinarea beneficiarilor efectivi ai ajutoarelor menționate în decizia din 11 decembrie 2002, în scopul executării dispoziției de recuperare din cuprinsul acestei decizii, a fost realizată prin Hotărârea din 12 mai 2005 (a se vedea punctele 7, 8 și 99 de mai sus).
- 103 În plus, trebuie arătat că problema dacă NOA reprezintă succesoarea OA în vederea recuperării ajutoarelor nu poate fi ridicată în acest caz decât în ceea ce privește ajutoarele acordate OA înainte de divizarea activităților de zbor și de crearea NOA.
- 104 Astfel, dacă există o continuitate economică între aceste două societăți, NOA poate fi considerată drept beneficiarul efectiv al ajutoarelor ce au favorizat sectorul activităților de zbor, care fuseseră acordate fostei companii aeriene OA înainte ca activitățile acestea să fie preluate de NOA.
- 105 În schimb, contrar susținerilor Comisiei din memoriile în duplică (a se vedea punctul 92 de mai sus), ajutoarele în litigiu acordate OA după divizare nu pot să fie recuperate de la NOA pentru simplul motiv că această societate ar obține un avantaj indirect din aceste ajutoare. De altfel, presupunând chiar, astfel cum susține Comisia, că ajutoarele de stat acordate OA după divizare ar fi pus această societate în situația de a acorda la rândul său noii societăți NOA avantaje pe care aceasta nu le-ar fi obținut în condiții normale de piață, ceea ce nu este stabilit, această împrejurare nu ar permite singură să se considere că NOA este beneficiarul efectiv al ajutoarelor acordate OA.

- 106 Astfel, în absența, după divizare, a unei unități economice între cele două societăți, OA și NOA, a căror autonomie juridică și financiară nu este contestată de Comisie în decizia atacată, revenea în orice caz Comisiei să identifice în mod clar pretinsul avantaj acordat NOA de către OA și să îl aprecieze separat în raport cu condițiile de aplicare a articolului 87 alineatul (1) CE (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 10 ianuarie 2006, Cassa di Risparmio di Firenze și alții, C-222/04, Rec., p. I-289, punctele 112-114, și Hotărârea Tribunalului din 25 iunie 1998, British Airways și alții/Comisia, T-371/94 și T-394/94, Rec., p. II-2405, punctele 313 și 314). Este de altfel abordarea urmată de Comisie în decizia atacată, în ceea ce privește ajutorul acordat NOA sub forma unor chirii mai puțin ridicate pentru subînchirierea de avioane (a se vedea punctele 154-253 de mai jos).
- 107 Rezultă că, în speță, astfel cum sugerează reclamantele, problema dacă NOA reprezintă succesoarea OA, în vederea recuperării ajutoarelor în litigiu, se ridică numai în ceea ce privește pretinsul ajutor acordat societății OA sub forma tolerării permanențizării neplătii de către această societate a impozitelor și a contribuțiilor la asigurările sociale menționat la articolul 1 alineatul (4) din decizia atacată, în măsura în care acest ajutor este anterior divizării. Astfel, celelalte ajutoare în favoarea OA care sunt menționate la articolul 1 alineatele (2) și (3) din această decizie au fost acordate toate după divizare.
- 108 În această privință, trebuie arătat imediat că motivele invocate de reclamante în cauzele T-415/05 și T-423/05, în vederea obținerii anulării articolului 1 alineatul (4) din decizia atacată, trebuie respinse, astfel cum va stabili Tribunalul în cele ce urmează (a se vedea punctele 378-394 de mai jos).
- 109 În aceste condiții, este necesar să se determine valoarea juridică a deciziei atacate, în ceea ce privește constatarea referitoare la existența unei continuități economice între OA și NOA, în vederea recuperării ajutorului menționat la articolul 1 alineatul (4) din respectiva decizie în măsura în care acest ajutor a fost acordat înainte de 11 decembrie 2003.

Cu privire la valoarea juridică a deciziei atacate, în ceea ce privește constatarea referitoare la faptul că NOA reprezintă succesoarea OA, în vederea recuperării ajutorului în litigiu

- 110 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, decizia atacată fiind adoptată la 14 septembrie 2005, Comisia dispunea, la momentul adoptării acesteia, de toate elementele necesare pentru identificarea, chiar în decizie, a beneficiarilor de la care trebuiau recuperate ajutoarele menționate. Sub acest aspect, împrejurările în discuție în speță sunt diferite de cele examinate de Comisie în decizia din 11 decembrie 2002, anterioară restructurării grupului Olympic Airways și creării NOA, în decembrie 2003.
- 111 Totuși, în dispozitivul deciziei atacate, Comisia nu identifică în mod explicit NOA drept beneficiarul efectiv al unei părți a ajutorului acordat OA, menționat la articolul 1 alineatul (4) din această decizie.
- 112 Comisia se limitează astfel să prevadă, la articolul 2 din decizia atacată, că Republica Elenă va recupera ajutorul menționat la articolul 1 din această decizie de la „beneficiarii” acestui ajutor. În ceea ce privește articolul 1 alineatul (4) din decizia atacată, acesta are în vedere în mod expres ajutorul ilegal acordat OA sub forma toleranței manifestate de Republica Elenă cu privire la datoriile acestei societăți la plata impozitelor și a contribuțiilor la asigurările sociale către stat și nu se referă la NOA, ca beneficiară a unei părți din acest ajutor.
- 113 În Hotărârea din 14 februarie 2008, Comisia/Grecia, citată anterior, constatând că Republica Elenă nu și-a îndeplinit obligațiile care îi reveneau în temeiul deciziei atacate, Curtea nu a considerat necesar să examineze, printre altele, dacă, în această decizie, NOA fusese desemnată drept succesoarea OA în vederea recuperării ajutorului în litigiu menționat la articolul 1 alineatul (4). Astfel, în ceea ce privește acest

ajutor, Curtea a verificat doar dacă decizia atacată cuprindea indicații care să permită autorităților naționale vizate să determine ele însele, fără dificultăți excesive, sumele ce urmau a fi recuperate (punctele 42-44 din hotărâre).

- 114 În acest context, este de competența Tribunalului, după cum arată și reclamantele, să interpreteze conținutul deciziei atacate în ceea ce privește o eventuală obligație de recuperare de la NOA a ajutorului menționat la articolul 1 alineatul (4) din decizia atacată.
- 115 În prealabil, trebuie arătat că, în memoriile în duplică depuse în cauzele T-415/05 și T-416/05, Comisia a justificat luările sale de poziție contradictorii în ceea ce privește interpretarea deciziei atacate prin incertitudinea sa referitoare dată exactă a constituirii NOA (a se vedea punctul 90 de mai sus).
- 116 În cauza T-416/05, NOA a invocat caracterul nou și, prin urmare, inadmisibil al acestei argumentări cu privire la incertitudinea invocată de Comisie în ceea ce privește data exactă a constituirii NOA (a se vedea punctul 34 de mai sus).
- 117 În această privință, este suficient să se arate că această argumentare a Comisiei este, în orice caz, lipsită de relevanță. Astfel, oricare ar fi interpretările succesive propuse în cazul de față de instituția pârâtă, în definitiv revine Tribunalului să interpreteze decizia atacată. În consecință, luările de poziție contradictorii ale Comisiei cu privire la interpretarea deciziei atacate și invocarea incertitudinii referitoare la data exactă a constituirii NOA, în scopul de a explica evoluția poziției Comisiei, sunt lipsite de relevanță și nu pot aduce atingere dreptului la apărare al reclamantelor (Hotărârea

Tribunalului din 7 octombrie 1999, Irish Sugar/Comisia, T-228/97, Rec., p. II-2969, punctul 30). În plus, trebuie arătat că decizia din 16 martie 2004 de deschidere a procedurii oficiale de investigare (punctul 110) și decizia atacată (punctul 6) indică în mod expres faptul că NOA a fost creată la 12 decembrie 2003. Reclamantele au confirmat în ședință faptul că NOA și-a început activitatea la această dată. În acest context, chiar dacă Comisia nu a fost informată în cursul procedurii administrative cu privire la data exactă a constituirii NOA, la 11 decembrie 2003, această împrejurare nu era de natură să aibă vreo incidență asupra conținutului deciziei atacate – și, prin urmare, asupra interpretării acesteia – în ceea ce privește eventuala desemnare a NOA drept succesoarea OA în vederea recuperării ajutorului în litigiu.

- 118 În scopul interpretării articolului 2 din decizia atacată, trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței, dispozitivul unei decizii în domeniul ajutoarelor de stat este indisociabil de motivarea acesteia, astfel încât acesta trebuie interpretat, dacă este necesar, ținând seama de motivele care au dus la adoptarea sa (a se vedea Hotărârea Curții din 15 mai 1997, TWD/Comisia, C-355/95 P, Rec., p. I-2549, punctul 21, și Hotărârea din 12 mai 2005, punctul 41 și jurisprudența citată).
- 119 În speță, trebuie, prin urmare, să se verifice dacă articolul 2 din decizia atacată poate fi interpretat, în lumina motivării acestei decizii, ca având în vedere, printre „beneficiarii ajutorului menționat la articolul 1”, societatea NOA în calitate de beneficiar efectiv al ajutorului în litigiu acordat OA, prevăzut la articolul 1 alineatul (4) din decizia menționată.
- 120 În examinarea naturii restructurării grupului Olympic Airways [considerentele (178)-(183) ale deciziei atacate], efectuată în cadrul „aprecierii ajutorului” (punctul 6 din

decizia atacată), Comisia a analizat mai detaliat condițiile restructurării, luate deja în considerare de Curte în Hotărârea din 12 mai 2005. Comisia s-a întemeiat pe această hotărâre pentru a formula concluzia următoare, în considerentul (183) al deciziei atacate:

„Este, așadar, evident că, dacă restructurarea OA în 2003 – din care a rezultat NOA – a condus la crearea unei entități juridice distincte, aceasta a fost efectuată totuși pentru a evita recuperarea ajutoarelor în temeiul deciziei [din 11 decembrie] 2002, și că NOA este succesoarea OA, cel puțin în vederea recuperării ajutoarelor de stat anterioare divizării.”

¹²¹ Pentru a demonstra că NOA a succedat OA în vederea recuperării ajutorului în litigiu încasat de OA, Comisia s-a limitat astfel să dezvolte elementele pe care se întemeiasă Curtea, în Hotărârea din 12 mai 2005, pentru a ajunge la concluzia existenței unei continuități economice între OA și NOA, în vederea recuperării ajutoarelor menționate în decizia din 11 decembrie 2002. Pe baza acestor elemente, Comisia a concluzionat în mod explicit, în considerentul (183) al deciziei atacate, cu privire la extinderea la NOA a obligației de recuperare în ceea ce privește în special ajutorul în litigiu în favoarea OA acordat anterior divizării.

¹²² Pe de altă parte, în cadrul aprecierii compatibilității ajutoarelor acordate NOA, Comisia a amintit, în decizia atacată [considerentele (216) și (217)], că, în măsura în care NOA era succesoarea OA în vederea recuperării ajutoarelor, ajutorul nou acordat NOA nu putea fi declarat compatibil cu piața comună atât timp cât ajutoarele anterioare divizării nu fuseseră recuperate.

- 123 Din această examinare a deciziei atacate rezultă că – deși este regretabil că Comisia nu a desemnat nominal, în dispozitivul acestei decizii, beneficiarii de la care trebuia recuperat ajutorul menționat la articolul 1 alineatul (4) și anterior divizării – motivarea acestei decizii permite să se identifice cu ușurință NOA drept succesoare a OA în vederea recuperării acestui ajutor.
- 124 În acest context, din articolul 2 din decizia atacată, raportat la motivarea respectivei decizii, și în special în lumina Hotărârii din 12 mai 2005, rezultă în mod clar că, în speță, Comisia a impus Republicii Elene obligația de a recupera ajutorul acordat OA înainte de divizare, nu numai de la această societate, ci de asemenea, dacă este cazul, de la NOA.
- 125 Articolul 2 din decizia atacată, care prevede recuperarea ajutorului menționat la articolul 1 din această decizie, trebuie interpretat, prin urmare, în sensul că prevede o dispoziție de recuperare a ajutorului acordat anterior divizării, de la OA sau de la NOA, repartizarea obligației de restituire între aceste două societăți trebuind să se determine la momentul executării respectivei decizii.
- 126 Astfel, în ceea ce privește repartizarea obligației de restituire între beneficiarii unui ajutor, trebuie amintit că, într-o decizie prin care se constată incompatibilitatea unui ajutor și prin care se impune recuperarea acestuia, Comisia nu este obligată să precizeze în ce măsură a profitat fiecare întreprindere beneficiară de valoarea ajutorului în cauză. Revine statului membru vizat să determine suma ce trebuie rambursată de fiecare dintre aceste întreprinderi la momentul recuperării ajutorului. În cazul unor dificultăți neprevăzute, acest stat poate supune problemele întâmpinate aprecierii Comisiei, aceasta și statul trebuind să colaboreze cu bună-credință, conform obligației de cooperare loială prevăzute în special la articolul 10 CE, în vederea depășirii acestor

dificultăți (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 11 mai 2005, Saxonia Edelmetalle și ZEMAG/Comisia, T-111/01 și T-133/01, Rec., p. II-1579, punctul 124).

¹²⁷ Această soluție este confirmată prin Hotărârea din 12 mai 2005, în care Curtea, punând accentul pe criteriul pur economic al restabilirii unei concurențe nedeterminate în sectorul vizat, admite în mod implicit posibilitatea unei obligații de rambursare numai subsidiare a NOA. Astfel, în această hotărâre, Curtea s-a limitat să constate neîndeplinirea obligațiilor, lăsând în grija autorităților naționale competente și a Comisiei să determine, în cadrul obligației lor reciproce de cooperare loială, repartizarea obligației de rambursare între OA și NOA, în ceea ce privește ajutoarele menționate în decizia din 11 decembrie 2002.

¹²⁸ În speță, având în vedere interpretarea deciziei atacate prezentată la punctele 123-125 de mai sus, trebuie examinată motivarea și temeinicia constatării unei continuități economice între OA și NOA în vederea recuperării ajutorului menționat la articolul 1 alineatul (4) din decizia atacată, acordat anterior divizării.

Cu privire la aprecierea motivării și a temeiniciei constatării, în decizia atacată, a faptului că NOA reprezintă succesoarea OA în vederea recuperării ajutorului în litigiu

¹²⁹ Înainte de a examina temeinicia motivelor fundamentate pe insuficiența motivării și pe eroarea vădită de apreciere, invocate de reclamante în cauzele T-415/05 și

T-416/05, este necesar să se respingă excepția de inadmisibilitate invocată de NOA cu privire la preținsele motive noi ale Comisiei referitoare, pe de o parte, la intenția Republicii Elene de a eluda obligația de recuperare și, pe de altă parte, la ilegalitatea existenței NOA (a se vedea punctul 34 de mai sus).

- ¹³⁰ Astfel, din duplică rezultă în mod clar că Comisia nu invocă niciun motiv nou cu privire la o pretinsă intenție a Republicii Elene de a eluda obligația de recuperare, ca urmare a restructurării grupului Olympic Airways și a creării NOA. Dimpotrivă, Comisia dezvoltă argumentul invocat deja în decizia atacată și în memoriul în apărare, argument potrivit căruia absența intenției Republicii Elene de a eluda această obligație, invocată de reclamantă, este lipsită de pertință, din moment ce restructurarea sus-menționată împiedică recuperarea ajutoarelor.
- ¹³¹ Cât privește argumentul Comisiei potrivit căruia Hotărârea din 12 mai 2005 ar afecta însăși existența NOA, prin declararea acesteia drept ilegală, acest argument se înscrie în cadrul dezbaterilor dintre părți cu privire la valoarea juridică a acestei hotărâri în ceea ce privește identificarea beneficiarului efectiv al ajutorului în litigiu.
- ¹³² Cu privire la fond și cu titlu introductiv, în măsura în care, în cadrul examinării legăturii existente între OA și NOA, Comisia se întemeiază în special pe elementele luate în considerare de Curte în Hotărârea din 12 mai 2005 pentru a constata că „NOA este succesoarea OA cel puțin în scopul recuperării ajutoarelor de stat anterioare divizării” [considerentul (183) al deciziei atacate], trebuie precizată valoarea juridică a acestei hotărâri în speță.

- 133 Contrar susținerilor Comisiei din fața Tribunalului, acestei hotărâri i se poate recunoaște autoritatea de lucru judecat numai în ceea ce privește recuperarea ajutoarelor menționate în decizia din 11 decembrie 2002, în măsura în care neîndeplinirea obligațiilor, care a fost constatată, se raporta exact la neexecutarea acestei decizii.
- 134 În special, în ceea ce privește constatarea cu privire la existența unei continuități economice între OA și NOA, în vederea recuperării ajutorului în litigiu acordat anterior divizării, trebuie arătat că, în pofida faptului că împrejurările relevante care pot fi luate în considerare sunt în esență aceleași, indiferent dacă este vorba despre recuperarea ajutoarelor impusă prin decizia din 11 decembrie 2002 sau despre recuperarea ajutoarelor în favoarea OA anterioare divizării, impusă prin decizia atacată, totuși nu toate elementele sunt strict identice. Diferența constă în faptul că transferul activelor de la OA la NOA, în sectorul activităților de zbor, potrivit unor modalități care fac imposibilă recuperarea de la NOA a ajutorului acordat OA, a intervenit după adoptarea deciziei din 11 decembrie 2002, dar înainte de deschiderea procedurii oficiale de investigare care a condus la adoptarea deciziei atacate, la 14 septembrie 2005.
- 135 Or, momentul transferului activelor către noua societate figurează printre criteriile care pot fi luate în considerare, la niveluri diferite, după caz. Astfel, din jurisprudență rezultă că, pentru a aprecia dacă obligația de recuperare a ajutorului plătit unei societăți în dificultate poate fi extinsă la o nouă societate căreia această fostă societate i-a transferat anumite active, atunci când acest transfer permite să se constate o continuitate economică între cele două societăți, pot fi luate în considerare următoarele elemente: obiectul transferului (active și pasive, menținerea forței de muncă, active grupate), prețul transferului, identitatea acționarilor sau a proprietarilor întreprinderii dobânditoare și a primei întreprinderi, momentul la care are loc transferul (după începerea anchetei, la deschiderea procedurii sau la momentul deciziei finale) și de asemenea logica economică a operațiunii (Hotărârea Italia și SIM2 Multimedia/Comisia, citată anterior, punctele 78, 80 și 85).

136 În speță, este necesar, prin urmare, să se verifice dacă, ținând seama de situația de fapt specifică prezentului litigiu, Comisia a putut, fără să depășească limitele puterii sale de apreciere, să transpună în decizia atacată raționamentul urmat de Curte în Hotărârea din 12 mai 2005 pentru a ajunge la concluzia existenței unei continuități economice între OA și NOA în vederea recuperării ajutorului în litigiu.

137 În ceea ce privește în special criteriul referitor la momentul transferului activelor, ale căror conținut și valoare vor fi precizate ulterior (a se vedea punctul 146 de mai jos), este suficient să se amintească în acest moment că în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 12 mai 2005, transferul activelor de la compania OA, aflată în dificultate, la noua societate NOA, astfel încât să facă imposibilă recuperarea de la fosta companie a ajutoarelor menționate în decizia din 11 decembrie 2002, intervenise după adoptarea acestei decizii (a se vedea punctul 134 de mai sus). În cauzele în care s-au pronunțat Hotărârea Italia și SIM2 Multimedia/Comisia, citată anterior (punctul 77), și Hotărârea Germania/Comisia, citată anterior (punctul 71), pe care se întemeiază în mod implicit analiza dezvoltată în Hotărârea din 12 mai 2005 (a se vedea punctele 143 și 144 de mai jos), operațiunile de „eludare” invocate de Comisie fuseseră efectuate fie în cursul procedurii oficiale de investigare, fie la un moment în care autoritățile naționale competente erau informate cu privire la intenția Comisiei de deschidere a procedurii de investigare.

138 În speță, trebuie arătat că ordinul de furnizare a informațiilor, în ceea ce privește ansamblul măsurilor pentru restructurarea și pentru privatizarea OA, care puteau cuprinde elemente de ajutor, fusese adresat Republicii Elene încă din 8 septembrie 2003. Republica Elenă și OA puteau, prin urmare, cu atât mai puțin să ignore, la momentul creării NOA, faptul că măsurile în favoarea OA anterioare divizării ar putea face obiectul anchetei Comisiei și că ele veneau în continuarea anumitor ajutoare anterioare, menționate în decizia din 11 decembrie 2002, acordate OA sub forma unei tolerări din partea Republicii Elene a neplății impozitelor și a contribuțiilor la asigurările sociale.

- 139 În aceste condiții, ținând cont de asemănarea situației de fapt, analiza realizată de Curte în Hotărârea din 12 mai 2005 potrivit căreia, pentru restabilirea unei concurențe nedenate în sectorul economic vizat, obligația de recuperare a ajutoarelor plătite OA putea fi extinsă la NOA, căreia îi fuseseră transferate activitățile de producție cele mai rentabile ale OA, este valabilă de asemenea, pentru aceleași motive, în ceea ce privește ajutoarele anterioare divizării în discuție în speță.
- 140 În această privință, interpretarea Hotărârii din 12 mai 2005 propusă de reclamante, care susțin că NOA nu a fost considerată de Curte drept succesoarea OA în vederea recuperării ajutorului, nu poate fi admisă.
- 141 Astfel, în Hotărârea din 12 mai 2005 (punctele 33 și 34), Curtea a reținut argumentul Comisiei potrivit căruia operațiunea ce consta în transferul către societatea NOA a activelor din sectorul activităților de zbor ale companiei OA, libere de orice datorii, prin structurarea acestei operațiuni astfel încât să facă imposibilă, în temeiul dreptului național, recuperarea datoriilor fostei companii OA de la noua societate NOA, „crease un obstacol în calea executării efective a deciziei [din 11 decembrie 2002] și a recuperării ajutoarelor prin care [Republica Elenă] susținuse activitățile comerciale ale acestei companii” și „[p]rin aceasta, obiectivul respectivei decizii care [urmărea] restabilirea unei concurențe nedenate în sectorul aviației civile [fusesse] serios compromis”.
- 142 Subliniind necesitatea restabilirii concurenței în sectorul aviației civile, Curtea a desemnat în mod implicit NOA drept beneficiarul efectiv al ajutoarelor acordate OA, menționate în decizia din 11 decembrie 2002, în măsura în care aceste ajutoare acordate fostei companii aeriene OA profitaseră sectorului activităților de zbor transferat NOA.

143 Astfel, în lumina Concluziilor avocatului general Geelhoed (Rec., p. I-3878, punctele 28-36), Hotărârea din 12 mai 2005 trebuie interpretată în sensul că se constată prin aceasta existența unei continuități economice între OA și NOA, în ceea ce privește sectorul activităților de zbor, în vederea recuperării ajutoarelor, recuperare impusă prin decizia din 11 decembrie 2002. În consecință, noua companie aeriană NOA putea în principiu, în calitatea sa de întreprindere care a beneficiat efectiv de aceste ajutoare, să facă obiectul unei proceduri naționale de recuperare a ajutoarelor prevăzute de decizia sus-menționată, pentru restabilirea unei concurențe nedenaturate în sectorul economic vizat.

144 În susținerea analizei sale, avocatul general Geelhoed s-a întemeiat în special pe Hotărârea Italia și SIM 2 Multimedia/Comisia, citată anterior, în care Curtea a statuat că a permite unei societăți aflate în dificultate să creeze, în cursul procedurii oficiale de investigare cu privire la ajutoarele pe care le-a primit, o filială căreia să îi transfere ulterior activitățile sale de exploatare cele mai rentabile ar însemna să se admită posibilitatea pentru orice societate de a sustrage aceste active din patrimoniul întreprinderii-mamă la momentul recuperării ajutoarelor, ceea ce ar risca să lase în tot sau în parte fără efecte recuperarea ajutorului. Pentru a evita ca decizia să își piardă efectul util și ca denaturarea concurenței să continue, Comisia poate fi nevoită să impună ca recuperarea să nu se limiteze la prima întreprindere, ci să se extindă la întreprinderea care îi asigură continuitatea ca urmare a transferului la aceasta a mijloacelor de producție, atunci când anumite elemente ale transferului permit să se constate o continuitate economică între cele două entități (punctul 33 din concluzii).

145 În speță, argumentarea Republicii Elene și a NOA, prin care se contestă în esență faptul că principalele active ale OA – care se raportau la sectorul activităților de zbor – au fost transferate NOA, cu eliminarea celei mai mari părți a pasivului și potrivit unor modalități care fac imposibilă recuperarea ajutoarelor de la această societate, vizează în realitate să repună în discuție analiza pe care s-a întemeiat Curtea în Hotărârea din 12 mai 2005. Astfel, contrar susținerilor reclamantelor, principalele elemente de fapt și de drept relevante care au fost deja luate în considerare în această hotărâre nu sunt diferite în speță. În special, deși este adevărat că în această hotărâre Curtea a arătat că activele din sectorul activităților de zbor fuseseră transferate NOA

„libere de orice datorii”, această apreciere – întemeiată pe informațiile care îi fuseseră furnizate de părți – se explică prin faptul că nu s-a cerut Curții, în cadrul acțiunii în constatarea neîndeplinirii obligațiilor cu care fusese sesizată, să examineze în detaliu toate condițiile restructurării grupului Olympic Airways, în special în ceea ce privește transferul unei părți foarte reduse din datoriile NOA, toate datoriile pe termen lung și 90% din datoriile pe termen scurt rămânând în sarcina OA. În acest context, împrejurarea invocată în speță de reclamante, potrivit căreia OA a păstrat activitățile de asistență la sol, de mentenanță și de formare, iar 10% din datoriile pe termen scurt, respectiv datorii pentru mai puțin de o lună, au fost transferate NOA, astfel cum rezultă din raportul Moore Stephens, nu este de natură să modifice analiza ce reiese din Hotărârea din 12 mai 2005.

¹⁴⁶ În plus, trebuie subliniat că, în sens contrar susținerilor reclamantelor, criteriile jurisprudențiale de identificare a beneficiarului efectiv al unui ajutor prezintă caracter obiectiv. Astfel, din jurisprudență reiese că existența unei continuități economice poate fi stabilită, în vederea recuperării ajutorului, pe baza unor elemente obiective diverse, precum absența plății, în schimbul activelor transferate, a unui preț conform cu condițiile pieței sau împrejurarea obiectivă că transferul are ca efect eludarea obligației de restituire a ajutorului în litigiu (a se vedea în acest sens Hotărârea Germania/Comisia, citată anterior, punctul 86, Hotărârea din 12 mai 2005, punctele 32-34, și Hotărârea Italia și SIM2 Multimedia/Comisia, citată anterior, punctul 78). În această privință, contrar susținerilor reclamantelor, din Hotărârea CDA Datenträger Albrechts/Comisia, citată anterior, nu rezultă faptul că este necesară prezența unui element intențional pentru a constata că prin transferul activelor se eludează obligația de restituire. De asemenea, trebuie arătat că criteriul referitor la momentul transferării activelor (a se vedea punctele 135-138 de mai sus) prezintă de asemenea caracter obiectiv și nu presupune existența unei intenții de eludare. Acesta trebuie interpretat în sensul că momentul transferului poate constitui, dacă este cazul, un indiciu al unui efect de eludare.

- 147 În acest context, argumentarea reclamantelor potrivit căreia restructurarea grupului Olympic Airways și transferul activităților de zbor la NOA ar fi fost impuse de logica economică a recuperării mai eficiente a ajutorului acordat OA ca urmare a privatizării NOA nu poate fi admisă.
- 148 În această privință, trebuie arătat că finalitatea obligației de recuperare a ajutorului este aceea de a restabili concurența în sectorul economic avut în vedere, iar nu aceea de a permite autorității publice să își recupereze creanțele (a se vedea în acest sens Hotărârea Germania/Comisia, citată anterior, punctul 76). Logica economică a operațiunii de transfer de active trebuie examinată, prin urmare, din perspectiva restabilirii concurenței în sectorul vizat.
- 149 Din aceasta reiese că elementul subiectiv invocat de reclamante, ce constă în restructurarea grupului Olympic Airways și crearea NOA, în scopul de a permite privatizarea în special a NOA în cele mai bune condiții și cu maximum de profit, în vederea asigurării recuperării ajutoarelor în special ca rezultat al privatizării, este în orice caz lipsit de relevanță.
- 150 În sfârșit, trebuie arătat că prezentul litigiu prezintă împrejurări deosebite, caracterizate prin faptul că restructurarea OA și crearea NOA nu constituiau decât operațiuni provizorii, prin care se urmărea facilitarea privatizării. Transferul către NOA al sectorului activităților de zbor ale grupului Olympic Airways s-a realizat prin lege, prin derogare de la dreptul comun, iar întregul capital al acestei noi societăți a fost imediat atribuit Republicii Elene. În aceste condiții, în absența plății unei contraprestații de către noul dobânditor, atât timp cât privatizarea companiei aeriene nu se finalizase, nu era necesar să se verifice dacă valoarea ajutoarelor acordate OA înainte de divizare

putea fi considerată ca fiind inclusă în prețul de cumpărare conform condițiilor pieței (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 20 septembrie 2001, *Banks*, C-390/98, Rec., p. I-6117, punctul 77, și Hotărârea Curții din 13 noiembrie 2008, *Comisia/Franța*, C-214/07, Rep., p. I-8357, punctele 57 și 58).

- 151 Pentru toate aceste motive, constatarea de către Comisie a unei continuități economice între OA și NOA, în vederea recuperării ajutorului în litigiu acordat OA înainte de divizare, nu poate fi considerată ca fiind afectată de o eroare vădită de apreciere.
- 152 Pe de altă parte, decizia atacată este suficient motivată. Astfel, Comisia a arătat în mod clar, în cadrul examinării legăturii dintre OA și NOA, în considerentele (178)-(183) ale acestei decizii, care sunt motivele pentru care aprecia că exista, în special în lumina Hotărârii din 12 mai 2005, o continuitate economică între OA și NOA, în vederea recuperării ajutoarelor în litigiu anterioare divizării. În această privință, trebuie amintit că, în sens contrar susținerilor reclamantelor, aprecierea logicii economice a creării NOA, efectuată în speță de Comisie în scopul de a determina beneficiarii efectivi ai ajutorului anterior divizării, trebuie diferențiată de examinarea compatibilității cu piața comună a restructurării înseși (a se vedea punctul 99 de mai sus). Neefectuarea unei asemenea examinări de către Comisie nu arată, prin urmare, nicio insuficiență de motivare a deciziei atacate.
- 153 Rezultă că motivele întemeiate pe eroarea vădită de apreciere și pe nemotivare trebuie respinse ca neîntemeiate.

2. *Cu privire la ajutorul acordat NOA [articolul 1 alineatul (1) din decizia atacată] (cauzele T-415/05 și T-416/05)*

- 154 Republica Elenă și NOA solicită anularea deciziei atacate în măsura în care Comisia constată, la articolul 1 alineatul (1) din aceasta, acordarea NOA a unui ajutor ilegal sub formă de chirii pentru subînchirierea de avioane, într-un quantum inferior celui plătit de OA și de Republica Elenă în temeiul contractelor de închiriere principale. Reclamantele se întemeiază în această privință pe două motive: încălcarea articolului 87 alineatul (1) CE și, respectiv, insuficiența sau lipsa motivării, în ceea ce privește examinarea condițiilor de aplicare a articolului 87 alineatul (1) CE referitoare, pe de o parte, la acordarea unui avantaj în raport cu criteriul investitorului privat și, pe de altă parte, cu privire la faptul că Republicii Elene i-ar fi imputabil comportamentul în litigiu al OA.
- 155 Cu titlu introductiv, reclamantele contestă luarea în considerare de către Comisie a unei pretinse continuități economice între OA și NOA în vederea calificării măsurilor în litigiu.
- a) Cu privire la luarea în considerare a unei continuități economice între OA și NOA în vederea calificării măsurilor în litigiu

Argumentele părților

- 156 Republica Elenă și NOA susțin cu titlu introductiv că, în decizia atacată, Comisia a analizat separat măsurile în favoarea OA și a NOA. Întemeindu-se, în memoriile în

apărare, pe o pretinsă continuitate economică între OA și NOA – care ar implica, potrivit Comisiei, ca măsurile adoptate cu privire la NOA să nu poată fi apreciate în mod autonom în vederea calificării lor drept ajutoare de stat –, Comisia ar urmări să înlocuiască motivarea insuficientă și eronată din decizia atacată cu o motivare nouă. Această nouă motivare ar fi, prin urmare, inadmisibilă.

- 157 În plus, contradicțiile dintre decizia atacată și argumentarea Comisiei din fața Tribunalului nu ar permite să se înțeleagă motivarea acestei decizii. Acestea ar aduce astfel atingere dreptului la apărare al reclamantelor, care ar fi obligate să combată orientări ambigue și contradictorii.
- 158 În orice caz, argumentarea nouă a Comisiei nu ar fi susținută de niciun element de probă care să permită să se constate existența unei continuități economice între OA și NOA.
- 159 În acest context, Republica Elenă și NOA apreciază că măsurile în litigiu trebuie analizate separat, în funcție de destinatarii acestora, iar nu pe baza unei pretinse continuități economice între OA și NOA.
- 160 Comisia, susținută în cauza T-416/05 de Aeroporia Aigaiou care achiesează la argumentarea acesteia, precizează că, în decizia atacată, a analizat în mod individual măsurile în cauză, plasându-le în contextul general al restructurării OA în care se înscriu acestea.

- 161 Comisia arată că existența unei continuități economice între OA și NOA a fost constatată de Curte în Hotărârea din 12 mai 2005. Divizarea sectorului activităților de zbor ar dispensa acest sector de sumele mari ale chiriilor care îl grevau. Activitățile de zbor ale NOA ar fi astfel subvenționate de OA, ale cărei deficite ar fi în definitiv acoperite de Republica Elenă, ca urmare a toleranței cu privire la datoriile față de stat ale OA și a alimentării contului special. Măsurile în cauză ar trebui să fie apreciate, prin urmare, în acest context economic.
- 162 În special, dificultățile financiare constante atât ale OA, cât și ale NOA, în pofida transformării oficiale a grupului, și apropierea în timp a deciziei din 11 decembrie 2002 ar permite să se considere că măsurile în litigiu asigură menținerea în activitate a beneficiarilor acestora și urmăresc același scop ca și ajutoarele anterioare.
- 163 Intervenienta subliniază că aprecierea conformității măsurilor în litigiu cu criteriul investitorului privat trebuie să se facă ținând seama de termenul în care a avut loc investiția. Ar fi, prin urmare, indispensabil să se ia în considerare istoricul complet al acordării ajutoarelor de stat grupului Olympic Airways.

Aprecieria Tribunalului

- 164 Trebuie amintit, cu titlu introductiv, că, în decizia atacată, Comisia, pe de o parte, constată existența unei continuități economice între OA și NOA în vederea recuperării ajutoarelor anterioare divizării (a se vedea punctele 68-153 de mai sus), iar pe de altă parte, califică drept ajutoare de stat un anumit număr de măsuri în favoarea NOA

sau a OA, care însoțesc procesul de transformare a grupului Olympic Airways prin Legea nr. 3185/2003 în vederea privatizării sale.

- ¹⁶⁵ Astfel cum reiese din raționamentul de mai sus (a se vedea în special punctele 99-101 de mai sus), aceste două chestiuni sunt în întregime distincte. Concluziile cu privire la chestiunea dacă, dată fiind continuitatea economică dintre OA și NOA, aceasta din urmă a beneficiat și ea de ajutoarele acordate OA înainte de divizare și ca urmare a acestui fapt poate fi obligată să le ramburseze sunt, prin urmare, lipsite de relevanță în ceea ce privește calificarea, în raport cu articolul 87 alineatul (1) CE, a ajutorului acordat în mod direct NOA, după crearea sa.
- ¹⁶⁶ Problema calificării noilor măsuri în favoarea NOA trebuie, prin urmare, să fie tratată separat de problema cu privire la recuperarea unor ajutoare, analizată de exemplu în Hotărârea Germania/Comisia, citată anterior (punctele 71, 87 și 88), în care Curtea a statuat că simplul fapt că o filială nou-creată continuase activitățile societății-mamă care făcea obiectul unei proceduri de lichidare, ca urmare a închirierii instalațiilor acesteia din urmă, și în timp ce Comisia susținea că nu obținuse informații care să îi permită să aprecieze conformitatea chiriilor cu condițiile pieței, nu permitea să se stabilească faptul că locatarul beneficiase de avantajul concurențial determinat de ajutoarele acordate locatorului înainte de crearea locatorului.
- ¹⁶⁷ În speță, măsurile în litigiu în favoarea NOA constau într-un nivel mai scăzut al chiriilor plătite de această societate către OA și Republica Elenă pentru subînchirierea de avioane. Comisia susține în esență că aceste măsuri au fost luate într-un context caracterizat prin continuitatea economică între OA și NOA și prin susținerea financiară a OA de către Republica Elenă în scopul de a asigura continuarea activităților de zbor, acest context poate fi luat în considerare pentru a prezuma că aceste noi măsuri în favoarea NOA constituie de asemenea un ajutor de stat.

168 În această privință, analiza deciziei atacate arată faptul că, în speță, Comisia efectuează o examinare individuală, cu privire la condițiile de aplicare a articolului 87 CE, a unui anumit număr de măsuri specifice în favoarea OA sau a NOA, printre care figurează nivelul chiriilor plătite de NOA pentru subînchirierea unor avioane [considerentele (56), (57), (155)-(161), (186), (188), (191) și (193) ale deciziei atacate]. Totuși, din decizie rezultă că această examinare separată a fiecăreia dintre măsurile în cauză, în vederea calificării lor, se înscrie în mod necesar în contextul general al transformării grupului Olympic Airways, ce constă în divizarea activităților de zbor și în preluarea acestora de noua societate NOA, potrivit modalităților prevăzute în special de Legea nr. 3185/2003. Astfel, având în vedere în special concluziile experților Comisiei cu privire la restructurarea grupului Olympic Airways care a avut loc în decembrie 2003 [considerentele (110)-(126) ale deciziei atacate], Comisia analizează natura acestei restructurări, fără să o califice cu toate acestea chiar ea drept ajutor de stat [considerentele (178)-(183) ale deciziei atacate], astfel cum s-a arătat deja (a se vedea punctul 101 de mai sus).

169 Comisia susține, prin urmare, în mod întemeiat că din decizia atacată rezultă că a examinat în mod individual măsurile în litigiu în favoarea NOA [a se vedea în special considerentele (186) și (188)], plasându-le în contextul general al restructurării grupului Olympic Airways în care se înscriu acestea.

170 În aceste condiții, contrar susținerilor reclamantelor, argumentarea Comisiei, potrivit căreia existența unei continuități economice între OA și NOA trebuie luată în considerare în vederea calificării măsurilor în litigiu în raport cu articolul 87 alineatul (1) CE, nu constituie o motivare nouă destinată să înlocuiască motivarea deciziei atacate. O astfel de argumentare nu poate fi, prin urmare, declarată inadmisibilă.

- 171 Pe de altă parte, trebuie arătat că, în sens contrar susținerilor reclamantelor, luarea în considerare de către Comisie a continuității economice între OA și NOA nu este în sine în contradicție cu examinarea individuală a măsurilor în litigiu și nu face neinteligibilă decizia atacată.
- 172 În plus, în ceea ce privește luarea în considerare a continuității economice între OA și NOA în cadrul calificării măsurilor în litigiu în raport cu dispozițiile articolului 87 CE, trebuie amintit de la început că, potrivit unei jurisprudențe consacrate, Comisia trebuie întotdeauna să examineze toate elementele pertinente ale operațiunii în litigiu și contextul acesteia, în special la momentul aplicării criteriului investitorului privat (Hotărârea Tribunalului din 6 martie 2003, *Westdeutsche Landesbank Girozentrale și Land Nordrhein-Westfalen/Comisia*, T-228/99 și T-233/99, Rec., p. II-435, punctul 270; a se vedea de asemenea Hotărârea Tribunalului din 17 decembrie 2008, *Ryanair/Comisia*, T-196/04, Rep., p. II-3643, punctul 59).
- 173 În speță, din cele expuse rezultă că luarea în considerare a existenței unei continuități economice între OA și NOA nu ar exonera Comisia de obligația sa de a verifica, în raport cu toate elementele pertinente, dacă erau îndeplinite condițiile de aplicare a articolului 87 alineatul (1) CE.
- 174 În acest caz, Comisia era îndreptățită să țină cont de contextul măsurilor în litigiu, caracterizat, pe de o parte, prin acordarea fostei companii aeriene OA a unor ajutoare pentru restructurare și a unor ajutoare ilegale prin care se urmărea să se permită continuarea activităților sale de zbor și, pe de altă parte, prin restructurarea grupului Olympic Airways în 2003 în vederea privatizării sale, precum și prin natura legăturii dintre OA și NOA. Cu toate acestea, Comisia nu este mai puțin obligată să examineze dacă, în raport cu criteriul investitorului privat, măsurile în litigiu corespundeau

unor tranzacții comerciale normale într-o economie de piață și se diferențiau astfel de ajutoarele ilegale sus-menționate (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 17 octombrie 2002, Linde/Comisia, T-98/00, Rec., p. II-3961, punctele 43-54).

¹⁷⁵ În aceste condiții, constatarea cu privire la existența unei continuități economice între OA și NOA nu permite să se prezume că, având în vedere menținerea dificultăților economice ale acestor două societăți după divizare, noile măsuri în favoarea NOA, examinate în decizia atacată, constituie continuarea logică a ajutoarelor anterioare sus-menționate și, prin urmare, se încadrează și ele în categoria ajutoarelor de stat.

¹⁷⁶ În această privință, argumentarea Comisiei întemeiată pe Hotărârea Tribunalului din 15 septembrie 1998, BP Chemicals/Comisia (T-11/95, Rec., p. II-3235, punctele 171 și 176), nu poate fi admisă. Astfel, contrar împrejurărilor care au determinat pronunțarea acestei hotărâri, în care măsurile în cauză erau constituite dintr-o serie de aporturi de capital succesive efectuate de o întreprindere publică la filiala sa, trebuie arătat că, în speță, pretinsele ajutoarele acordate NOA de OA și de Republica Elenă, sub forma unor chirii pentru subînchirierea unor avioane mult inferioare celor plătite de OA și de Republica Elenă în temeiul contractelor principale, sunt prin însuși obiectul și prin însăși natura lor în întregime diferite de ajutoarele de stat în favoarea OA în cauză în decizia din 11 decembrie 2002 și nu au nicio legătură cu acestea din urmă.

¹⁷⁷ În plus, trebuie arătat mai ales că, potrivit Hotărârii BP Chemicals/Comisia, citată anterior (punctul 170), chiar atunci când măsura în cauză este precedată de măsuri

de aceeași natură calificate drept ajutoare de stat, această împrejurare nu exclude *a priori* ca respectiva măsură să îndeplinească criteriul investitorului privat în economia de piață. În orice caz, este de competența instanței Uniunii să verifice dacă, având în vedere elementele pertinente, această măsură poate fi disociată în mod rezonabil de măsurile de ajutor anterioare și poate fi considerată, în vederea aplicării criteriului investitorului privat, drept o măsură autonomă.

- ¹⁷⁸ În speță, revenea, prin urmare, Comisiei să examineze dacă ajutoarele invocate în favoarea NOA îndeplineau condițiile de aplicare a articolului 87 alineatul (1) CE, întemeindu-se nu numai pe contextul acestora și în special pe succesiunea în timp a acestor măsuri în raport cu ajutoarele anterioare acordate OA, precum și pe dificultățile economice constante ale întreprinderilor vizate, ci și pe totalitatea elementelor de fapt și de drept relevante.

b) Cu privire la criteriul investitorului privat

Argumentele părților

- ¹⁷⁹ Republica Elenă și NOA invocă, în primul rând, o eroare vădită de apreciere în ceea ce privește aplicarea criteriului investitorului privat și, în al doilea rând, nemotivarea deciziei atacate cu privire la acest aspect.

- 180 În ceea ce privește eroarea vădită de apreciere, Republica Elenă și NOA arată că subînchirierea de avioane în schimbul unor chirii inferioare celor plătite pentru locațiunea principală nu a acordat NOA niciun avantaj pe care această societate nu l-ar fi obținut în condiții normale de piață.
- 181 În cazul de față, comportamentul OA ar fi fost conform cu cel al unui operator privat care – fiind confruntat cu o scădere rapidă a prețurilor chiriilor ca urmare a crizei pe piața internațională a transporturilor aeriene ulterior evenimentelor de la 11 septembrie 2001 și fiind obligat să plătească chiriile prevăzute în contractele de închiriere principale, chiar dacă ulterior ar rezilia unilateral aceste contracte – ar fi redus în proporție de aproximativ 50% pierderile suferite prin acceptarea subînchirierii avioanelor sale în schimbul unor chirii inferioare celor pe care le plătea în temeiul contractelor de închiriere principale încheiate înainte de criză, într-o conjunctură economică diferită.
- 182 În plus, pentru a aprecia dacă acele contracte de subînchiriere ar conferi NOA vreun avantaj, Comisia ar fi trebuit să țină cont de totalitatea tranzacțiilor încheiate între OA și NOA, ceea ce aceasta ar fi omis să facă în decizia atacată. Or, prin intermediul subînchirierilor în cauză, OA ar fi fost scutită de cheltuielile cu privire la paza, la mentenanța și la repararea avioanelor. În plus, societatea amintită ar fi furnizat NOA servicii de mentenanță și de reparare de avioane la prețul pieței [a se vedea considerentele (163) și (164) ale deciziei]. Din suma totală de 99 de milioane de euro plătite de NOA către OA în 2004 pentru servicii de mentenanță, un cuantum de 44 441 850 de euro ar corespunde subînchirierii NOA de către OA a 18 avioane.
- 183 Pe de altă parte, reclamantele reproșează Comisiei faptul că ar fi omis să compare chiriile plătite de NOA cu cele de pe piață. În plus, acestea contestă susținerea Comisiei potrivit căreia NOA nu ar fi găsit, după toate aparențele, locatori în condițiile pieței. Această afirmație nu ar fi susținută de nicio probă și ar fi contrazisă de fapte. În special,

în urma evenimentelor de la 11 septembrie 2001, oferta de avioane ar fi depășit cu mult cererea, iar chiriile ar fi fost excepțional de avantajoase. La sfârșitul anului 2003, cererea ar fi fost inexistentă. Începând cu jumătatea anului 2004, aceasta ar fi început să crească, ceea ce ar fi determinat o creștere a prețurilor chiriilor cu până la 30% la sfârșitul anului 2004, fără ca aceste chirii să atingă nivelurile de preț din septembrie 2001. În cazul de față, în luna iunie 2004, NOA ar fi încheiat de altfel un contract de închiriere având ca obiect un avion de tipul B 737-300 în schimbul unei chirii de 130 000 USD pentru trei ani, corespunzător prețului pieței.

184 În ceea ce privește contractele de leasing având ca obiect patru avioane Airbus A 340-300, Republica Elenă și NOA subliniază distincția dintre, pe de o parte, contractele de subînchiriere către NOA a acestor avioane și, pe de altă parte, decizia Republicii Elene de a se folosi de dreptul său de a se substitui OA în cadrul acestor contracte, întrucât creditorii amenințau cu impunerea executării imediate a tuturor garanțiilor acordate de stat, în cuantum de 200 de milioane de euro, și ar fi existat un risc de recuperare a avioanelor de la OA de către creditorii din contractele de leasing. NOA nu ar fi obținut niciun avantaj din această substituție a OA cu Republica Elenă în contractele de leasing.

185 Comisia, susținută în cauza T-416/05 de Aeroportul Aigaiou, apreciază că, în urma creării NOA pornind de la OA, subînchirierea avioanelor de către OA societății NOA, în schimbul unor chirii considerabil mai mici decât cele plătite în temeiul contractelor principale scutește NOA de o parte din cheltuielile de funcționare, care ar fi astfel finanțate de OA și, în definitiv, ca urmare a deficitelor acesteia din urmă, de Republica Elenă. Decizia atacată ar menționa pierderile astfel suferite în mod direct de OA și de Republica Elenă [considerentul (186)] și în mod indirect de Republica Elenă [considerentele (189) și (191)]. În aceste condiții, măsura în litigiu nu ar fi conformă cu criteriul investitorului privat.

- 186 Astfel, în primul rând, criteriul investitorului privat ar lua în considerare efectul măsurilor în cauză asupra beneficiarului, impunând să se verifice dacă acestea nu îi conferă un avantaj pe care nu l-ar fi obținut în condiții normale de piață.
- 187 Or, în speță, autoritățile elene nu ar fi comunicat Comisiei elementele de probă necesare în cursul procedurii oficiale de investigare, în pofida ordinului său de furnizare a oricărei informații utile pentru investigarea procedurii de transformare a grupului Olympic Airways. Trimiterea acestui ordin către autoritățile elene ar fi transferat acestora sarcina probei, în temeiul articolului 13 alineatul (1) din Regulamentul nr. 659/1999. Informațiile furnizate de autoritățile elene fiind foarte lacunare, Comisia ar fi desemnat experți care să realizeze controale la fața locului. În aceste condiții, Comisia invocă faptul că legalitatea deciziei atacate poate fi apreciată numai pe baza elementelor de care aceasta dispunea la momentul adoptării sale.
- 188 În al doilea rând, Comisia susține că, în orice caz, cu toate că informațiile cu privire la chiriile practicate pe piață îi fuseseră transmise la timp, comparația între valoarea chiriilor plătite de NOA și chiriile pieței ar fi fost inoperantă. Astfel, efectuarea unei asemenea comparații nu ar fi fost realistă, în măsura în care NOA, după toate aparențele, nu ar fi găsit pe piață alți locatori dispuși să îi închirieze avioane fără intervenția Republicii Elene.
- 189 Această analiză s-ar corobora cu faptul că locatorii principali, preocupați de realizarea creanțelor lor față de OA, ar fi amenințat cu rezilierea contractelor încheiate cu această societate, cu vânzarea avioanelor și cu valorificarea imediată a garanțiilor și că ar fi impus condiții mai oneroase în această privință. Această analiză nu ar fi infirmată nici de împrejurarea că NOA a reușit să încheie un contract de leasing operațional în luna

iunie 2004, întrucât această companie rămăsese, potrivit Comisiei, sub „protecția” Republicii Elene.

- ¹⁹⁰ Prin subrogarea sa în drepturile OA în cele patru contracte de leasing și prin reducerea prețurilor de închiriere convenite, Republica Elenă ar fi permis astfel continuarea închirierilor și, prin urmare, menținerea activităților de zbor. Nu ar fi, așadar, necesar să se calculeze diferența dintre chiriile ipotetice și chiriile plătite OA și Republicii Elene de către NOA.
- ¹⁹¹ În plus, Comisia subliniază că, în decizia atacată, s-a limitat să califice drept ajutor acordat NOA reducerea prețurilor de închiriere de avioane acordată de OA și de Republica Elenă, fără să cuantifice în mod expres acest ajutor.
- ¹⁹² În aceste condiții, cât privește în special cele patru avioane pe care Republica Elenă le-a subînchiriat societății NOA, Comisia, contrar susținerilor reclamantelor, nu ar fi ignorat, în decizia atacată, diferența dintre contraprestațiile prevăzute în contractele de leasing și, respectiv, în contractele de sublocațiune. Totuși, această distincție ar fi pertinentă numai pentru calcularea cuantumului ajutoarelor și nu ar fi fost necesar să se recurgă la aceasta pentru a stabili că o parte din chirii fusese suportată de stat.
- ¹⁹³ Comisia arată că sumele de 37 de milioane și de 2,75 milioane de euro menționate la articolul 1 alineatul (1) din decizia atacată nu corespund în mod necesar ajutorului, ci indică valoarea pierderilor suferite de OA și, respectiv, de Republica Elenă. Valoarea ajutorului va trebui să fie definită, potrivit Comisiei, în cadrul unor discuții între

această instituție și autoritățile elene, conform principiului cooperării loiale prevăzut la articolul 10 CE. Nu ar fi exclus ca suma să fie superioară pierderilor sus-menționate.

- 194 Având în vedere toate aceste considerații, decizia atacată ar fi suficient motivată, în ceea ce privește acordarea unui avantaj societății NOA din prețul chiriilor [considerentele (186) și (188)]. Nu ar fi fost necesară cuantificarea ajutorului prin compararea chiriilor plătite de NOA cu prețul pieței. În orice situație, autoritățile elene nu ar fi furnizat Comisiei elementele de informare necesare în acest scop.
- 195 În cauza T-416/05, Aeroporia Aigaiou, intervenientă în susținerea Comisiei, contestă conformitatea comportamentului OA și al Republicii Elene cu criteriul operatorului privat, din două motive. În primul rând, aceasta arată că un investitor privat ar fi intenționat să subînchirieze avioanele avute în vedere cu prioritate unei companii aeriene viabile, impunându-i condițiile în vigoare pe piață în vederea garantării plății în timp util a chiriilor, mai degrabă decât societății NOA, în privința căreia nu exista nicio posibilitate de executare forțată. În sfârșit, niciun investitor privat nu ar accepta să renunțe la unicul său sector de activitate potențial rentabil.
- 196 În al doilea rând, intervenienta susține că urmările menținerii unui contract de închiriere de avioane, încheiat la un preț ridicat și pentru o durată îndelungată în cazul în care conjunctura este favorabilă, constituie un element de risc comercial obișnuit pe care și-l asumă companiile aeriene. În consecință, în măsura în care, potrivit intervenientei, NOA a succedat OA și aparține aceluiași grup, simplul fapt că aceasta nu trebuia să suporte prețurile ridicate ale chiriilor ar constitui un ajutor de stat a cărui valoare este egală cu diferența dintre chiriile plătite în temeiul contractelor principale

și cele plătite în cadrul contractelor de sublocațiune, fără a fi necesar să se compare chiriile plătite de NOA cu prețul pieței.

- ¹⁹⁷ În plus, Aeroporia Aigaiou exprimă îndoieli în ceea ce privește conformitatea chiriilor plătite de NOA cu prețul pieței. Aceasta arată că, în cadrul unui contract din 14 decembrie 2006, plătește o chirie de 700 000 de euro unei societăți de închiriere de avioane, pentru închirierea unui avion a cărui valoare de piață ar fi inferioară cu aproximativ 50 % celei a unui avion de tipul celor închiriate de NOA.

Aprecierea Tribunalului

- ¹⁹⁸ După determinarea ajutorului în litigiu, precum și a problemelor ridicate de argumentarea părților, va trebui să se analizeze elementele relevante din speță în vederea aplicării criteriului investitorului privat, înainte de a aborda problema repartizării sarcinii probei în legătură cu respectarea de către părți a obligațiilor lor procedurale în cursul procedurii administrative.

— Cu privire la determinarea ajutorului în litigiu

- ¹⁹⁹ Din articolul 1 alineatul (1) și din motivarea deciziei atacate rezultă în mod expres că, în speță, Comisia a concluzionat numai că reprezenta ajutor de stat, pe de o parte, acceptarea de către OA, în cursul anului 2004, a unor chirii pentru subînchirierea unor avioane către NOA, inferioare celor plătite de OA în temeiul contractelor principale de leasing operațional [a se vedea în special considerentele (158) și (186)], și, pe de

altă parte, acceptarea de către Republica Elenă a unor chirii inferioare celor pe care aceasta le plătea în temeiul contractelor de leasing, începând de la data subrogării sale în drepturile OA în aceste contracte până în luna mai 2005, data efectuării controlului la fața locului de către experții Comisiei [a se vedea în special considerentele (160) și (186)]. Decizia atacată nu are în vedere în mod explicit pierderile suportate de OA în temeiul contractelor de leasing ca urmare a subrogării Republicii Elene și în temeiul contractelor principale de leasing operațional din perioada 12-31 decembrie 2003 și 1 ianuarie-14 septembrie 2005, data adoptării deciziei atacate. Decizia atacată nu are în vedere în mod explicit nici pierderile suferite de Republica Elenă din luna mai până la 14 septembrie 2005. Această interpretare a deciziei atacate este confirmată de Hotărârea din 14 februarie 2008, Comisia/Grecia, citată anterior (punctul 42), în care Curtea arată că sumele „care privesc plățile în temeiul sublocațiunii de avioane [...] au fost stabilite” la articolul 1 alineatul (1) din decizia atacată, care are în vedere tocmai pierderile suferite de OA în anul 2004 și de Republica Elenă până în luna mai 2005.

200 În decizia atacată [a se vedea în special considerentele (186) și (188) și articolul 1 alineatul (1) din dispozitiv], Comisia, bazându-se pe raportul Moore Stephens, s-a întemeiat exclusiv pe constatarea pierderilor suferite de OA și de Republica Elenă prin subînchirierea de avioane către NOA în schimbul unor chirii considerabil inferioare celor plătite în temeiul contractelor principale. În această privință, reclamantele nu contestă faptul că aceste pierderi rezultate din diferența dintre chirii principale și chirii plătite de NOA ating, în ceea ce privește OA, pentru subînchirierea, în anul 2004, de avioane societății NOA, o valoare totală de 37,6 milioane de euro, echivalentul a 55 % din valoarea chiriilor plătite în temeiul contractelor de închiriere principale. În ceea ce privește pierderile suportate de Republica Elenă, acestea ating, potrivit constatărilor efectuate de experții Comisiei, o sumă cuprinsă între 250 000 și 350 000 de euro pe lună pentru fiecare dintre cele patru avioane pe care le subînchiria NOA, după ce s-a substituit OA în contractele de leasing. Diferența dintre chirii plătite de NOA pentru cele patru avioane și cele plătite de Republica Elenă în temeiul contractelor

de leasing atinge astfel, potrivit Comisiei, până în luna mai 2005, valoarea totală de 2,75 milioane de euro, necontestată de reclamante.

201 În ceea ce privește subînchirierile de avioane de către societatea OA societății NOA, din raportul Moore Stephens și din decizia atacată [a se vedea în special considerentul (155)], reiese, fapt confirmat de NOA în ședință, că această societate subînchiria inițial, la momentul creării sale, 23 de avioane de la OA. Acest număr a scăzut apoi la 22, ca urmare a neprelungirii unui contract de leasing operațional între OA și locatarul principal, la momentul expirării aceluși contract în luna martie 2005.

202 În privința celor 22 de avioane sus-menționate, subînchiriate de OA societății NOA, din decizia atacată și din raportul Moore Stephens reiese și este necontestat faptul că 18 dintre aceste avioane erau deținute de OA în temeiul unui contract de leasing operațional, iar 4 dintre acestea în temeiul unor contracte de leasing. Din raportul sus-menționat rezultă, fapt confirmat de părți în cursul ședinței, că Republica Elenă s-a substituit în drepturile OA la 17 decembrie 2004 în ceea ce privește două dintre aceste contracte de leasing, iar în luna aprilie 2005 în ceea ce privește celelalte două contracte.

— Cu privire la determinarea problemelor în litigiu prin raportare la conținutul deciziei atacate și la argumentarea părților

203 În acest context de fapt, Comisia s-a limitat să compare, în decizia atacată, chiriile plătite de NOA pentru sublocațiunea avioanelor cu cele plătite în temeiul contractelor principale. Absența unei comparații între chiriile în litigiu și chiriile practicate pe piață este confirmată de raportul Moore Stephens. Astfel, în acest raport, pe care Comisia s-a întemeiat în decizia atacată, experții arată că, în timpul de care dispuneau

pentru a-și efectua sarcinile, nu au fost în măsură să realizeze o apreciere independentă a nivelului chiriilor pe piața locațiunii de avioane.

- 204 În fața Tribunalului, Comisia recunoaște totuși că valoarea ajutorului nu corespunde valorii pierderilor suferite de OA și de Republica Elenă, menționate la articolul 1 alineatul (1) din decizia atacată, ci diferenței dintre chiriile plătite de NOA și prețul pieței.
- 205 Reclamantele reproșează Comisiei comiterea unei erori vădite de apreciere și încălcarea obligației de motivare, în special întrucât această instituție nu a comparat chiriile plătite de NOA cu prețul pieței, în cadrul aplicării criteriului investitorului privat.
- 206 Comisia nu contestă faptul că pe piața închirierii de avioane condițiile s-au schimbat între data încheierii contractelor principale, anterioară evenimentelor de la 11 septembrie 2001, și perioada avută în vedere în speță. În această privință, Comisia nu își exprimă poziția cu privire la raportul intitulat „Studiu cu privire la nivelul chiriilor pe piață, prin raportare la NOA” din 15 noiembrie 2005, elaborat de cabinetul de consultanță „Aviation Economics” la solicitarea NOA. Aceasta nu pune la îndoială nici susținerile reclamantelor potrivit cărora OA ar fi fost obligată, în temeiul contractelor principale, să plătească valoarea chiriilor stipulate, cu titlu de despăgubire, în cazul rezilierii unilaterale a acestor contracte.
- 207 Cu toate acestea, Comisia sugerează că, în speță, diferențele constatate în decizia atacată între chiriile plătite în temeiul contractelor principale și cele plătite de NOA

permit să se pună în evidență o reducere a costurilor de închiriere de avioane acordată de OA și de Republica Elenă în favoarea NOA. Elementul decisiv ar consta în „absorbirea acestor diferențe de chirii de către o societate în dificultate obligată să restituie ajutoarele”.

208 În această privință, contrar susținerilor reclamantei (a se vedea punctul 34 de mai sus), argumentul Comisiei potrivit căruia activitățile de zbor ale NOA ar fi subvenționate de OA, ale cărei deficite ar fi acoperite în definitiv de Republica Elenă, care ar suferi astfel un prejudiciu indirect, se limitează să dezvolte argumentarea prezentată în memoriul în apărare și nu trebuie considerat drept un motiv nou.

209 Pe de altă parte, Comisia se limitează să arate, în esență, că nu era de competența sa să realizeze o comparație între chiriile în litigiu plătite de NOA și prețurile pieței, în absența comunicării de către autoritățile elene a elementelor de probă necesare, în pofida ordinelor sale de furnizare a informațiilor. În plus, în orice caz, această comparație ar fi fără efect, întrucât, potrivit Comisiei, după toate aparențele, NOA nu ar fi găsit alți locatori fără intervenția Republicii Elene.

210 Având în vedere aceste argumente ale părților, trebuie să se determine elementele relevante în vederea aplicării criteriului investitorului privat în ceea ce privește măsurile în litigiu, înainte de examinarea obligațiilor procedurale ale părților în cursul procedurii administrative și repartizarea în speță a sarcinii probei.

— Cu privire la elementele relevante în speță în vederea aplicării criteriului investitorului privat

- 211 Din articolul 87 alineatul (1) CE rezultă că noțiunea de ajutor este o noțiune obiectivă care depinde numai de chestiunea dacă o măsură de stat conferă sau nu conferă un avantaj uneia sau anumitor întreprinderi (Hotărârea Tribunalului din 27 ianuarie 1998, Ladbroke Racing/Comisia, T-67/94, Rec., p. II-1, punctul 52).
- 212 În special, pentru a determina dacă măsurile în cauză pot constitui ajutoare de stat, este necesar să se ia în considerare în esență efectele acestei măsuri în ceea ce privește întreprinderile beneficiare, iar nu situația organismelor publice sau private care au acordat ajutorul (Hotărârea Curții din 22 martie 1977, Steinike & Weinlig, 78/76, Rec., p. 595, punctul 21).
- 213 Trebuie, prin urmare, să se determine dacă măsurile în cauză conferă întreprinderii beneficiare un avantaj economic pe care nu l-ar fi obținut în condiții normale de piață (a se vedea Hotărârea Linde/Comisia, citată anterior, punctul 39, și Hotărârea Westdeutsche Landesbank Girozentrale și Land Nordrhein-Westfalen/Comisia, citată anterior, punctul 207 și jurisprudența citată). Faptul că operațiunea este rezonabilă pentru puterile publice sau pentru întreprinderea publică ce acordă ajutorul nu exonerează de efectuarea acestei verificări (a se vedea în acest sens Hotărârea Westdeutsche Landesbank Girozentrale și Land Nordrhein-Westfalen/Comisia, citată anterior, punctul 315; a se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea Linde/Comisia, citată anterior, punctele 48-54).
- 214 Din aceasta reiese, astfel cum arată Comisia, că, chiar dacă s-ar admite că „absorbirea diferențelor de chirie” era mai rezonabilă decât rezilierea contractelor principale, gestiunea financiară rezonabilă a avioanelor de către OA și de către Republica Elenă, prin reducerea pierderilor ca urmare a subînchirierii acestor avioane societății NOA și a furnizării ulterioare a unor prestații în favoarea acestei companii în condițiile

pieței, nu ar fi suficientă pentru ca acest comportament să devină conform cu criteriul investitorului privat. Rezultă că, în contextul prezentului litigiu, contrar susținerilor reclamantelor, simpla împrejurare că, în decizia atacată, Comisia a omis să examineze totalitatea avantajelor despre care se susține că au fost obținute de OA din subînchirierea avioanelor sale către NOA nu permite să se concluzioneze că această instituție a încălcat criteriul investitorului privat.

²¹⁵ În schimb, Republica Elenă și NOA subliniază în mod întemeiat necesitatea comparării chiriilor în litigiu plătite de NOA societății OA și Republicii Elene cu cele ale pieței, în vederea aplicării criteriului investitorului privat, conform jurisprudenței sus-menționate.

²¹⁶ În această privință, trebuie respinse argumentele Comisiei și ale Aeroportului Aigaiou potrivit cărora o asemenea comparație ar fi inoperantă. Astfel, în primul rând, atât din motivare, cât și din articolul 1 alineatul (1) din decizia atacată rezultă cu claritate că ajutorul menționat în această decizie nu constă în subînchirierea în sine de avioane de către OA și de către Republica Elenă în favoarea societății NOA, ci în plata de către NOA a unor chirii inferioare celor plătite de locatori în temeiul contractelor de închiriere principale sau a contractelor de leasing. Susținerile Comisiei, potrivit cărora NOA nu ar fi fost în măsură să închirieze avioane pe piață, fără susținerea Republicii Elene, sunt, prin urmare, lipsite de relevanță în speță.

²¹⁷ Sub acest aspect, prezentul litigiu ridică probleme distincte de cele examinate, de exemplu, în Hotărârea din 5 octombrie 2000, Germania/Comisia (C-288/96, Rec., p. I-8237, punctele 30-32 și 41), în care Curtea a reținut criteriul întemeiat pe posibilitățile, pentru beneficiarul unei garanții de stat, de a obține împrumutul pe piața de capital în absența acestei garanții. Astfel, în cauza în care s-a pronunțat respectiva hotărâre, era în discuție acordarea garanției, în timp ce, în decizia atacată,

măsurile calificate drept ajutoare se referă exclusiv la nivelul chiriiilor practicate în raport cu NOA.

- 218 În speță, în cadrul aprecierii măsurilor în litigiu [considerentele (186) și (188) ale deciziei atacate], Comisia nu pune în discuție o eventuală absență a impunerii de către OA și de către Republica Elenă a unor garanții de plată suficiente din partea NOA, în vederea aprobării subînchirierii de avioane către aceasta. Comisia nu critică nici faptul că OA nu a reziliat contractele de închiriere principale, preferând să subînchirieze avioanele societății NOA.
- 219 În al doilea rând, Comisia, care nu examinează restructurarea grupului Olympic Airways ca atare (a se vedea punctul 101 de mai sus), nu reproșează Republicii Elene nici faptul că nu prevăzuse, la momentul creării NOA, transferul către această societate a contractelor de închiriere principale și a contractelor de leasing. În consecință, argumentul Aeroporia Aigaiou, potrivit căruia existența unui ajutor de stat în favoarea NOA ar rezulta din simplul fapt că această societate evita riscul comercial obișnuit legat de menținerea contractelor de închiriere principale, este lipsit de relevanță.
- 220 În sfârșit, în aprecierea măsurilor în litigiu, Comisia nu pune în discuție, în privința criteriului investitorului privat, decizia de subrogare a Republicii Elene în drepturile OA, în cele patru contracte de leasing. Aceasta arată că din raportul Moore Stephens rezultă că această decizie fusese adoptată de Republica Elenă în scopul de a evita, atât pentru OA, cât și pentru ea însăși, în calitate de garant, condițiile mai oneroase care îi fuseseră impuse de instituțiile financiare vizate (locatorii principali) la momentul divizării, ca urmare a incertitudinii cu privire la viitorul OA și al NOA. Comisia subliniază numai caracterul derogatoriu al acestei decizii, arătând că, potrivit experților,

adoptarea unei noi dispoziții legislative fusese necesară pentru a permite această operațiune [a se vedea considerentul (159) al deciziei atacate].

- 221 Din ansamblul acestor considerații rezultă că, presupunând chiar că susținerile Comisiei – potrivit cărora, în esență, subînchirierea de avioane către NOA, în schimbul unor chirii inferioare celor plătite în temeiul contractelor principale, ar fi fost posibilă numai ca urmare a sprijinului Republicii Elene – ar fi fost întemeiate, aceasta nu ar fi exonerat Comisia de obligația de a verifica, în conformitate cu criteriul operatorului privat, dacă prețurile chiriilor plătite de NOA erau într-adevăr inferioare celor care ar fi fost plătite în condiții normale ale pieței în perioada avută în vedere.
- 222 Astfel, condițiile de restructurare și diferitele măsuri de susținere invocate de Comisie, care nu sunt calificate ca atare drept ajutoare de stat în decizia atacată (a se vedea punctul 101 de mai sus), reprezintă numai contextul în care se înscrie ajutorul invocat, acordat sub formă de chirii pentru subînchirierea de avioane inferioare chiriilor plătite în temeiul contractelor principale. Acest context nu permite în sine să se prezume, în absența oricărui element de probă serios, că valoarea chiriilor plătite de NOA pentru subînchirierea avioanelor era inferioară celor practicate pe piață.
- 223 Rezultă că, în speță, contrar susținerilor Comisiei, criteriul operatorului privat impunea să se verifice dacă valoarea chiriilor în litigiu plătite de NOA corespundea chiriilor plătite în condiții normale de piață, în perioada avută în vedere.

— Cu privire la repartizarea sarcinii probei și la obligațiile procedurale ale Comisiei și, respectiv, ale statului membru vizat

- 224 Potrivit jurisprudenței, revenea Comisiei, în decizia atacată, să prezinte proba cu privire la acordarea de ajutoare noi, prin compararea în acest caz a chirilor în litigiul plătite de NOA cu cele de pe piață. Astfel, din dispozițiile articolului 88 alineatele (2) și (3) CE rezultă că, în lipsa unei asemenea demonstrări, măsurile noi în cauză nu pot fi considerate drept ajutoare de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE (Hotărârea Curții din 13 aprilie 1994, Germania și Pleuger Worthington/Comisia, C-324/90 și C-342/90, Rec., p. I-1173, punctul 23).
- 225 Cu toate acestea, aplicarea acestei reguli cu privire la sarcina probei este condiționată de respectarea obligațiilor procedurale ce revin Comisiei și, respectiv, statului membru vizat în cadrul exercitării de către această instituție a atribuțiilor de care dispune pentru a determina statul membru să îi furnizeze toate informațiile necesare (Hotărârea Olympiaki Aeroporia Ypiresies/Comisia, citată anterior, punctul 35).
- 226 În special, reiese din jurisprudență că Comisia este abilitată să adopte o decizie pe baza informațiilor disponibile dacă statul membru, încălcând obligația de cooperare cu această instituție, ce rezultă din articolul 10 CE, nu îi furnizează informațiile pe care Comisia le-a solicitat fie pentru a analiza calificarea și compatibilitatea cu piața comună a unui ajutor nou sau modificat, fie pentru a verifica legalitatea aplicării unui ajutor aprobat anterior. Cu toate acestea, înainte de a lua o astfel de decizie, Comisia trebuie să ordone statului membru să îi furnizeze, în termenul pe care ea îl stabilește, toate documentele și informațiile necesare exercitării controlului. Numai dacă statul membru, în pofida ordinului Comisiei, nu furnizează informațiile solicitate, aceasta poate pune capăt procedurii și, după caz, poate lua o decizie, pe baza elementelor de care dispune, cu privire la existența și compatibilitatea ajutorului cu piața comună sau o decizie care constată caracterul legal al aplicării unui ajutor aprobat anterior (a se

vedea Hotărârea Olympiaki Aeroporia Ypiresies/Comisia, citată anterior, punctul 36 și jurisprudența citată).

- 227 Obligațiile procedurale sus-menționate sunt reluate și concretizate la articolul 2 alineatul (2), la articolul 5 alineatele (1) și (2), la articolul 10 și la articolul 13 alineatul (1) din Regulamentul nr. 659/1999.
- 228 Trebuie de asemenea amintit că, potrivit articolului 6 alineatul (1) din Regulamentul nr. 659/1999, „[d]ecizia de a deschide procedura oficială de investigare sintetizează elementele relevante de fapt și de drept, include o evaluare preliminară a Comisiei cu privire la caracterul de ajutor de stat al măsurii propuse și indică îndoielile privind compatibilitatea acesteia cu piața comună”.
- 229 Aceste obligații procedurale se impun statului membru vizat și Comisiei în scopul de a-i permite acesteia din urmă să își exercite controlul pe baza unor informații suficient de clare și de precise, garantând în același timp respectarea dreptului de a fi ascultat al statului membru vizat. Într-adevăr, trebuie reamintit că, în conformitate cu o jurisprudență constantă, respectarea dreptului la apărare în orice procedură deschisă împotriva unei persoane și susceptibilă de a conduce la un act cauzator de prejudiciu pentru aceasta reprezintă un principiu fundamental al dreptului comunitar și trebuie asigurată chiar și în absența unei reglementări specifice (a se vedea Hotărârea Olympiaki Aeroporia Ypiresies/Comisia, citată anterior, punctul 37 și jurisprudența citată).

- 230 În lumina acestor principii procedurale trebuie să se examineze dacă, în speță, Comisia era în drept, astfel cum aceasta arată în esență, să prezume existența unui ajutor de stat doar pe baza unor informații de care dispunea sau dacă aplicarea criteriului investitorului privat impunea acesteia să își continue investigațiile în scopul de a putea compara chiriile în litigiu plătite de NOA cu cele pe care le-ar fi plătit în condiții normale ale pieței.
- 231 În acest scop, trebuie să se examineze conținutul ordinului de furnizare a informațiilor și al deciziei de deschidere a procedurii oficiale de investigare, precum și observațiile Republicii Elene prezentate în fața Tribunalului.
- 232 În primul rând, în ordinul de furnizare a informațiilor din 8 septembrie 2003, Comisia a solicitat, în temeiul articolelor 5 și 10 din Regulamentul nr. 659/1999, să îi fie transmise toate informațiile necesare pentru examinarea măsurilor legate de procedura de restructurare și de privatizare a companiei aeriene OA. Comisia a amintit în această privință că, atunci când examinează compatibilitatea unui ajutor de stat cu piața comună, trebuie să ia în considerare toate elementele relevante, inclusiv, dacă este cazul, contextul care a fost deja examinat într-o decizie anterioară.
- 233 Din această decizie reiese astfel că ordinul avea în vedere, în absența unei notificări a procedurii de privatizare și a noilor măsuri de restructurare a OA destinate să faciliteze privatizarea acesteia, toate elementele legate de această restructurare și de privatizare care puteau cuprinde elemente de ajutor de stat. Comisia solicita în special comunicarea planului de afaceri al NOA, a structurii acționariatului său, a listei detaliate a activelor sale și a finanțării sale, incluzând în aceasta datoriile, a statutului său juridic și fiscal, precum și a informațiilor detaliate cu privire la posibila lichidare a OA și a filialelor sale.

234 În al doilea rând, în decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare din 16 martie 2004, Comisia a examinat, în prealabil, situația financiară a OA în anii 2001 și 2002, în lumina conturilor verificate corespunzătoare acestor două exerciții pe care nu le obținuse decât în lunile septembrie și decembrie 2003. Caracterul semnificativ al pierderilor suferite de OA ar confirma aprecierea Comisiei din decizia din 11 decembrie 2002, potrivit căreia Republica Elenă ar fi devenit *de facto* prima sursă de finanțare a acestei societăți, fără susținerea căreia ar fi trebuit, după toate aparențele, să își înceteze activitățile (punctele 17, 26 și 29).

235 În ceea ce privește eventualele ajutoare noi ulterioare deciziei din 11 decembrie 2002, singurele în discuție în speță, Comisia a apreciat, în decizia din 16 martie 2004, că OA și NOA erau „una și aceeași întreprindere din punctul de vedere al normelor comunitare [în materie] de ajutoare de stat” (punctele 106 și 108).

236 În ceea ce privește în special avioanele utilizate de NOA, Comisia s-a limitat să arate, în cadrul descrierii detaliate a situației, că bilanțul de transformare a NOA elaborat, în temeiul Legii nr. 3185/2003, la solicitarea autorităților elene de societatea de consultanță Deloitte & Touche evidenția faptul că dreptul de proprietate asupra celor 18 avioane care aparțineau societății OA sau grupului Olympic Aviation fusese transferat societății NOA. Pe de altă parte, în ceea ce privește subînchirierea de avioane societății NOA de către OA, Comisia arată că Deloitte & Touche explicase că această subînchiriere echivala cu faptul că OA rămânea singura responsabilă în raport cu locatorul și că aceasta permitea societății NOA să beneficieze, astfel cum ar fi subliniat chiar autoritățile elene, de garanțiile furnizate de stat pentru închirierea de aeronave și de alte obligații contractuale, în special garanții de împrumut privind achiziționarea de noi avioane și mutarea la noul aeroport din Spata, aprobate de Comisie în 1998 și în 2000, ca fiind ajutoare pentru restructurare și fiind declarate incompatibile cu piața comună prin decizia din 11 decembrie 2002 (punctul 54 din decizia din 16 martie 2004; a se vedea de asemenea punctul 6 de mai sus). Comisia a subliniat că, potrivit consilierilor guvernului, societatea Kantor, era important ca NOA să își înceapă activitatea la sfârșitul anului 2003, în special „în scopul de a beneficia de taxele scăzute

pentru cumpărarea și pentru închirierea de aeronave, permițând astfel ameliorarea și reînnoirea flotei”, și pentru că OA „trebuia să depășească dificultăți importante pentru a supraviețui sezonului de iarnă 2003/2004” (punctul 57).

²³⁷ În plus, Comisia a menționat în această decizie din 16 martie 2004 că, în plângerea sa, Aeroportul Aigaiou arătase că transferul de active de la OA la NOA, prin lăsarea întregului pasiv la OA, constituia un ajutor de stat. Comisia a arătat de asemenea că, dacă locatorii și organismele financiare acceptau transferul de avioane de la OA la NOA, foarte probabil nu l-ar realiza decât în schimbul unei garanții de stat, care ar constitui un ajutor de stat (punctul 76).

²³⁸ Examinarea ordinului de furnizare a informațiilor și a deciziei din 16 martie 2004 demonstrează astfel că în niciun moment Comisia nu s-a referit, nici măcar în mod implicit, în deciziile sale, la nivelul chiriilor plătite de NOA societății OA pentru subînchirierea de avioane. Astfel, ordinul de furnizare a informațiilor privește numai, într-un mod foarte general, măsurile legate de restructurarea și de privatizarea OA care pot constitui ajutoare de stat. În ceea ce privește decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare, aceasta privește exclusiv, în partea consacrată aprecierii măsurilor în cauză, măsurile în favoarea OA, precum și procedura de privatizare, care nu a fost analizată în decizia atacată, dar care a făcut obiectul unei proceduri distincte ce a condus la decizia Comisiei din 17 septembrie 2008 prin care a fost aprobat planul de privatizare.

²³⁹ În special, subînchirierile de avioane de către OA societății NOA sunt menționate numai în partea descriptivă a deciziei din 16 martie 2004, este adevărat, din perspectiva avantajului obținut de NOA din garanțiile acordate OA de către stat pentru subînchirierea de avioane, ce au fost declarate incompatibile prin decizia din 11 decembrie

2002. Cu toate acestea, trebuie amintit că subînchirierea în sine de avioane societății NOA, în acest context, nu este calificată drept ajutor în decizia atacată, care privește numai nivelul chiriilor.

240 În aceste condiții, se impune constatarea că decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare nu conține o evaluare preliminară a chiriilor plătite de această societate, pentru a determina dacă acestea conțin vreun element de ajutor, astfel cum impune articolul 6 alineatul (1) din Regulamentul nr. 659/1999.

241 Cu toate acestea, în observațiile sale din 11 iunie 2004 cu privire la decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare, Republica Elenă a precizat printre altele că avioanele închiriate de OA fuseseră subînchiriate societății NOA la prețul pieței, date fiind despăgubirile pe care OA ar fi trebuit să le plătească locatorilor în cazul rezilierii contractelor de închiriere principale înainte de expirarea acestora. Aceste subînchirieri nu ar fi reprezentat decât o soluție pe termen scurt, toate contractele de închiriere principale (cu excepția unui mic număr dintre acestea care urmau să expire curând) trebuind să fie preluate de NOA în viitor. În schimb, cele patru avioane în leasing ar continua să fie subînchiriate societății NOA la prețul pieței.

242 În plus, din raportul Moore Stephens reiese că, la momentul investigațiilor efectuate la fața locului, conducerea NOA a explicat experților Comisiei diferențele dintre, pe de o parte, chiriile plătite de această societate pentru subînchirierea avioanelor și, pe de altă parte, chiriile plătite de OA în temeiul contractelor de închiriere principale și de Republica Elenă în temeiul contractelor de leasing, arătând că aceste chirii pentru subînchiriere corespundeau prețului pieței și că NOA ar fi putut închiria avioanele de la alți locatori dacă aceste subînchirieri nu i-ar fi fost oferite la prețul pieței.

- 243 Pe de altă parte, este cert că Republica Elenă a transmis toate informațiile necesare cu privire la contractele principale și la contractele de subînchiriere în discuție, în special cu privire la chiriile prevăzute de acestea. Numai cu privire la nivelul chiriilor în condițiile normale ale pieței în perioada avută în vedere, aceasta nu a furnizat toate elementele de probă.
- 244 Or, nici din ordinul de furnizare a informațiilor, nici din decizia din 16 martie 2004, nici din celelalte elemente din dosar nu reiese și, de altfel, Comisia nu susține că a pus în discuție, în orice mod, în cursul procedurii administrative, nivelul chiriilor plătite de NOA în raport cu condițiile pieței și că a solicitat Republicii Elene să furnizeze informații suplimentare în această privință.
- 245 De altfel, trebuie remarcat că, în observațiile din 26 octombrie 2004 cu privire la ordinul de suspendare a oricărei măsuri de ajutor, Republica Elenă a subliniat că, de la momentul observațiilor sale din 11 iunie 2004, nu fusese informată cu privire la nicio măsură nouă de investigare din partea Comisiei și nu primise nicio cerere de informații suplimentare cu privire la aceste observații.
- 246 În aceste condiții, în lipsa, în cursul procedurii administrative, pe de o parte, a oricărei puneri în discuție explicite a nivelului chiriilor plătite de NOA și, pe de altă parte, a oricărei solicitări de informații cu privire la conformitatea acestor chirii cu prețul pieței, nu se poate reproșa Republicii Elene că nu a furnizat Comisiei informații suficiente pentru a-i permite să evalueze măsurile în litigiu în cunoștință de cauză.

247 În plus, trebuie arătat că, în orice caz, Comisia nu susține în fața Tribunalului că informațiile care lipseau erau deținute în principal de Republica Elenă. Aceasta se referă numai la informațiile cu privire la prețul pieței, la care avea acces fără dificultate prin efectuarea unui simplu studiu de piață în perioada avută în vedere.

248 În acest context, Comisia nu putea fi exonerată de obligația sa de a dovedi faptul că respectivele chirii plătite de NOA pentru subînchirierea avioanelor nu corespundeau prețului pieței. Comisia trebuia cel puțin să furnizeze un început de dovadă întemeiat pe elemente de fapt de natură să oblige Republica Elenă să furnizeze explicații suplimentare (a se vedea, prin analogie, în ceea ce privește sarcina probei participării unei întreprinderi la o înțelegere, Hotărârea Curții din 7 ianuarie 2004, Aalborg Portland și alții/Comisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, Rec., p. I-123, punctele 78 și 79).

249 În consecință, revenea Comisiei, conform obligației sale de a realiza o examinare diligentă și imparțială în interesul unei bune administrări a normelor fundamentale din tratat referitoare la ajutoarele de stat, să își continue investigațiile și să își aprofundeze ancheta, în urma raportului Moore Stephens, pentru a stabili în ce măsură chiriile plătite de NOA erau conforme cu criteriul operatorului privat. În acest scop, Comisia trebuia fie să adreseze Republicii Elene un ordin de a furniza informații suplimentare cu privire la nivelul chiriilor plătite de NOA, precizând, conform articolului 10 alineatul (3) din Regulamentul nr. 659/1999, natura informațiilor solicitate, fie să realizeze o expertiză suplimentară, pentru a fi în măsură să compare nivelul chiriilor în litigiu cu prețul pieței.

250 În această privință, trebuie amintit că, în temeiul cerințelor legate de respectarea dreptului la apărare, elementele ce nu provin de la autoritățile elene, care ar fi fost obținute

de Comisie de la terți, nu ar fi putut fi luate în considerare de această instituție în susținerea constatării existenței unui ajutor de stat decât după ce s-ar fi acordat acestor autorități posibilitatea de a-și prezenta în mod adecvat observațiile cu privire la aceste elemente (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 10 iulie 1986, Belgia/Comisia, 234/84, Rec., p. 2263, punctele 27-29, și Hotărârea Curții din 14 februarie 1990, Franța/Comisia, C-301/87, Rec., p. I-307 punctele 29 și 30).

- 251 Având în vedere toate considerațiile de mai sus, este, prin urmare, suficient să se constate că, în speță, Comisia a omis, în decizia atacată, să verifice, astfel cum impunea criteriul operatorului privat, în ce măsură chirii în litigiu erau inferioare prețului pieței. Astfel, decizia atacată nu conține nicio considerație care să urmărească înfirmarea poziției susținute cu privire la acest aspect de reclamantă în cursul procedurii administrative (a se vedea punctul 241 de mai sus). Pe de altă parte, planul de lucru detaliat de experți, prezentat în raportul Moore Stephens pe care se întemeiază decizia atacată, prevede că investigațiile au privit numai riscul unei subînchirieri a avioanelor societății NOA „în schimbul unor chirii artificiale de mici (fie și în cazul în care aceste chirii ar putea fi echivalente cu prețul pieței)”. Or, în această privință trebuie amintit că, dacă, fără a fi obligată, de altfel, să acționeze astfel, Comisia poate să recurgă la experți externi, ea nu este totuși exonerată de obligația de a evalua lucrările acestora (Hotărârea Tribunalului din 16 septembrie 2004, Valmont/Comisia, T-274/01, Rec., p. II-3145, punctul 72).

- 252 Din aceasta rezultă că, întemeindu-se numai pe diferențele dintre, pe de o parte, chiriile plătite de OA și de Republica Elenă pentru închirierea avioanelor și, pe de altă parte, chiriile plătite de NOA pentru subînchirierea acestor avioane, pentru a constata acordarea unui avantaj acestei societăți pe care nu l-ar fi obținut în condiții normale de piață, Comisia a săvârșit o eroare vădită de apreciere în aplicarea criteriului investitorului privat.

253 Rezultă că motivul fundamentat pe încălcarea articolului 87 alineatul (1) CE este întemeiat. Articolul 1 alineatul (1) din decizia atacată trebuie, prin urmare, anulat, fără a fi necesar să se analizeze motivele întemeiate pe nemotivare și pe faptul că măsurile în cauză ar fi imputabile statului. În consecință, articolul 2 din această decizie trebuie de asemenea anulat, în măsura în care impune recuperarea ajutoarelor prevăzute la articolul 1 alineatul (1).

3. *Cu privire la ajutoarele acordate OA*

a) Cu privire la plata anticipată a cuantumului supraestimat al valorii elementelor de activ ale OA transferate societății NOA [articolul 1 alineatul (2) din decizia atacată] (cauzele T-415/05 și T-423/05)

254 Republica Elenă și OA contestă decizia atacată în măsura în care Comisia constată, la articolul 1 alineatul (2) acordarea către această societate a unui ajutor ilegal incompatibil cu piața comună, al cărui cuantum corespunde supraevaluării elementelor de activ ale OA transferate NOA, la momentul creării acestei noi companii aeriene.

255 Reclamantele invocă încălcarea articolului 87 alineatul (1) CE, precum și nemotivarea. În subsidiar, Republica Elenă susține că, presupunând chiar că măsura în cauză poate fi calificată drept ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE, ceea ce aceasta contestă, această măsură ar fi trebuit să fie declarată compatibilă cu piața comună, în temeiul articolului 87 alineatul (3) litera (c) CE. Și cu privire la acest aspect, decizia atacată ar fi nemotivată.

Cu privire la încălcarea articolului 87 alineatul (1) CE și la nemotivare (cauzele T-415/05 și T-423/05)

— Argumentele părților

²⁵⁶ Republica Elenă și OA susțin că Comisia și experții acesteia au ignorat logica economică ce a stat la baza transformării grupului Olympic Airways, pe care au analizat-o ca fiind o simplă restructurare internă. Acestea explică faptul că procedura de privatizare pentru care a optat Republica Elenă începând din anul 2003 era întemeiată pe separarea activităților de zbor ale grupului Olympic Airways și pe crearea unei noi societăți autonome, NOA, aflată în afara grupului Olympic Airways, în scopul de a maximiza valoarea acesteia și de a o vinde imediat. Această transformare ar fi urmărit să permită Republicii Elene să recupereze cea mai mare parte posibilă din investiția sa la OA sub forma unor ajutoare pentru restructurare plătite în cursul ultimului deceniu.

²⁵⁷ În acest context, Comisia ar fi confundat criteriul investitorului privat cu acela al creditorului privat. Astfel, un investitor privat ar evalua șansele întreprinderii de a se redresa și nu ar impune declararea falimentului întreprinderii la prima disfuncționalitate, fără a ține seama de potențialul acesteia pe termen lung.

²⁵⁸ Pe baza bilanțului de transformare, capitalul social al NOA ar fi fost fixat la aproximativ 130 de milioane de euro. Republica Elenă ar fi efectuat, prin urmare, plăți în favoarea OA al căror quantum total este echivalent cu această sumă și din care mai mult de jumătate ar fi fost folosite de OA pentru plata de indemnizații și pentru acoperirea unor alte cheltuieli legate de concedierea salariaților ca urmare a transformării.

- 259 Contrar susținerilor Comisiei, OA nu ar fi beneficiat de niciun avantaj în urma acestei plăți anticipate, din moment ce quantumul acesteia nu ar fi depășit valoarea elementelor patrimoniale de care această societate ar fi fost privată. În plus, această plată ar fi prezentat un caracter provizoriu, până la perceperea sumei corespunzătoare vânzării NOA și a celorlalte societăți rezultate din grupul Olympic Airways.
- 260 În aceste condiții, decizia atacată ar fi afectată de o eroare vădită de apreciere și ar fi nemotivată în ceea ce privește acordarea unui avantaj societății OA și aplicarea criteriului investitorului privat.
- 261 Reclamantele arată că, în contextul transformării grupului Olympic Airways, elementele de activ transferate societății NOA trebuiau evaluate la valoarea lor de piață. Acestea arată în această privință că, în timp ce valoarea activelor transferate NOA a fost estimată de experții Comisiei la 38,5 milioane de euro, numai valoarea avioanelor de care OA a fost privată a fost evaluată la mai mult de 120 de milioane de euro, pe baza unui raport elaborat de Airclaims.
- 262 În plus, reclamantele contestă absența oricărui drept de despăgubire al OA pentru toate drepturile sale asupra sloturilor orare din diverse aeroporturi, în special din Heathrow (Londra, Regatul Unit), unde vânzări de drepturi de către companii aeriene le-ar fi adus aproximativ 7 sau 8 milioane de euro pentru fiecare slot, pentru contractele bilaterale pe care le încheiase, precum și pentru marca sa comercială și pentru sigla sa, ce erau universal cunoscute.
- 263 În această privință, OA arată că fondul comercial de 30 de milioane de euro, înscris în bilanțul de transformare a societății OA, fusese contabilizat în cadrul fuziunii prin absorbția activităților de zbor ale OA și ale filialei sale Olympic Aviation de societatea

Macedonian Airways, devenită NOA, în special conform dispozițiilor Legii elene nr. 2190/1920 privind societățile pe acțiuni, astfel cum a fost modificată prin Decretul regal 174/1963 (FEK A' 37, denumită în continuare „Legea nr. 2190/1920”) și ale Legii nr. 3185/2003, precum și conform Standardului Internațional de Raportare Financiară nr. 3 „Combinări de întreprinderi” (denumit în continuare „Standardul IFRS 3”). În special, în temeiul articolului 43 alineatul 4 litera b) din Legea nr. 2190/1920, „fondul comercial al întreprinderii (goodwill), care se creează la momentul cumpărării sau al fuziunii unei entități economice și care este egal cu diferența dintre prețul total de cumpărare și valoarea reală a elementelor de activ, se înregistrează în contul «fondul comercial al întreprinderii» al imobilizărilor necorporale și se amortizează fie în mod forțat, fie eșalonat și la o valoare constantă, pe durata mai multor exerciții, fără ca durata de amortizare să poată depăși cinci ani”. Pe de altă parte, din legislația elenă ar rezulta că aporturile în natură la o societate pe acțiuni trebuie evaluate la valoarea reală a acestora, iar nu la costul istoric de achiziționare.

264 OA adaugă că, dacă evaluarea valorii activelor transferate NOA nu ar fi corespuns cu valoarea de piață a acestor active, vânzarea NOA la un preț inferior celui al pieței ar fi determinat un ajutor de stat pentru potențialii cumpărători ai NOA și ar fi încălcat drepturile creditorilor OA.

265 La momentul unei tentative de privatizare a NOA care condusese la semnarea unui memorandum de înțelegere la 5 august 2005, valoarea NOA la 31 decembrie 2004 ar fi fost estimată de un investitor privat la mai mult de 100 de milioane de euro, ceea ce ar fi fost conform cu evaluarea contabilă realizată la 12 decembrie 2003, după scăderea pierderilor suferite de NOA.

266 OA contestă susținerile Comisiei cu privire la absența unui audit independent al bilanțului de transformare. Acest bilanț ar fi fost elaborat integral de un auditor autorizat, conform Legii nr. 3185/2003.

267 În ceea ce privește evaluarea creanțelor NOA, OA arată că raportul ce însoțea bilanțul de deschidere a NOA evidențiază că orice diferență între creanțele care figurau în

bilanțul de deschidere a acestei noi companii aeriene și sumele recuperate în final va fi înscrisă în creditul sau în debitul conturilor OA și ale Olympic Aviation, astfel încât activul NOA nu va fi afectat. Pe de altă parte, reclamantele reproșează Comisiei că nu a ținut cont de veniturile preconizate din vânzarea viitoare a două avioane înregistrate încă în bilanțul OA.

268 În sfârșit, în ceea ce privește susținerea Comisiei potrivit căreia decizia atacată lasă deschis discuției quantumul supraestimării elementelor de activ transferate OA, în cadrul cooperării loiale în temeiul articolului 10 CE, Republica Elenă și OA prezintă dificultățile pe care le-a ridicat calificarea ajutorului invocat, în vederea recuperării sale. Acestea amintesc faptul că, atunci când o creanță nu este lichidă, aceasta nu este exigibilă conform dreptului elen. Acestea reproșează Comisiei că nu a răspuns la elementele pe care autoritățile elene i le-au comunicat prin scrisoarea din 16 noiembrie 2005, printre care figura raportul Deloitte & Touche din 27 octombrie 2005, în care erau indicate numeroase estimări eronate aparținând experților Comisiei cu privire la cuantificarea elementelor de activ transferate societății NOA. Potrivit acestui raport Deloitte & Touche, ajustările efectuate de Comisie nu ar reflecta realitatea structurii patrimoniale și a situației financiare a NOA după transformare, ceea ce ar fi contrar Legii nr. 2190/1920 care prevede că dispozițiile sale pot fi înlăturate pentru a da o imagine fidelă a situației economice a unei întreprinderi. Experții Comisiei ar evidenția ei înșiși că aceste ajustări „nu includ în mod necesar tot ceea ce s-ar fi impus dacă ar fi fost efectuat un audit” (nota de subsol 10 din decizia atacată).

269 Pe de altă parte, OA reproșează Comisiei că ar fi omis să definească piețele relevante și să analizeze condițiile de concurență de pe aceste piețe. Concluzia potrivit căreia măsura în litigiu denaturează concurența ar fi nu doar lipsită de motivare, ci și eronată. Astfel, 33 dintre cele 38 de aeroporturi elene ar fi deservite de OA pe baza unor

obligații de serviciu public, fără vreo concurență, și aproximativ 30 dintre aceste aeroporturi nu ar prezenta niciun interes comercial.

- 270 Comisia susține că plata anticipată în litigiu constituia ea însăși un ajutor de stat. Reclamantele nu ar propune niciun motiv serios pe baza căruia un investitor privat și-ar putea întemeia speranța solidă și realistă de a obține un randament satisfăcător din această plată anticipată, având în vedere situația deosebit de dificilă a OA, caracterizată prin acordarea unor ajutoare acestei societăți pe durata mai multor ani, prin eșecul tentativelor de restructurare și al tentativelor de vânzare, prin menținerea profiturilor negative și prin cumulul datoriilor și al pierderilor. Creditorii privați ai OA, precum locatorii de avioane și băncile ABN Amro și Crédit Lyonnais, s-ar fi grăbit de altfel să obțină garanții de la Republica Elenă. În plus, din raportul Moore Stephens ar rezulta că plata anticipată în litigiu a fost utilizată pentru a finanța cheltuielile de funcționare, precum închirierea de către OA a avioanelor subînchiriate societății NOA.
- 271 Numai în subsidiar Comisia a analizat, în decizia atacată, dacă plata în litigiu putea fi considerată drept o formă de despăgubire acordată OA de către stat pentru activele care fuseseră transferate societății NOA.
- 272 În această privință, experții Comisiei ar fi constatat că suma în litigiu de 130 de milioane de euro fusese determinată pe baza datelor transmise Deloitte & Touche de către conducerea OA, fără să fi fost evaluate de auditori independenți. În raportul acestora cu privire la situația financiară a NOA pentru exercițiul care a expirat la 31 decembrie 2003, auditorii, numiți de autoritățile elene, și-ar fi exprimat rezervele cu privire la bilanțul de deschidere a societății.
- 273 Experții Comisiei ar fi estimat valoarea activelor nete transferate NOA la 38,5 milioane de euro, după o ajustare, sub rezervă, a bilanțului sectorului activităților de zbor.

Aceștia s-ar fi întemeiat pe datele contabile furnizate de autoritățile elene și ar fi utilizat practici contabile recunoscute, în special prin scăderea creanțelor ce prezentau suspiciuni, a sumei ce rezulta din vânzările viitoare de avioane, precum și a fondului comercial, neținând cont de valoarea totală a datoriilor, de amortizarea costului avioanelor, precum și de previziunile cu privire la anumite venituri și cheltuieli, în special în materie de impozite.

274 Comisia, susținută de intervenientă, contestă faptul că transformarea grupului Olympic Airways are o valoare contabilă proprie. Reclamantele ar încălca definiția dată de normele contabile noțiunii de fond comercial. Potrivit Standardului IFRS 3 punctul 51, fondul comercial ar corespunde excedentului costului de achiziționare asupra cotei-părți a cumpărătorului în valoarea netă justă a activelor și a pasivelor identificabile achiziționate. Nu ar fi, prin urmare, posibil să se vorbească în mod obiectiv de fond comercial în absența unei tranzacții libere, atunci când este vorba precum în speță, potrivit Comisiei, de o simplă restructurare internă a grupului Olympic Airways realizată de Republica Elenă. În special, contrar susținerilor OA, nu ar fi avut loc nici o fuziune reală, nici o cumpărare, din moment ce nu a existat un preț de piață, condiție necesară pentru existența unui fond comercial.

275 În plus, normele contabile nu ar permite să se contabilizeze activele necorporale a căror valoare reală nu poate fi evaluată în mod credibil. În special, nu ar fi posibil să se determine „imaginea reală a transformării”, în prezența unui bilanț artificial de transformare întemeiat pe simple estimări ale conducerii OA.

276 În duplica în cauza T-423/05, Comisia arată că în memoriul în replică, OA explică pentru prima dată că fondul comercial este constituit din totalitatea bunurilor corporale (denumire comercială, sloturi orare), ceea ce ar fi total diferit de definiția dată

de Standardul IFRS 3 punctul 51, citat anterior, precum și de legislația elenă invocată de OA. Această argumentare ar fi, prin urmare, tardivă.

- 277 În ceea ce privește prețul de vânzare a societății NOA, invocat de OA, Comisia arată că ar fi mai echitabil ca acesta să se stabilească în funcție de o vânzare efectivă, iar nu pe baza unor estimări arbitrare, întemeiate pe estimări neautentice și independent de valoarea avioanelor care nu ar constitui decât un element al bilanțului.
- 278 În sfârșit, decizia atacată ar fi suficient motivată. Totalitatea elementelor luate în considerare de experții Comisiei conform regulilor unei administrări rezonabile și viabile ar fi preluată în tabelul ce figurează în considerentul (120) al acestei decizii. Aceste elemente ar fi însoțite de comentarii [considerentele (110)-(126)], precum și de aprecierea juridică a Comisiei [considerentele (197)-(201)].

— Aprecierea Tribunalului

- 279 Este cert că, în temeiul articolului 27 din Legea nr. 3185/2003, Republica Elenă a efectuat în favoarea OA o plată anticipată în mai multe tranșe eșalonate din luna decembrie 2003 până în luna mai 2004, dintr-un cont special, în sumă totală de aproximativ 130 de milioane de euro, ce corespunde, potrivit autorităților elene, valorii activelor transferate NOA la momentul creării acestei noi societăți.

- 280 Astfel, articolul 27 alineatele (1) și (5) din Legea nr. 3185/2003 prevedea că totalitatea acțiunilor societăților rezultate din transformarea grupului Olympic Airways ar fi încredințate fără vreo contraprestație Republicii Elene, în vederea privatizării acestor societăți, și că un cont special al Republicii Elene, denumit „Statul elen – Contul de privatizare a grupului Olympic Airways” ar fi creditat cu suma obținută din vânzarea societăților privatizate ale grupului. Potrivit acestui articol, pentru a face față cheltuielilor necesare pentru concedierea personalului și pentru acoperirea angajamentelor financiare ale OA și ale Olympic Aviation, în cursul perioadei de transformare și de lichidare, contul special ar fi debitat în avans de stat, până la concurența unei sume corespunzătoare valorii nominale a acțiunilor noii companii aeriene rezultate din transformare, atribuită Republicii Elene.
- 281 În cazul de față, din articolul 1 alineatul (2) din decizia atacată rezultă în mod expres că ajutorul în litigiu constă, potrivit Comisiei, numai în supraevaluarea quantumului activelor transferate NOA la momentul creării acesteia. Comisia estimează în mod provizoriu acest ajutor la 91,5 milioane de euro. În dispozitivul deciziei atacate, aceasta nu pune în discuție chiar principiul plății anticipate către OA a unei sume din valoarea tuturor activelor transferate NOA.
- 282 Este adevărat că, în considerentul (196) al deciziei atacate, Comisia subliniază că plata unui avans de aproximativ 130 de milioane de euro unei întreprinderi precum OA, care se afla într-o situație economică deosebit de dificilă, care în plus tocmai fusese privată de sectorul activităților de zbor și ale cărei datorii fiscale și la asigurările sociale față de Republica Elenă atingeau la sfârșitul anului 2003 suma de 522 de milioane de euro, în timp ce aceste datorii continuau să crească, iar activele ce puteau fi valorificate pentru a rambursa aceste datorii dispăreau, era contrară criteriului investitorului privat. În această privință, Comisia, întemeindu-se pe Concluziile avocatului general Mischo prezentate în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Curții din 12 octombrie 2000, Spania/Comisia (C-480/98, Rec., p. I-8717, I-8720, punctele 32-43), arată că, într-un asemenea context, un creditor privat, care ar fi în acest caz și principalul creditor al OA și ar avea puține șanse reale să obțină plata creanțelor sale în raport cu OA, ar fi luat toate măsurile legale pentru a obține plata creanțelor ajunse la termen sau realizarea garanțiilor sale.

- 283 Cu toate acestea, trebuie amintit că, în decizia atacată, Comisia nu pune în discuție decizia Republicii Elene de a transforma grupul Olympic Airways în scopul de a facilita privatizarea sa, prin transferarea activelor din sectorul activităților sale de zbor la NOA și prevăzând printre altele plata anticipată în litigiu în favoarea OA mai degrabă decât să impună declararea imediată a falimentului OA în vederea recuperării cel puțin a unei părți din creanțele avute împotriva acestei societăți (a se vedea punctele 101 și 281 de mai sus). Comisia se limitează să constate că, în absența unei perspective de rentabilitate pe termen lung a OA, un investitor privat nu ar fi acordat un avans financiar similar cu cel plătit acestei societăți. Comisia nu califică totuși plata anticipată a unei compensații, ca atare, drept ajutor de stat, în motivarea sau în dispozitivul deciziei atacate.
- 284 În schimb, din considerentul (197) al deciziei atacate, reiese în mod explicit că, în speță, Comisia califică drept ajutor de stat plata sumei corespunzătoare avansului în litigiu, în măsura în care această sumă depășește, în opinia acesteia, valoarea activelor transferate NOA și nu poate fi considerată, prin urmare, drept o compensație plătită OA de către Republica Elenă pentru acest transfer.
- 285 În special, Comisia recunoaște în mod expres, în considerentul (197) al deciziei atacate, că, dacă suma de 130 312 459 de euro plătită OA de Republica Elenă în contul special ar corespunde valorii elementelor de activ ale OA transferate NOA, acest transfer nu ar cuprinde niciun ajutor de stat.
- 286 Având în vedere conținutul clar al articolului 1 alineatul (2) din dispozitivul deciziei atacate, care este susținut de motivarea acestei decizii, este de competența Tribunalului să se pronunțe cu privire la susținerile referitoare la evaluarea activelor transferate NOA, în vederea calculării cuantumului compensației.

- 287 În această privință, este necesar să se examineze în ce măsură concluzia Comisiei din decizia atacată, potrivit căreia valoarea activelor transferate NOA fusese supraevaluată, este suficient motivată și nu este afectată de o eroare vădită de apreciere.
- 288 Rapoartele Deloitte & Touche din 29 noiembrie 2003, care însoțesc bilanțul de deschidere a NOA și bilanțul de transformare a OA și a Olympic Aviation, conform articolului 27 din Legea nr. 3185/2003, indică faptul că aceste bilanțuri – elaborate de respectiva societate de consultanță în calitate de auditor autorizat, numit în temeiul respectivului articol 27 – au fost întocmite conform normelor contabile elene, inclusiv în conformitate cu principiul costului istoric, cu excepția, pe de o parte, a evaluării avioanelor și a motoarelor aparținând exclusiv ramurilor divizate ale OA și ale Olympic Aviation, care au fost evaluate de societatea specializată Airclaims la valoarea lor de piață de la 1 octombrie 2003, și, pe de altă parte, a evaluării fondului comercial. În temeiul acestor rapoarte Deloitte & Touche, fondul comercial a fost astfel evaluat de conducerea OA, conform practicilor internaționale, pe baza veniturilor brute ale acestei societăți, a profiturilor recente ale acesteia și a interesului manifestat în cursul procedurilor referitoare la privatizarea sa.
- 289 În schimb, în decizia atacată [a se vedea în special considerentele (120), (199) și (200)], Comisia, bazându-se pe raportul Moore Stephens, a efectuat ajustări întemeiate pe estimările experților săi, care nu reținuseră, în ceea ce privește avioanele, decât valoarea lor netă contabilă și care eliminaseră pe de altă parte din calculul compensației, printre altele, suma corespunzătoare valorii activelor necorporale luate în considerare de autoritățile elene în temeiul fondului comercial, precum și a creanțelor incerte și a creanței referitoare la vânzarea viitoare a două avioane înregistrate încă în bilanțul OA.
- 290 În această privință, reclamantele reproșează Comisiei în special faptul că a ignorat necesitatea, pe de o parte, de a evalua avioanele la valoarea lor de piață și, pe de altă parte, de a ține cont de fondul comercial generat la momentul creării NOA, precum și

de veniturile preconizate din vânzarea viitoare a două avioane, în scopul de a determina situația economică reală a NOA. Acestea contestă de asemenea ajustările efectuate de Comisie în ceea ce privește creanțele incerte.

291 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, în sens contrar cu ceea ce par să sugereze concluziile experților Comisiei, preluate în decizia atacată [considerentul (124)], împrejurarea că articolul 27 din Legea nr. 3185/2003 prevedea plata anticipată a compensației în litigiu, până la concurența unei sume echivalente cu valoarea nominală a acțiunilor NOA, nu permite să se prezume că aporturile de capital social, constituite din transferul activelor din sectorul activităților de zbor ale grupului Olympic Airways, au fost supraevaluate, în scopul de a susține OA, aflată în mari dificultăți financiare, în cursul procedurii de transformare și de lichidare. În plus, aceeași împrejurare nu era de natură să se opună, la momentul determinării valorii capitalului social al NOA, unei luări în considerare, conform normelor contabile aplicabile, în special a valorii de piață a avioanelor transferate, precum și a valorii elementelor de activ necorporale înregistrate în acest caz în bilanțul de transformare a OA și în bilanțul de deschidere a NOA în temeiul fondului comercial, din moment ce această valoare putea fi evaluată în mod credibil.

292 În acest context, trebuie să se examineze, în raport cu criteriul operatorului privat, ajustările în litigiu efectuate de Comisie în ceea ce privește, în primul rând, excluderea anumitor active necorporale din calculul compensației, în al doilea rând, contestarea de către această instituție a luării în considerare a valorii de piață a avioanelor și, în al treilea rând, excluderea veniturilor ce urmau să fie obținute din vânzarea viitoare a două avioane.

293 În primul rând, în ceea ce privește diversele active necorporale luate în considerare în temeiul fondului comercial, până la concurența sumei de 30 de milioane de euro, în bilanțul de transformare a OA și în bilanțul de deschidere a NOA, este necesar să se

respingă în prealabil invocarea de către Comisie, în cauza T-423/05, a inadmisibilității anumitor argumente ale reclamantei (a se vedea punctul 276 de mai sus).

294 În această privință, trebuie arătat că rapoartele din 29 noiembrie 2003, care însoțesc bilanțul de transformare a OA și a Olympic Aviation și bilanțul de deschidere a NOA, enumeră elementele de activ necorporale luate în considerare în temeiul fondului comercial (a se vedea punctul 296 de mai jos). În plus, decizia atacată [considerentul (110)] prevede în mod expres că, potrivit constatărilor efectuate de experții Comisiei, suma de 30 de milioane de euro înregistrată în bilanțul de transformare a OA în temeiul imobilizărilor necorporale corespundea aprecierii de către conducerea OA a valorii denumirii comerciale, a siglei (inelele olimpice) a mărcii Olympic, a sloturilor orare și a acordurilor bilaterale. În decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare (punctul 59), Comisia arătase de altfel că, potrivit rapoartelor Deloitte & Touche care însoțeau bilanțurile sus-menționate, acest fond comercial, „și anume o imobilizare necorporală, rezultată din denumirea comercială, din sloturile orare, din cota de piață”, fusese calculat de conducerea OA și reprezenta mai mult de 20 % din activul imobilizat al întreprinderii.

295 În aceste condiții, contrar susținerilor Comisiei, invocarea de către OA, în replica în cauza T-423/05, a unor elemente precum sloturile orare, sigla, marca sau denumirea comercială, drept elemente luate în considerare în temeiul fondului comercial, nu poate fi considerată drept un motiv nou. Astfel, aceasta se înscrie în mod vădit în prelungirea dezbaterilor între părți încă din timpul procedurii administrative, precum și din argumentarea propusă de OA în cererea introductivă în ceea ce privește necesitatea luării în considerare a fondului comercial.

296 Cu privire la fond, din rapoartele Deloitte & Touche menționate mai sus, care se află în anexa la bilanțul de deschidere a NOA și la bilanțul de transformare a OA, rezultă că elementele de activ luate în considerare de conducerea OA, în temeiul fondului comercial, erau reprezentate de denumirea comercială și de marca Olympic, de siglă (inelele olimpice), de sloturile orare de care OA dispunea în diverse aeroporturi, de

acordurile bilaterale – încheiate cu statele care nu sunt membre ale Uniunii Europene și care privesc drepturi aeriene, astfel cum au confirmat reclamantele în răspunsul la întrebarea adresată de Tribunal în ședință –, de renumele OA și de cota sa de piață.

²⁹⁷ În această privință, în cadrul activelor imateriale sus-menționate se poate realiza o distincție între, pe de o parte, activele separabile care pot fi dissociate de entitatea al cărei transfer se efectuează și care pot fi vândute sau cesionate fie în mod individual, fie în același timp cu un contract, cu activul sau cu pasivul care le corespunde și a căror valoare poate fi evaluată în mod credibil, independent de finalizarea privatizării preconizate, precum sloturile orare, și, pe de altă parte, activele imateriale neseparabile, în cazul cărora în plus valoarea pe piață nu poate fi evaluată în mod credibil în lipsa unei tranzacții, precum renumele sau cotele de piață, care corespund unui fond comercial generat la momentul cumpărării unei întreprinderi sau al fuziunii cu o altă întreprindere.

²⁹⁸ Se impune constatarea că, în decizia atacată [a se vedea în special considerentele (110) și (199)], Comisia, însușindu-și constatările efectuate în raportul Moore Stephens „prin utilizarea unor tehnici și a unor modele contabile recunoscute în Grecia și pe plan internațional”, a refuzat să ia în considerare totalitatea diverselor bunuri corporale sus-menționate, transferate NOA, limitându-se să arate că „nici principiile contabile elene, nici [principiile contabile internaționale general admise] nu prevăd includerea acestora în bilanțul imobilizărilor necorporale generate de întreprindere”.

²⁹⁹ Or, Comisia nu contestă că Standardul IFRS 3, aplicabil combinărilor de întreprinderi, prevăzut în anexa la Regulamentul (CE) nr. 2236/2004 al Comisiei din 29 decembrie 2004 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1725/2003 de adoptare a anumitor standarde internaționale de contabilitate în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 1606/2002 al Parlamentului European și al Consiliului, în ceea ce privește standardele internaționale de raportare financiară IFRS 1, 3, 4 și 5, standardele internaționale de contabilitate IAS 1, 10, 12, 14, 16-19, 22, 27, 28 și 31-41, precum și interpretările Comitetului permanent de interpretare SIC 9, 22, 28 și 32 (JO L 392, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 47, p. 99), la care se referă părțile în fața Tribunalului, care se aplică începând cu 31 martie 2004 (punctul 78 din Standardul IFRS 3) și, în anumite condiții, putea face obiectul unei „aplicări retroactive” (punctul 85 din Standardul IFRS 3),

permitea cumpărătorului să contabilizeze separat imobilizările necorporale identificabile ale întreprinderii sau ale entităților achiziționate atunci când valoarea justă a acestora – și anume, în esență, suma ce ar fi trebuit plătită la momentul unei tranzacții între părți bine informate, care acționează în condiții normale de concurență – putea fi evaluată în mod credibil la data achiziționării (punctele 37, 45 și 46 din Standardul IFRS 3). În plus, potrivit Standardului internațional de contabilitate 38 „Imobilizări necorporale”, astfel cum a fost modificat în urma adoptării Standardului IFRS 3 (IAS 38), valoarea justă a imobilizărilor necorporale achiziționate la momentul realizării combinărilor de întreprinderi putea fi evaluată în mod normal suficient de credibil pentru a fi contabilizată separat de fondul comercial. În plus, trebuie arătat că Standardul internațional de contabilitate 22 „Combinări de întreprinderi”, astfel cum este prevăzut în anexa la Regulamentul (CE) nr. 1725/2003 al Comisiei din 29 septembrie 2003 de adoptare a anumitor standarde internaționale de contabilitate, în conformitate cu Regulamentul (CE) nr. 1606/2002 al Parlamentului European și al Consiliului (JO L 261, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 42, p. 3), ce a fost înlocuit cu Standardul IFRS 3, prevedea deja contabilizarea separată, la data achiziționării unei entități, a activelor imateriale identificabile a căror valoare justă era evaluată în mod credibil.

300 În plus, Comisia nu pune la îndoială faptul că standardele elene de contabilitate permiteau cumpărătorului să contabilizeze, separat de fondul comercial, imobilizările necorporale separabile de entitatea achiziționată, cum ar fi sloturile orare, atunci când valoarea acestora putea fi evaluată în mod credibil.

301 În ceea ce privește, în cadrul activelor necorporale, activele care nu erau separabile și a căror valoare justă nu putea fi determinată în mod credibil, în absența în speță a unei tranzacții efective, în măsura în care, la momentul plății avansului în litigiu, nicio perspectivă clară de cumpărare a NOA de către un investitor privat nu se concretizase încă, trebuie aprobată poziția Comisiei potrivit căreia, în lipsa unei tranzacții, transferul către NOA al activelor aferente sectorului activităților de zbor, împreună cu transmiterea acțiunilor acestei societăți către Republica Elenă, fără vreo contraprestație, în vederea viitoarei privatizări a acestei societăți, nu poate fi asimilat cu o cumpărare sau cu o fuziune ce ar putea genera un fond comercial (a se vedea punctul 297 de mai sus). În absența în acest stadiu a unei perspective precise și concrete de realizare a unei tranzacții, împrejurarea invocată de OA, potrivit căreia NOA ar fi fost creată prin fuziunea și absorbția activităților de zbor ale societăților OA și Olympic Aviation

de către fosta filială Macedonian Airways, care a fost denumită NOA în urma acestei transformări, nu modifică această analiză.

302 În acest context, având în vedere în special Standardul IFRS 3, invocat de părți (a se vedea punctul 299 de mai sus), revine Comisiei să examineze în mod individual diversele elemente de activ necorporale în cauză, prin verificarea dacă acestea erau separabile și dacă valoarea lor justă putea fi evaluată în mod credibil și, dacă este cazul, în ce măsură, în raport cu criteriul investitorului privat, trebuiau excluse din calculul compensației plătite OA.

303 Or, din decizia atacată rezultă că, în speță, Comisia – care de altfel a recunoscut în ședință că anumite active necorporale, precum sloturile orare, puteau fi vândute separat și prezentau o valoare de piață proprie – a omis să examineze în mod individual activele necorporale în cauză și să expună, în decizia atacată, motivele pentru care considera că în speță criteriul investitorului privat se opunea faptului ca unele active necorporale care puteau fi evaluate în mod credibil independent de orice cesiune sau fuziune să fie luate în considerare până la concurența sumei ce reprezintă valoarea lor justă, în vederea calculării quantumului compensației plătite OA. În consecință, decizia atacată este afectată în această privință de o eroare vădită de apreciere.

304 În plus, în orice caz, în contextul creării unei noi companii aeriene autonome din punct de vedere juridic, căreia i-au fost transferate toate activele aferente sectorului activităților de zbor ale grupului Olympic Airways, și în măsura în care Comisia nu a considerat, în decizia atacată, că plata anticipată către OA a unei compensații financiare, pentru transferul către NOA al activelor necorporale, constituia în sine un ajutor de stat, Comisiei îi revenea cel puțin obligația să motiveze, în raport cu criteriul

investitorului privat, refuzul de a lua în considerare totalitatea elementelor de activ necorporale, în vederea calculării compensației.

305 În special, în contextul sus-menționat, presupunând chiar faptul că Comisia a pornit de la premisa că divizarea sectorului activităților de zbor și transferul activelor corespunzătoare către NOA trebuiau tratate ca o simplă restructurare internă a grupului Olympic Airways, aceasta trebuia în orice caz să justifice în mod clar și inteligibil, în raport cu criteriul investitorului privat, alegerea normelor contabile pe care s-a întemeiat pentru a exclude activele necorporale în litigiu din calculul compensației plătite OA.

306 Or, în timp ce Comisia face referire în fața Tribunalului în special la Standardul IFRS 3 – care prevede contabilizarea combinărilor de întreprinderi prin aplicarea metodei achiziției potrivit căreia cumpărătorul contabilizează printre altele activele achiziționate, inclusiv cele care nu fuseseră contabilizate anterior de întreprinderea cumpărată (punctul 15 din standard) – în decizia atacată, aceasta s-a întemeiat în schimb pe principiul contabil care interzice unei întreprinderi să contabilizeze ca activ, în situațiile sale financiare, fondul comercial generat intern (Standardul IAS 38), omițând de altfel să specifice standardul sau standardele pe care se întemeia.

307 Comisia nu a expus, în decizia atacată, în special în raport cu standardele aplicabile combinărilor de întreprinderi, motivele pentru care – deși era vorba despre evaluarea activelor în cauză, nu în vederea înregistrării acestora în situațiile financiare ale OA, ci a determinării sumei ce urma a fi plătită acestei întreprinderi pentru a compensa pierderea întregului său sector al activităților de zbor și a activelor corespunzătoare, dintre care anumite active ar fi putut fi vândute separat – s-a întemeiat pe normele

ce guvernează contabilizarea acestor active necorporale de către întreprinderea achiziționată.

308 În al doilea rând, în contextul sus-menționat și pentru motive similare (a se vedea punctul 305 de mai sus), este de asemenea necesar să se considere că, în decizia atacată [a se vedea în special considerentele (111) și (199)], Comisia – bazându-se pe constatările efectuate în această privință în raportul Moore Stephens care se referea în general la principiile contabile elene și la principiile contabile internaționale general recunoscute – nu a motivat corespunzător cerințelor legale, în raport cu criteriul investitorului privat, luarea în considerare, în vederea calculării quantumului compensației, a valorii nete contabile a avioanelor a căror proprietate a fost transferată NOA mai degrabă decât a valorii lor de piață la 1 octombrie 2003, care conduseseră, potrivit raportului Airclaims, la o creștere cu aproximativ 43,2 milioane de euro a valorii estimate a acestor avioane în raport cu valoarea lor netă contabilă.

309 În al treilea rând, invocarea de către Comisie, în decizia atacată [a se vedea în special considerentele (114) și (199)], a principiilor elene de contabilitate și a principiilor contabile general recunoscute care exclud înregistrarea, în conturile anuale ale unei întreprinderi, a veniturilor aferente vânzării nerealizate încă a unui activ imobilizat care nu aparține acestei întreprinderi nu constituie o motivare suficientă pentru ca această instituție să excludă luarea în considerare, în vederea calculării quantumului compensației, a veniturilor nete preconizate din vânzarea aflată în curs de desfășurare a două avioane de tipul A 300-600 care erau înregistrate în bilanțul OA, în așteptarea finalizării vânzării. Astfel, în măsura în care nu a pus în discuție transferul către NOA al tuturor activelor OA referitoare la activitățile de zbor și plata anticipată corelativă a unei compensații, Comisiei îi revenea obligația să justifice, în raport cu criteriul investitorului privat, excluderea din calculul quantumului compensației a veniturilor preconizate din vânzarea celor două avioane sus-menționate, în sumă de 24,4 milioane de euro.

310 Având în vedere toate considerațiile de mai sus, motivele întemeiate pe eroarea vădită de apreciere și pe nemotivarea deciziei atacate trebuie considerate drept întemeiate, în măsura în care Comisia a exclus din calculul compensației toate elementele de activ necorporale care fuseseră luate în considerare de conducerea OA în temeiul fondului comercial. În plus, decizia atacată este nemotivată în măsura în care Comisia a exclus din acest calcul veniturile preconizate din vânzarea a două avioane înscrise încă în bilanțul OA și în măsura în care a înlăturat estimarea la valoarea de piață actuală a 18 avioane a căror proprietate a fost transferată NOA.

311 În continuare, trebuie să se constate că, în ceea ce privește creanțele incerte, Comisia a motivat suficient, în decizia atacată [a se vedea în special considerentele (112), (120) și (199)], excluderea sau ajustarea acestora în vederea calculării cuantumului compensației plătite OA, bazându-se pe concluziile experților care subliniază în special că, în absența unor provizioane referitoare la aceste creanțe în bilanțul de deschidere a NOA, nu era prudent ca asemenea creanțe să fie înscrise în activul NOA. Pe de altă parte, afirmațiile nesuținute de reclamante, potrivit cărora creanțele în litigiu erau certe, nu permit să se considere că Comisia a săvârșit o eroare vădită de apreciere prin faptul că a considerat că valoarea acestor elemente nu trebuia să fie luată în considerare sau că fusese supraevaluată. În plus, chiar dacă, astfel cum arată OA (a se vedea punctul 267 de mai sus), plata valorii creanțelor în litigiu era garantată în privința NOA, această împrejurare este lipsită de relevanță în ceea ce privește aprecierea cuantumului respectivelor creanțe a căror rambursare putea fi preconizată în mod rezonabil, la momentul transferării acestor creanțe la NOA, ca active aferente sectorului activităților de zbor.

312 În plus, contrar susținerilor OA, decizia atacată nu este afectată nici de o eroare vădită de apreciere, nici de nemotivare în ceea ce privește constatarea potrivit căreia plata anticipată a unei compensații al cărei quantum ar fi fost supraestimat era de natură să denatureze sau să amenințe să denatureze concurența. Astfel, Comisia a arătat, în decizia atacată [considerentul (35)], că OA desfășura activități de asistență la sol, de

mentenanță și de reparare și că opera pe piața prestării activităților avute în vedere. În acest context, aceasta a subliniat că acordarea ajutorului în litigiu invocat putea denatura concurența cu alte întreprinderi ale Uniunii, în special, ca urmare a dereglementării pieței serviciilor de asistență la sol începând cu anul 1996 [considerentul (202)]. Conform articolului 87 alineatul (1) CE, Comisia a stabilit astfel conform cerințelor legale amenințarea unei denaturări a concurenței justificând calificarea drept ajutor de stat, din moment ce măsura în cauză consolidează poziția întreprinderii beneficiare în raport cu alte întreprinderi. În special, din jurisprudență reiese că împrejurarea că un sector economic a făcut obiectul unei liberalizări la nivel comunitar este de natură să caracterizeze un efect real sau potențial al ajutoarelor asupra concurenței, precum și efectul acestora între statele membre (a se vedea Hotărârea Curții din 15 decembrie 2005, Unicredito Italiano, C-148/04, Rec., p. I-11137, punctele 56 și 57 și jurisprudența citată). În plus, contrar susținerilor OA, împrejurarea că 33 dintre cele 38 de aeroporturi elene sunt deservite de această societate pe baza unor obligații de serviciu public nu este de natură să excludă existența unei situații de concurență.

³¹³ Pe de altă parte, în ceea ce privește totalitatea activelor transferate NOA și care au făcut obiectul unei retrageri sau a unei ajustări din partea Comisiei, altele decât activele necorporale luate în considerare în temeiul fondului comercial, cele 18 avioane sus-menționate și creanța cu privire la vânzarea viitoare a două avioane înregistrate încă în bilanțul OA (a se vedea punctul 311 de mai sus), quantumul plății anticipate care putea fi făcută în favoarea OA în compensarea acestor active va trebui să fie determinat, în cadrul procedurii de recuperare a ajutorului și conform obligației de cooperare loială, pe baza conturilor verificate, astfel cum arată Comisia.

³¹⁴ Astfel, Comisia recunoaște că ajustările efectuate de experții săi pot face obiectul unor discuții ulterioare în cadrul cooperării loiale. Potrivit Comisiei, va reveni societății OA obligația să efectueze un control contabil al activelor avute în vedere, sub controlul autorităților elene, și să propună o estimare concretă a elementelor de activ transferate NOA.

- 315 În această privință, trebuie amintit că nicio dispoziție de drept comunitar nu impune Comisiei ca, atunci când ordonă restituirea unui ajutor declarat incompatibil cu piața comună, să stabilească valoarea exactă a ajutorului ce trebuie restituit. Este suficient ca decizia Comisiei să cuprindă indicații care să permită destinatarului său să determine el însuși, fără dificultăți excesive, această valoare (Hotărârea Spania/Comisia, citată anterior, punctul 25, și Hotărârea din 14 februarie 2008, Comisia/Grecia, citată anterior, punctul 44).
- 316 În plus, în Hotărârea din 14 februarie 2008, Comisia/Grecia, citată anterior, în care constată că Republica Elenă nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolelor 2-4 din decizia atacată, Curtea a respins argumentul potrivit căruia Comisia nu a furnizat o metodă de calcul credibilă care să permită să se stabilească cuantumul ajutorului ce trebuia recuperat (punctul 42 și următoarele din hotărâre).
- 317 În ceea ce privește în special supraevaluarea activelor OA transferate NOA, Curtea a apreciat, în Hotărârea din 14 februarie 2008, Comisia/Grecia, citată anterior, că împrejurarea că valoarea acestei supraevaluări, stabilită la articolul 1 alineatul (2) din decizia atacată, este însoțită de indicația potrivit căreia era vorba, cu privire la acest aspect, despre o estimare provizorie nu putea fi interpretată în sensul că decizia atacată era lipsită de precizia necesară în vederea punerii sale în aplicare (punctul 43).
- 318 În aceste condiții, argumentul Republicii Elene întemeiat pe dificultățile interne pe care le ridică recuperarea ajutorului în litigiu (a se vedea punctul 268 de mai sus) trebuie de asemenea respins. În această privință, din jurisprudență reiese că, în cazul în care executarea unui ordin de recuperare întâmpină un anumit număr de dificultăți interne, Comisia și statul membru în cauză, în temeiul normei prin care sunt impuse statelor membre și instituțiilor comunitare obligații reciproce de cooperare loială, care rezultă în special din articolul 10 CE, trebuie să colaboreze cu bună-credință pentru depășirea acestor dificultăți, cu respectarea deplină a prevederilor tratatului și în special a celor privind ajutoarele de stat (Hotărârea Curții din 4 aprilie 1995, Comisia/Italia, C-348/93, Rec., p. I-673, punctul 17, Hotărârea Curții din 22 martie 2001, Comisia/Franța, C-261/99, Rec., p. I-2537, punctul 24, și Hotărârea Curții din 12 mai 2005, punctul 42).

- 319 Rezultă că decizia atacată trebuie anulată în parte pentru eroare vădită de apreciere și nemotivare, în măsura în care exclude luarea în considerare a tuturor elementelor de activ necorporale în temeiul fondului comercial, și pentru nemotivare, în măsura în care exclude luarea în considerare a veniturilor preconizate din vânzarea a două dintre avioanele sus-menționate și în măsura în care admite numai luarea în considerare a valorii contabile nete a avioanelor transferate, în locul valorii de piață actuale a acestora. Celelalte critici întemeiate pe eroarea vădită de apreciere și pe nemotivare trebuie respinse.

Cu privire la încălcarea articolului 87 alineatul (3) CE și la nemotivare (cauza T-415/05)

— Argumentele părților

- 320 Republica Elenă susține cu titlu subsidiar că ajutorul invocat constituie în orice caz un ajutor pentru salvare compatibil cu piața comună. Astfel, acesta ar îndeplini sau ar fi putut îndeplini cu ușurință toate cerințele cumulative de care Liniile directoare privind ajutorul de stat pentru salvarea și restructurarea întreprinderilor aflate în dificultate (JO 1999, C 288, p. 2, denumite în continuare „Liniile directoare din 1999”) condiționează constatarea compatibilității unui asemenea ajutor.
- 321 Comisia ar fi săvârșit o eroare vădită de apreciere, în decizia atacată [considerentele (231) și (232)], în ceea ce privește primele două condiții de compatibilitate definite de Liniile directoare din 1999.

322 În ceea ce privește prima dintre condițiile sus-menționate, ar fi posibil să se considere plata anticipată în litigiu drept un „credit” care trebuia rambursat. Republica Elenă recunoaște că, inițial, nu fuseseră prevăzute dobânzile pentru acest credit. Totuși, acestea ar fi putut fi prevăzute cu ușurință dacă Comisia ar fi informat Republica Elenă în cursul procedurii oficiale, astfel cum ar fi fost obligată, despre intenția sa de a examina compatibilitatea plății anticipate în litigiu cu articolul 87 alineatul (3) CE, din perspectiva Liniilor directoare din 1999, ca urmare a cererii în acest sens care îi fusese adresată cu titlu subsidiar de autoritățile elene în scrisoarea acestora din 11 iunie 2004 și care fusese reiterată prin scrisoarea acestora din 3 noiembrie 2004.

323 În ceea ce privește a doua condiție, Republica Elenă amintește că punctul 24 din Liniile directoare din 1999 prevede:

„[A]utorizarea inițială a ajutorului de salvare acoperă o perioadă de maximum șase luni sau, dacă statul membru a prezentat un plan de restructurare în acest termen, o perioadă care se întinde până la momentul la care Comisia ia o hotărâre cu privire la acest plan. În temeiul autorizării inițiale și în unele cazuri excepționale justificate în mod corespunzător, Comisia va putea să autorizeze prelungirea termenului inițial de șase luni, la cererea statului membru.”

324 Or, în scrisoarea din 11 iunie 2004 (alineatul 5.21) adresată Comisiei, autoritățile elene ar fi arătat că, dacă Comisia admitea că valoarea plății anticipate către OA ar putea constitui un ajutor de salvare, acestea ar demonstra că măsurile de restructurare prevăzute erau conforme cu Liniile directoare din 1999.

325 În speță, Republica Elenă susține, prin urmare, că termenele definite de Liniile directoare din 1999 au fost prelungite, în măsura în care Comisia nu a răspuns la această

cerere în timp util, autoritățile elene fiind astfel împiedicate să respecte respectivele termene.

³²⁶ Pe de altă parte, în decizia atacată [considerentul (235)], Comisia ar fi interpretat de asemenea în mod eronat angajamentul asumat de autoritățile elene de a nu plăti niciun ajutor suplimentar societății OA, validat în Decizia 94/696/CE a Comisiei din 7 octombrie 1994 privind ajutoarele acordate de statul elen companiei Olympic Airways (JO L 273, p. 22), prin care se aprobă ajutoare pentru restructurare (a se vedea punctul 5 de mai sus). Astfel, acest angajament nu ar fi avut în vedere decât ajutoarele pentru restructurare, iar nu ajutoarele pentru salvare. Pe de altă parte, acesta ar trebui să fie apreciat în acest moment pe baza noului cadru definit de Liniile directe privind ajutorul de stat pentru salvarea și restructurarea întreprinderilor aflate în dificultate (JO 2004, C 244, p. 2, Ediție specială, 08/vol. 4, p. 187), care ar permite, în anumite condiții, acordarea de ajutoare noi pentru restructurare. Comisia s-ar fi întemeiat astfel pe o bază juridică eronată.

³²⁷ În sfârșit, Comisia ar fi încălcat obligația de motivare, prin omiterea examinării, în decizia atacată, a celor trei condiții impuse de Liniile directe din 1999 pentru a admite compatibilitatea cu piața comună a unui ajutor pentru salvare.

³²⁸ Comisia, susținută de intervenientă, contestă această argumentare.

— Aprecierea Tribunalului

- 329 Trebuie amintit că sarcina probei compatibilității unui ajutor cu piața comună, prin derogare de la dispozițiile articolului 87 alineatul (1) CE, revine în principiu statului membru vizat, care trebuie să dovedească faptul că sunt îndeplinite condițiile acestei derogări (Hotărârea Olympiaki Aeroporia Ypiresies/Comisia, citată anterior, punctul 34). În acest scop, acestuia îi revine obligația să furnizeze Comisiei toate elementele necesare pentru a demonstra compatibilitatea cu piața comună a ajutoarelor precunizate (Hotărârea Curții din 28 aprilie 1993, Italia/Comisia, C-364/90, Rec., p. I-2097, punctul 20).
- 330 În speță, este evident că avansul în litigiu a fost plătit în tranșe între lunile decembrie 2003 și mai 2004. În consecință, compatibilitatea acestei măsuri cu piața comună, care a fost calificată drept ajutor de stat, trebuia să fie examinată în raport cu condițiile de autorizare a ajutoarelor pentru salvare prevăzute la punctul 23 din Liniile directoare din 1999, care erau aplicabile până la 9 octombrie 2004, din moment ce noile Linii directoare privind ajutoarele de stat pentru salvarea și restructurarea întreprinderilor aflate în dificultate din 2004 au intrat în vigoare numai începând cu 10 octombrie 2004.
- 331 În această privință, se impune constatarea că argumentarea reclamantei nu permite să se stabilească faptul că prima condiție de autorizare definită la punctul 23 din Liniile directoare din 1999 era îndeplinită. Astfel, reclamanta nu demonstrează că avansul în litigiu era un credit acordat cu o rată a dobânzii cel puțin comparabilă cu ratele dobânzilor percepute pentru împrumuturile acordate întreprinderilor viabile și în special cu ratele de referință adoptate de Comisie, astfel cum impunea respectivul punct 23. În special, aceasta nu prezintă niciun element serios care să permită să se presupună că valoarea plății anticipate trebuia rambursată de OA, majorată cu dobânzi, până la concurența sumei ce depășește valoarea rezultată din vânzarea OA, la finalul procesului de privatizare (a se vedea punctul 280 de mai sus). În schimb, argumentarea acesteia confirmă faptul că nu era vorba despre un credit în sensul dispoziției menționate, din moment ce nu era prevăzută plata de dobânzi.

332 În aceste condiții, ca urmare a faptului că reclamanta nu a demonstrat că una dintre cerințele cumulative de care punctul 23 din Liniile directoare din 1999 condiționează posibilitatea Comisiei de a declara anumite ajutoare pentru salvare compatibile cu piața comună era îndeplinită, trebuie respins motivul invocat de reclamantă întemeiat pe o eroare vădită de apreciere, în măsura în care Comisia constată incompatibilitatea avansului în litigiu cu piața comună, independent de chestiunea dacă, pe de o parte, celelalte condiții prevăzute la respectivul punct 23 erau sau nu erau îndeplinite și, pe de altă parte, dacă Republica Elenă respectase angajamentele preluate în Decizia 94/696.

333 În consecință, contrar susținerilor reclamantei, Comisia nu a încălcat obligația de motivare ce îi revenea, prin faptul că a omis să examineze, în decizia atacată, totalitatea condițiilor cumulative prevăzute la punctul 23 din Liniile directoare din 1999.

334 Rezultă că motivele întemeiate pe încălcarea articolului 87 alineatul (3) CE și pe insuficiența motivării trebuie respinse ca neîntemeiate.

b) Cu privire la punerea în aplicare a anumitor garanții de stat [articolul 1 alineatul (3) din decizia atacată] (cauzele T-415/05 și T-423/05)

Argumentele părților

335 Republica Elenă și OA contestă calificarea drept ajutoare noi a plăților efectuate de stat, în executarea unor obligații de garanție, care constau, în primul rând, în trei

plăți parțiale în vederea rambursării împrumutului acordat OA de Banca ABN Amro (36,9 milioane de euro), în al doilea rând, în plata unei tranșe semestriale din ratele de leasing datorate de OA pentru două Airbus A 340-300 (11,7 milioane de euro), ajunse la scadență la 29 iulie 2004 și, în al treilea rând, într-o finanțare directă acordată OA (8,2 milioane de euro).

³³⁶ Reclamantele contestă în această privință interpretarea articolului 1 din decizia din 11 decembrie 2002, reținută de Comisie în decizia atacată [considerentul (238)], potrivit căreia garanțiile în litigiu ar fi fost considerate ajutoare de stat incompatibile cu piața comună. Acestea invocă faptul că, dacă era cazul în speță, Comisia ar fi impus în mod expres, în această decizie, recuperarea garanțiilor. În plus, valabilitatea menținerii obligațiilor de garanție în litigiu ar fi atestată de faptul că, nici în cursul procedurii în temeiul articolului 88 alineatul (2) CE, care a condus la Hotărârea din 12 mai 2005, nici în corespondența ulterioară acestei hotărâri, Comisia nu a ridicat problema unei executări incorecte a deciziei din 11 decembrie 2002 în ceea ce privește garanțiile. În sfârșit, OA apreciază că decizia atacată este insuficient motivată în ceea ce privește susținerea potrivit căreia decizia din 11 decembrie 2002 ar fi implicat o modificare a obligațiilor juridice care decurgeau din garanțiile în litigiu.

³³⁷ În orice caz, admitând chiar faptul că decizia din 11 decembrie 2002 trebuie interpretată în sensul că garanțiile în litigiu în privința OA au făcut obiectul unei modificări, incapacitatea Comisiei de a arăta în mod clar acest lucru în decizie, precum și pe parcursul întregii perioade ce a urmat, ar justifica așteptarea legitimă a Republicii Elene și a terților implicați, care au crezut că aceste garanții continuau să producă în mod legal efectele convenite pe cale contractuală. Reclamantele subliniază în această privință îndatorirea statului de a îndeplini obligațiile de garanție pe care le-a acordat.

³³⁸ În cazul de față, întrucât garanțiile în litigiu au fost executate, potrivit reclamantelor, conform condițiilor inițiale prevăzute în contractele de garanție, decizia atacată ar

fi afectată de erori vădite de apreciere și de nemotivare, în măsura în care Comisia califică plățile în litigiu sus-menționate drept ajutoare de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

339 În ceea ce privește, în primul rând, împrumutul primit de OA în luna februarie 2001 de la ABN Amro pentru acoperirea cheltuielilor rezultate din evacuarea sa înainte de termen de pe aeroportul Hellinikon din Atena (Grecia) și mutarea sa la noul aeroport din Spata, reclamanțele arată că OA beneficia de o garanție din partea Republicii Elene conform deciziilor de aprobare ale Comisiei din 1994, din 1998 și din 2000. Din anul 2001, nu ar fi intervenit nicio modificare a condițiilor contractului de împrumut și ale garanției de stat. Statul ar fi efectuat, în lunile mai și octombrie 2004 și în luna martie 2005, cele trei rambursări parțiale, după ce fusese pus în întârziere de banca creditoare pentru a efectua aceste plăți în calitate de garant, ca urmare a incapacității demonstrate a OA de a efectua aceste plăți în cursul perioadei vizate. Ar rezulta de altfel din decizia atacată [considerentele (135)-(139)] că Comisia știa că plățile în litigiu fuseseră efectuate de stat conform condițiilor inițiale de garantare și că, în urma acestor plăți, certificatele de creanță și avizele de plată individuale corespunzătoare fuseseră emise împotriva OA conform dispozițiilor generale ale Codului elen de recuperare a creanțelor publice.

340 În ceea ce privește, în al doilea rând, garantarea ratelor de leasing datorate de OA în temeiul celor două contracte de leasing care priveau avioane de tipul Airbus A 340-300, Republica Elenă și OA arată că, după ce fuseseră puse în întârziere pentru a efectua această plată către Crédit Lyonnais, prima, în calitate de garantă a celei de a doua, a efectuat plata sumei semestriale datorate de această societate la 29 iulie 2004, în favoarea Crédit Lyonnais. Astfel, Republica Elenă s-ar fi angajat să preia parțial obligațiile OA rezultate din contractele de leasing, conform deciziilor de aprobare adoptate de Comisie în 1994, în 1998 și în 2000. Această garanție ar fi fost acordată până la concurența unei sume totale de 200 de milioane de euro, în timp ce finanțarea totală ar depăși 350 de milioane de euro.

- 341 Din decizia atacată [considerentele (140) și (141)], ar reieși că Comisia știa că plata în litigiu fusese efectuată conform condițiilor de garantare și că datoria corespunzătoare a OA făcea obiectul unei recuperări de către autoritățile competente.
- 342 În plus, OA subliniază că Comisia a săvârșit o eroare vădită de apreciere a faptelor prin aceea că a justificat nelegalitatea singurei plăți în garanție efectuate de Republica Elenă, în luna august 2004, prin modificările acestor garanții ca urmare a subrogării Republicii Elene în drepturile OA, în contractele de leasing [considerentul (240) al deciziei atacate]. Astfel, această subrogare ar fi intervenit la mai multe luni după plata în litigiu efectuată în temeiul obligației de garanție. Comisia ar fi fost informată, prin mesajele electronice din 22 decembrie 2004 și din 4 aprilie 2005, de faptul că subrogarea Republicii Elene în drepturile OA avusese loc la 17 decembrie 2004 în ceea ce privește contractele de leasing a două dintre avioane și la 4 aprilie 2005 în ceea ce privește celelalte două avioane.
- 343 În plus, reclamantele susțin că decizia atacată este nemotivată deoarece Comisia nu examinează dacă măsura în cauză îndeplinește criteriul investitorului sau al garantului privat, care s-ar găsi în aceeași situație și ar prefera să efectueze în mod gradual plata sumei rămase datorate până la finalul contractelor de leasing mai degrabă decât să plătească imediat sumele globale ale garanțiilor care s-ar fi executat, până la concurența sumei de 200 de milioane de euro.
- 344 În ceea ce privește, în al treilea rând, plata directă către OA a 8,2 milioane de euro, Republica Elenă și OA explică faptul că, pentru a obține, conform contractelor de leasing, acordul prealabil al locatorilor principali în ceea ce privește subînchirierea de avioane către NOA, OA a trebuit să accepte, în luna august 2004, ca suma de 8,2 milioane de euro care îi aparținea să fie reținută într-un cont blocat al Crédit Lyonnais. Atunci când Republica Elenă s-a subrogat în drepturile OA în contractele sus-menționate, ar fi decis să deblocheze această sumă. Cu toate acestea, în scopul de a urma o procedură mai puțin greoaie, statul ar fi plătit OA o sumă echivalentă celei blocate de 8,2 milioane de euro, în schimbul plății către stat din partea OA a sumei

inițiale de 8,2 milioane de euro, imobilizate, majorată cu dobânzi, care ar fi deblocată ca urmare a punerii în aplicare a acordurilor de subrogare.

³⁴⁵ OA recunoaște că, prin încălcarea obligației de a plăti statului suma în litigiu, aceasta a păstrat suma de 8,2 milioane de euro, precum și dobânzile, atunci când contul în cauză a fost deblocat în luna decembrie 2004. Aceasta arată că urmărea astfel să obțină compensarea creanțelor proprii față de Republica Elenă, astfel cum ar fi făcut orice operator diligent.

³⁴⁶ Reclamantele explică faptul că suma în litigiu a fost certificată ca datorie față de Republica Elenă, conform dreptului național aplicabil, în vederea recuperării sale cu dobânzi.

³⁴⁷ Comisia, susținută de intervenientă, contestă toată această argumentare.

Aprecierea Tribunalului

³⁴⁸ Trebuie amintit că articolul 1 primul paragraf litera (b) din decizia din 11 decembrie 2002 prevede că ajutorul pentru restructurare acordat OA de Republica Elenă sub forma unor garanții noi, referitoare la împrumuturi pentru cumpărarea de noi avioane și pentru investițiile necesare mutării sale la noul aeroport din Spata, este considerat drept incompatibil cu piața comună (a se vedea punctul 6 de mai sus).

349 Comisia susține, prin urmare, în mod întemeiat că, dacă plățile în litigiu efectuate în temeiul obligației de garanție constituiau simpla executare a garanțiilor inițiale, declarate de articolul 1 primul paragraf litera (b) din decizia din 11 decembrie 2002 drept incompatibile cu piața comună, aceste plăți ar trebui să fie considerate de asemenea, în temeiul deciziei menționate, drept ajutoare de stat incompatibile cu piața comună. Pe de altă parte, din decizia din 11 decembrie 2002 – care impune recuperarea tuturor ajutoarelor examinate care fuseseră plătite după 14 august 1998 – reiese faptul că Comisia nu a prevăzut recuperarea plăților în litigiu efectuate în temeiul obligației de garanție, întrucât acestea nu fuseseră încă efectuate. În acest caz, revenea statului membru vizat obligația ca, în executarea deciziei din 11 decembrie 2002, să nu efectueze aceste plăți, conform articolului 88 alineatul (3) CE. În acest context, Comisia nu a mai ridicat, în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 12 mai 2005, problema neîndeplinirii de către Republica Elenă a obligațiilor prin nerecuperarea acestor sume, întrucât garanțiile în litigiu nu fuseseră încă executate. În sfârșit, procedura în constatarea neîndeplinirii obligațiilor pentru neexecutarea acestei hotărâri, inițiată de Comisie în temeiul articolului 228 alineatul (2) CE, nu putea depăși limitele autorității de lucru judecat ale respectivei hotărâri.

350 Rezultă că, dacă, astfel cum susțin reclamantele, plățile în litigiu au fost efectuate conform garanțiilor inițiale, articolul 1 alineatul (3) din decizia atacată prezintă un caracter pur confirmativ și nu produce efecte juridice autonome. În plus, ordinul de recuperare a sumelor corespunzătoare, cuprins la articolul 2 din decizia atacată raportat la articolul 1 alineatul (3) din aceasta, este consecința logică a declarației de incompatibilitate conținută în decizia din 11 decembrie 2002.

351 Din aceasta rezultă că, în ipoteza în care garanțiile în litigiu nu ar fi fost modificate, cererea de anulare a constatării incompatibilității acestor garanții, menționată la articolul 1 alineatul (3) din decizia atacată, ar trebui să fie declarată inadmisibilă ca urmare a caracterului definitiv al deciziei din 11 decembrie 2002. În schimb, cererea de anulare a articolului 2 raportat la acest articol 1 alineatul (3) din decizia atacată ar trebui declarată admisibilă întrucât ordinul de recuperare prevăzut la articolul 2 cauzează prejudicii reclamantei.

- 352 În aceste condiții, presupunând chiar că garanțiile în litigiu nu au fost modificate – ceea ce nu s-a stabilit – cererea de anulare a articolului 2 din decizia atacată raportat la articolul 1 alineatul (3) trebuie în speță respinsă ca neîntemeiată, ca urmare a faptului că Comisia s-a limitat la a deduce consecințele din declarația de incompatibilitate deja menționată în decizia din 11 decembrie 2002, care este definitivă.
- 353 În plus, în orice caz, Comisia arată de asemenea în mod întemeiat că, dacă plățile în litigiu efectuate în temeiul obligației de garanție nu constituie simpla executare a garanțiilor inițiale sus-menționate, acestea constituie de asemenea ajutoare ilegale și incompatibile cu piața comună.
- 354 Astfel, contrar susținerilor reclamantelor, acordarea de ajutoare de stat chiar sub formă de garanții nu poate constitui temeiul încrederii legitime a terților în legalitatea acestor garanții, dacă acestea au fost acordate cu încălcarea dispozițiilor articolului 88 alineatul (3) CE. Revine astfel terților interesați să facă dovadă de prudență și diligența necesară și să se asigure că au fost respectate normele de drept comunitar în materie de ajutoare de stat (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 13 iunie 2000, EPAC/Comisia, T-204/97 și T-270/97, Rec., p. II-2267, punctul 144).
- 355 În această privință, astfel cum amintește Comisia în decizia atacată [considerentul (239)], prin trimiterea la Comunicarea privind aplicarea articolelor 87 [CE] și 88 [CE] ajutorului de stat sub formă de garanții (JO 2000, C 71, p. 14, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 18, alineatul 5.3), dacă statul membru vizat efectuează o plată în executarea obligației de garanție în alte condiții decât cele asupra cărora s-a convenit inițial, această plată este considerată ca dând naștere unei noi garanții care este supusă obligației de notificare în temeiul articolului 88 alineatul (3) CE.

- 356 În plus, potrivit jurisprudenței, pentru a permite Comisiei să aprecieze dacă o măsură îndeplinește condițiile unei derogări în temeiul articolului 87 alineatul (3) CE, revine statului membru vizat, în cadrul obligației de cooperare loială între statele membre și instituții astfel cum reiese din articolul 10 CE, să furnizeze Comisiei toate elementele de natură să permită acestei instituții să verifice faptul că sunt îndeplinite condițiile derogării solicitate (Hotărârea Italia/Comisia, citată anterior, punctul 20).
- 357 În speță, Comisia reproșează autorităților elene în special faptul că nu au furnizat elementele care să permită verificarea dacă plățile în litigiu constituiau simpla executare a garanțiilor inițiale. Ținând cont de elementele disponibile, aceasta apreciază, în decizia atacată [considerentul (240)], că măsurile în litigiu constituie garanții noi.
- 358 În această privință, în lumina argumentării părților și din înscrisurile de la dosar, rezultă că, în cursul procedurii administrative, în pofida ordinului de furnizare a informațiilor pe care Comisia l-a adresat autorităților elene, acestea nu au prezentat informații cu privire la condițiile exacte ale contractelor de garanție, la expirarea termenelor stabilite, la punerile în întârziere prelabile de către băncile creditoare și la data plății sumelor în litigiu. În plus, acestea nu au notificat eventuale modificări ale garanțiilor inițiale, în scopul de a obține, dacă este cazul, aprobarea unor astfel de garanții modificate.
- 359 În aceste condiții, presupunând chiar că garanțiile inițiale, declarate incompatibile cu piața comună prin decizia din 11 decembrie 2002, ar fi fost modificate, este suficient să se constate că, în orice caz, Comisia nu a depășit limitele puterii sale de apreciere prin faptul că a considerat, în decizia atacată [considerentele (204) și (241)], că aceste noi garanții în litigiu acordate de Republica Elenă constituiau și ele, cu atât mai mult, ajutoare ilegale, în raport cu criteriul investitorului privat, ținând cont de creșterea îndatorării și de insolvabilitatea generală a OA. În această privință, Comisia arată în

mod întemeiat în special faptul că modul în care s-au comportat creditorii privați, care au încercat să impună condiții mai stricte la momentul încheierii contractelor de subînchiriere de avioane de către OA societății NOA și care au acceptat numai subrogarea statului în drepturile OA în contractele de leasing, confirmă lipsa de credibilitate a OA și a NOA și reticența creditorilor privați de a-și asuma cel mai mic risc în privința acestora.

360 Din considerațiile de mai sus rezultă că decizia atacată nu este afectată de o eroare vădită de apreciere și este suficient motivată în ceea ce privește calificarea drept ajutoare de stat a plăților în litigiu efectuate de Republica Elenă în executarea anumitor garanții.

361 În ceea ce privește plata directă către OA a 8,2 milioane de euro, efectuată de Republica Elenă la 9 august 2004, cu titlu de avans la sumele plătite de OA într-un cont indisponibilizat în vederea garantării plăților datorate de această societate în temeiul contractelor de leasing financiar având ca obiect două avioane Airbus A 340-300, din raportul Moore Stephens reiese că pentru plata în litigiu nu s-a constituit nicio garanție, astfel cum au recunoscut de altfel reclamantele. În plus, este cert că, la momentul deblocării sumei sus-menționate de Crédit Lyonnais, OA nu a restituit Republicii Elene cuantumul acestei sume majorat cu dobânzi (a se vedea punctele 345 și 346 de mai sus). În aceste condiții, Comisia nu a depășit limitele puterii sale de apreciere și a motivat suficient decizia atacată, apreciind că, și în cazul în care autoritățile elene ar fi considerat cuantumul plății în litigiu drept o datorie a OA față de ele, această plată constituia un ajutor nou, în raport cu criteriul investitorului privat, având în vedere probabilitatea scăzută a rambursării de către OA a valorii sale [considerentul (204) al deciziei atacate].

362 Pentru toate aceste considerații, motivele întemeiate pe eroarea vădită de apreciere și pe insuficienta motivare a deciziei atacate, în ceea ce privește executarea garanțiilor de stat în litigiu, precum și plata directă a sumei sus-menționate, în valoare de 8,2 milioane de euro, trebuie, prin urmare, respinse ca neîntemeiate.

c) Cu privire la tolerarea neachitării datoriilor la plata impozitelor și a contribuțiilor la asigurările sociale [articolul 1 alineatul (4) din decizia atacată] (cauzele T-415/05, T-416/05 și T-423/05)

Argumentele părților

363 Reclamantele contestă constatările Comisiei cu privire la o pretinsă tolerare a neplății de către OA a datoriilor fiscale și la asigurările sociale. Autoritățile elene ar fi arătat deja, în observațiile din 11 iunie 2004, caracterul imprecis și nesustținut al motivelor formulate în această privință de Comisie în decizia din 16 martie 2004 de deschidere a procedurii oficiale de investigare. Singurul exemplu concret menționat în această decizie ar privi neplata unei sume de 26 de milioane de euro în temeiul taxei denumite „spatosimo”, impusă de Republica Elenă pe biletele de avion în scopul de a finanța dezvoltarea aeroporturilor.

364 Reclamantele arată că existența unor întârzieri la plata datoriilor față de stat nu constituie în mod automat ajutoare de stat. Ar putea fi considerat drept ajutor doar cuantumul avantajului oferit debitorului de către creditorul autoritate publică care nu acționează ca un creditor privat. Stabilirea existenței unui ajutor de stat, conform criteriului creditorului privat, ar implica dovedirea unei toleranțe permanente cu privire la neplată și, în consecință, cuantificarea respectivei toleranțe. Sarcina probei ar reveni Comisiei.

- 365 În speță, Comisia ar fi săvârșit o eroare vădită de apreciere și ar fi încălcat obligația de motivare, prin faptul că a afirmat că numai intervenția statului permitea OA să își continue activitățile și prin faptul că nu a evaluat toleranța statului din perspectiva criteriului creditorului privat.
- 366 Astfel, Comisia nu ar fi dovedit nici permanența unei pretinse toleranțe manifestate de Republica Elenă, nici acordarea unui avantaj societății OA în raport cu concurenții săi, în ceea ce privește recuperarea datoriilor neachitate.
- 367 În special, Comisia nu ar fi arătat care sunt elementele concrete care demonstrează că un creditor privat nu ar fi adoptat măsurile în litigiu. Aceasta ar fi omis printre altele să examineze dacă toleranța invocată a Republicii Elene cu privire la datorii rezulta dintr-un acord de plată, în ce condiții fusese încheiat un asemenea acord de plată, dacă datoriile OA fuseseră certificate și dacă fusese inițiată recuperarea acestora.
- 368 În acest caz, Comisia ar invoca o toleranță permanentă, în timp ce, pentru datoriile referitoare la contribuțiile la asigurările sociale, ar fi recunoscut ea însăși, în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 12 mai 2005, absența unei asemenea toleranțe în cursul perioadei anterioare lunii decembrie 2002.
- 369 Pe de altă parte, reclamantele reproșează Comisiei faptul că nu a furnizat, în decizia atacată, suficiente indicații care să permită nu doar statului membru în cauză, ci și tuturor persoanelor interesate, să identifice cu exactitate ajutorul declarat incompatibil și să determine fără dificultăți excesive quantumul acestuia.

- 370 Reclamantele deduc din aceasta faptul că decizia atacată este nemotivată. Acestea reproșează Comisiei faptul că a menționat numai un quantum total „de ordinul” a 354 de milioane de euro și că ar fi lăsat în sarcina autorităților elene cuantificarea avantajului real de care ar fi beneficiat OA. Or, prin faptul că Comisia nu a indicat ceea ce ar fi făcut un creditor privat, ar fi imposibil să se determine cu exactitate tipul de ajutor constatat de Comisie, perioada de acordare a acestui ajutor și valoarea sa.
- 371 În special, Comisia nu ar fi precizat, în decizia atacată, dacă suma sus-menționată de 354 de milioane de euro ce urma să fie recuperată cuprindea doar datoriile constând în capital sau și datoriile constând în dobânzi și amenzi. În această privință, reclamantele amintesc faptul că, potrivit Codului elen de recuperare a creanțelor publice, certificarea datoriilor față de stat de către serviciul public competent reprezintă titlu executoriu pentru recuperare. Datoriile certificate ar fi majorate cu dobânzi substanțiale, iar întârzierile la plată ar fi sancționate cu amenzi. Pentru executarea certificatelor de creanță, ar fi emise avize de plată individuale prin care societatea în cauză este invitată să plătească sumele datorate.
- 372 Potrivit OA, eroarea vădită de apreciere săvârșită de Comisie în ceea ce privește amenzile și dobânzile naționale ar fi confirmată de faptul că articolul 2 alineatul (2) din decizia atacată impune aplicarea de dobânzi comunitare la suma totală a datoriilor fiscale care include amenzile și dobânzile naționale.
- 373 Or, Comisia ar fi fost informată, la momentul controlului efectuat de experții Comisiei în luna mai 2005, cu privire la faptul că 90 % dintre datoriile OA în materie de impozite și de contribuții la asigurările sociale fuseseră certificate și însoțite de dobânzi și de amenzi. Întrucât modul de recuperare a datoriilor față de stat, pe de o parte, și a ajutoarelor de stat rambursabile, pe de altă parte, este exact același, ar trebui, prin

urmare, să se ridice problema consecințelor, în ceea ce privește recuperarea, ale calificării tuturor datoriiilor drept ajutoare de stat.

- 374 Pe de altă parte, reclamantele susțin că decizia atacată este insuficient motivată în ceea ce privește imputarea Republicii Elene a actelor îndeplinite de organismul național de securitate socială.
- 375 În sfârșit, OA ridică problema dacă taxele datorate AIA sunt incluse în cuantumul datoriiilor în litigiu.
- 376 Comisia, susținută de intervenientă, contestă argumentarea reclamantelor. Aceasta arată că autoritățile elene sunt în măsură să cuantifice cu exactitate datoriile în litigiu, astfel cum ar confirma de altfel certificarea a 90 % dintre aceste datorii.

Aprecierea Tribunalului

- 377 Trebuie să se verifice dacă Comisia a dovedit conform cerințelor legale continuarea, după decizia din 11 decembrie 2002, a toleranței manifestate de Republica Elenă cu privire la neplata de către OA a datoriiilor sale fiscale și la asigurările sociale, în perioada decembrie 2002-decembrie 2004.

378 În acest scop, este necesar să se arate de la început că, în sens contrar susținerilor reclamantelor, simpla certificare a datoriilor OA față de Republica Elenă nu permite garantarea recuperării acestora (a se vedea în acest sens Ordonanța Olympiaki Aeroportia Ypiresies/Comisia, citată anterior, punctul 94). În consecință, în cazul în care – în lipsa oricărei justificări legitime – certificatele de creanță nu sunt urmate de un aviz de plată și, dacă este cazul, în absența plății, de măsuri de executare forțată, toleranța Republicii Elene cu privire la neplata datoriilor în cauză continuă. În această privință, împrejurarea menționată de Republica Elenă, potrivit căreia modul de recuperare a creanțelor statului și a ajutoarelor de stat este identică, este lipsită de relevanță în vederea aprecierii existenței unui ajutor de stat sub forma unei asemenea toleranțe.

379 Or, în speță, reclamantele nici nu au menționat, nici nu au prezentat un aviz de plată și nici nu au invocat faptul că au fost luate măsuri de executare forțată în scopul de a obține recuperarea creanțelor în litigiu împotriva OA.

380 În plus, în răspunsul la o întrebare adresată de Tribunal în ședință, OA a precizat că fuseseră încheiate acorduri de plată a datoriilor numai cu IKA. În această privință, din decizia atacată [considerentul (128)] rezultă că experții Comisiei au arătat că suma de 7,7 milioane de euro fusese plătită IKA „în temeiul unui acord amiabil referitor la anii anteriori anului 2003”. Din dosar și din argumentarea părților reiese că, în ceea ce privește datoriile la asigurările sociale – al căror quantum a fost apreciat, în raportul Moore Stephens, la 148 de milioane de euro pentru anul 2003 și la 196 de milioane de euro pentru anul 2004 – și în ceea ce privește datoriile fiscale în quantum de 374 de milioane de euro în anul 2003 și de 431 de milioane de euro în anul 2004, potrivit constatărilor efectuate în același raport, pe baza pe baza situațiilor financiare și a situațiilor contabile ale OA, autoritățile elene și OA nu au furnizat Comisiei, în cursul procedurii administrative, nicio informație fundamentată cu privire la încheierea și la conținutul exact al unor eventuale acorduri de plată având ca obiect datoriile fiscale și la asigurările sociale ale OA către stat pentru perioada vizată și cu privire la punerea în aplicare a acestor eventuale acorduri.

381 Contrar susținerilor reclamantelor, nu se poate reproșa Comisiei faptul că nu a efectuat o anchetă suficient de aprofundată. În special, în împrejurările speței, caracterul imprecis al motivelor expuse de Comisie, în decizia din 16 martie 2004, de deschidere a procedurii oficiale de investigare, nu exonera Republica Elenă și OA de obligația de a furniza Comisiei toate elementele pe care le considerau relevante, în ceea ce privește plata de către OA a datoriilor în cauză. Este adevărat că, în respectiva decizie (punctul 82), Comisia nu s-a referit decât la „neplata datoriilor fiscale” și nu a menționat în mod explicit toleranța cu privire la neplata datoriilor la asigurările sociale. Totuși, motivele formulate de Comisie trebuiau interpretate în contextul anchetei deschise de această instituție – în paralel cu continuarea executării deciziei din 11 decembrie 2002 – în ceea ce privește toate măsurile ulterioare acestei decizii, aflate în legătură cu restructurarea grupului Olympic Airways, care puteau conține ajutoare de stat. În acest context caracterizat de importantele dificultăți financiare întâmpinate de OA, care beneficiase deja anterior de măsuri similare sub forma unei toleranțe cu privire la neplata datoriilor sale fiscale și la asigurările sociale, constatate în decizia din 11 decembrie 2002, Republica Elenă a subliniat de altfel, în observațiile din 11 iunie 2004, că termenii „datorii fiscale” nu erau clari. În această privință, aceasta a arătat în esență că, dacă Comisia intenționa să rețină că autoritățile elene susțineau OA prin tolerarea neplătii anumitor datorii, și nu numai a datoriilor fiscale, revenea acesteia obligația să aducă dovada unei asemenea toleranțe.

382 În cazul de față, reclamantele nu au invocat niciun element concret care să poată explica toleranța Republicii Elene cu privire la neplata datoriilor în litigiu, în perioada avută în vedere.

383 În aceste condiții, Comisia nu poate fi criticată pentru că a răsturnat sarcina probei, prin prezumarea existenței unei toleranțe permanente a statului cu privire la datoriile OA, pe care nu ar fi dovedit-o un creditor privat aflat într-o situație comparabilă.

384 În această privință, reclamantele nu au dovedit că Comisia a depășit limitele puterii sale de apreciere prin faptul că a considerat că, deși este adevărat că statul poate, asemenea oricărui creditor privat, să acorde debitorilor săi un credit de timp pentru a-și achita datoriile, în cazul în care există speranța reală că o parte din aceste datorii urmează a fi rambursată într-un viitor apropiat și previzibil, o asemenea perspectivă nu era plauzibilă în speță, în absența unei reorganizări a OA, astfel cum o atestă acumularea datoriilor sale. În plus, cu privire la acest aspect, decizia atacată [a se vedea în special considerentele (203) și (205)], în care Comisia pune accentul în special pe acumularea, în perioada avută în vedere, a datoriilor fiscale și la asigurările sociale ale OA, deja semnificative la sfârșitul anului 2002, este suficient motivată.

385 În special, riscul pentru creditor de a suferi pierderi suplimentare se corobora cu faptul că măsurile în litigiu urmau anumitor măsuri de aceeași natură ce constau în toleranța în special cu privire la permanentizarea neplății contribuțiilor la asigurările sociale și a datoriilor fiscale, precum taxa „spatosimo”, calificate deja drept ajutoare de stat în decizia din 11 decembrie 2002. În lipsa invocării de către reclamante a oricărui element care să permită disocierea măsurilor în litigiu de ajutoare anterioare similare, împrejurarea că asemenea măsuri constituiau continuarea logică a acestor ajutoare anterioare poate fi considerată drept o confirmare a faptului că aparțineau categoriei ajutoarelor de stat (Hotărârea BP Chemicals/Comisia, citată anterior, punctele 171 și 176). Această analiză nu este infirmată de împrejurarea – referitoare numai la executarea deciziei din 11 decembrie 2002 și, prin urmare, lipsită de relevanță în speță – că, în acțiunea în constatarea neîndeplinirii obligațiilor cu privire la care s-a pronunțat Hotărârea din 12 mai 2005, Comisia nu a inclus contribuțiile la asigurările sociale în cererea sa prin care a solicitat Curții să constate că Republica Elenă nu a adoptat toate măsurile necesare pentru rambursarea ajutorului menționat în decizia din 11 decembrie 2002, ca urmare a unui acord încheiat între OA și IKA și a rambursării parțiale a datoriilor la asigurările sociale prevăzute de această decizie, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 10 din această hotărâre.

386 În speță, trebuie subliniat de altfel în această privință că Comisia a arătat că, dacă s-ar prevedea cea mai mică măsură concretă pentru garantarea creanțelor statului, ar fi dispusă să o examineze la momentul executării deciziei atacate.

387 În ceea ce privește motivul invocat de reclamante potrivit căruia ajutoarele în litigiu nu ar fi cuantificate, fie și aproximativ, este suficient să se arate că, în Hotărârea din 14 februarie 2008, Comisia/Grecia, citată anterior (punctul 42), Curtea a respins deja acest motiv, prin faptul că a constatat că sumele referitoare la neperceperea de impozite și de contribuții la asigurările sociale fuseseră stabilite la articolul 1 din decizia atacată.

388 În special, absența unei situații detaliate a datoriilor OA față de Republica Elenă, în afara distincției dintre datorii fiscale și datorii la asigurările sociale, nu face imposibilă o cuantificare a ajutoarelor în litigiu, pe baza indicațiilor suficient de precise care figurează în motivarea deciziei atacate [considerentele (128)-(130) și (205)], al cărei dispozitiv nu poate fi disociat. Decizia atacată nu poate fi considerată, prin urmare, drept insuficient motivată cu privire la acest aspect. Revine în orice caz autorităților elene, în cadrul executării deciziei atacate, obligația să realizeze cuantificarea, în cooperare loială cu Comisia (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 14 februarie 2008, Comisia/Grecia, citată anterior, punctele 43 și 44).

389 De altfel, Comisia a motivat corespunzător cerințelor legale, în decizia atacată [considerentul (206)], caracterul imputabil statului al măsurii în litigiu, arătând în special că IKA era organismul public elen responsabil, aflat sub tutela statului, cu gestionarea sistemului elen de asigurări sociale și cu perceperea contribuțiilor obligatorii la asigurările sociale.

390 În sfârșit, contrar susținerilor reclamantelor, impunerea, la articolul 2 din decizia atacată, a plății de dobânzi comunitare la valoarea ajutorului în litigiu, majorată deja cu dobânzi naționale, nu demonstrează nicio eroare vădită de apreciere în analiza Comisiei, din moment ce aceste diverse dobânzi răspund unor finalități specifice (a se vedea punctele 417 și 418 de mai jos).

391 În ceea ce privește în special taxa „spatosimo”, reclamantele nu demonstrează că fusesse furnizată Comisiei o dovadă de plată. Cu toate acestea, trebuie amintit că, dacă s-ar fi plătit parțial o taxă, ar fi necesar să se țină cont de aceasta la momentul executării deciziei atacate, astfel cum arată Comisia.

392 Referitor la îndoielile exprimate de OA în ceea ce privește calificarea drept ajutor a toleranței cu privire la neplata de către OA a taxelor datorate AIA, este suficient să se arate că Comisia nu examinează ca atare această măsură cu privire la o eventuală calificare drept ajutor de stat. Astfel, în considerentul (179) al deciziei atacate, aceasta se limitează să menționeze, în cadrul examinării naturii restructurării, absența transferului către NOA, la momentul divizării, a datoriei OA față de AIA. În schimb, Comisia a examinat datoriile NOA față de AIA și a apreciat în această privință că nu putea concluziona în mod definitiv că actele AIA erau imputabile statului.

393 Pentru toate aceste considerații, motivele întemeiate pe eroarea vădită de apreciere și pe nemotivare trebuie respinse ca neîntemeiate.

4. *Cu privire la încălcarea dreptului de a fi ascultat (cauzele T-415/05 și T-423/05)*

a) Argumentele părților

- ³⁹⁴ Republica Elenă și OA susțin că Comisia a încălcat dreptul la apărare al statului membru în cauză, prin faptul că a refuzat să îi comunice raportul Moore Stephens înainte de adoptarea deciziei atacate, în pofida solicitărilor acestuia, reiterate în special în scrisoarea adresată Comisiei la 26 octombrie 2005. Acest raport nu ar fi fost transmis autorităților elene decât la sfârșitul anului 2005, contrar practicii Comisiei în materie de ajutoare de stat în sectorul transporturilor aeriene, de exemplu în cauza referitoare la societatea Alitalia. În plus, Republica Elenă invocă în această privință încălcarea principiului buneii administrări.
- ³⁹⁵ Reclamantele reproșează Comisiei faptul că ar fi reprodus în decizia atacată constatările cuprinse în raportul sus-menționat, fără ca autoritățile elene să fi fost în măsură să formuleze în timp util observații cu privire la carențele acestui raport în ceea ce privește examinarea sublocațiunilor de avioane către NOA, evaluarea cuantumului activelor OA transferate NOA și diversele ajutoare directe acordate în mod nejustificat societății OA.
- ³⁹⁶ OA susține că încălcarea dreptului Republicii Elene de a fi ascultată are o influență negativă directă asupra posibilității beneficiarului ajutorului invocat de a-și apăra interesele. OA ar fi fost astfel privată „prin extindere” de dreptul de a fi ascultată cu privire la veridicitatea și la relevanța elementelor evidențiate în raportul Moore Stephens.

- 397 Dacă autoritățile elene și, „prin extindere”, OA ar fi avut acces la acest raport, acestea ar fi fost în măsură să clarifice un mare număr de neînțelegeri înainte de adoptarea deciziei atacate. Încălcarea dreptului Republicii Elene de a fi ascultată ar justifica, prin urmare, anularea acestei decizii.
- 398 Comisia, susținută de intervenientă, contestă această argumentare. Aceasta precizează că, în sens contrar susținerilor Republicii Elene, nici autorităților italiene nu le transmisese vreun raport înainte de adoptarea deciziei cu privire la societatea Alitalia.

b) Aprecierea Tribunalului

- 399 Respectarea dreptului la apărare, în orice procedură deschisă împotriva unei persoane și care poate conduce la un act care să îi cauzeze prejudicii acesteia, constituie un principiu fundamental de drept al Uniunii și trebuie asigurat, chiar în absența unei reglementări specifice, astfel cum s-a amintit deja la punctul 229 de mai sus.
- 400 În special, în materie de ajutoare de stat, Comisia nu se poate întemeia, în vederea aprecierii unei măsuri în raport cu dispozițiile articolului 87 CE, pe elemente obținute de la terți, decât după ce ar fi acordat statului membru vizat posibilitatea de a-și prezenta observațiile cu privire la respectivele elemente (a se vedea punctul 250 de mai sus).
- 401 În speță, în măsura în care raportul Moore Stephens se întemeiază exclusiv pe datele obținute de la OA și de la NOA cu ocazia anchetei la fața locului a experților Comisiei

și nu conține, așadar, niciun element de fapt despre care întreprinderile beneficiare ale măsurilor în litigiu, deținute integral de Republica Elenă, nu ar fi avut cunoștință, lipsa comunicării acestui raport Republicii Elene nu era ca atare de natură să aducă atingere dreptului la apărare al acestui stat membru.

402 Pe de altă parte, trebuie amintit că, în cauza T-415/05, în ceea ce privește măsurile în litigiu în favoarea NOA, s-a statuat deja că Comisia încălcase dispozițiile articolului 87 alineatul (1) CE, prin faptul că nu a verificat în ce măsură chiriile plătite de această companie societății OA și Republicii Elene, pentru subînchirierea de avioane, erau inferioare prețului pieței (a se vedea punctele 248-253 de mai sus), astfel încât nu este necesar să se examineze în cazul de față influența pe care absența comunicării raportului Moore Stephens către autoritățile elene ar fi avut-o cu privire la rezultatul procedurii.

403 În ceea ce privește, în cauzele T-415/05 și T-423/05, măsurile în litigiu în favoarea OA, trebuie arătat că reclamantele nu invocă niciun element concret care să permită să se presupună că, dacă autoritățile elene ar fi dispus de raportul Moore Stephens înainte de adoptarea deciziei atacate, acestea s-ar fi putut prevala de argumentele care ar fi putut avea o incidență asupra rezultatului procedurii.

404 Motivul întemeiat pe încălcarea dreptului la apărare trebuie, prin urmare, respins ca neîntemeiat. În plus, prin faptul că reclamantele nu au prezentat vreo susținere specifică în sprijinul motivului întemeiat pe încălcarea principiului bunei administrări (a se vedea punctul 394 de mai sus), este necesar ca acesta să fie respins, ca de altfel și motivul întemeiat pe încălcarea dreptului la apărare.

5. *Cu privire la încălcarea principiului proporționalității (T-415/05 și T-416/05)*

a) Argumentele părților

⁴⁰⁵ În cauza T-415/05, Republica Elenă susține că – în ipoteza în care decizia atacată ar fi trebuit interpretată în sensul că NOA ar fi de asemenea obligată să ramburseze ajutoarele plătite OA, în executarea articolului 2 alineatul (1) din decizia atacată, ceea ce aceasta contestă – ar fi disproporționat să se impună recuperarea de la NOA în special a sumei de 354 de milioane de euro, prevăzută la articolul 1 alineatul (4) din această decizie, deși această societate nu a început să își desfășoare activitatea decât de la 12 decembrie 2003 și deși Comisia nu a constatat acordarea niciunui ajutor în favoarea sa sub forma unei tolerări a neplății impozitelor și a contribuțiilor la asigurațiile sociale.

⁴⁰⁶ În replică, Republica Elenă adaugă că o asemenea cerință ar fi contrară obligației de cooperare cu bună-credință prevăzută la articolul 10 CE.

⁴⁰⁷ În cauza T-416/05, NOA arată că obligația de a recupera de la aceasta ajutoarele prevăzute la articolul 1 alineatul (4) din decizia atacată, anterioare divizării, ar fi contrară principiului proporționalității, dacă respectiva obligație privea ajutoarele acordate în toate sectoarele de activitate ale OA.

408 Comisia, susținută de intervenientă, contestă această argumentare.

b) Aprecierea Tribunalului

409 În cauza T-416/05, nu este necesară pronunțarea cu privire la invocarea de către reclamantă a inadmisibilității argumentării referitoare la incertitudinea Comisiei în ceea ce privește data exactă de constituire a NOA, care de altfel nu fusese prezentată decât cu titlu accesoriu în cadrul prezentului motiv. Astfel, această argumentare este în orice caz lipsită de relevanță, astfel cum s-a statuat deja (a se vedea punctul 117 de mai sus).

410 Cu privire la fond, este suficient să se amintească faptul că, în Hotărârea din 14 februarie 2008, Comisia/Grecia, citată anterior (punctul 53), Curtea a respins motivul întemeiat pe încălcarea principiului proporționalității care fusese invocat în fața sa de Republica Elenă, pentru motivul că eliminarea unui ajutor acordat ilegal, pe calea recuperării, este consecința logică a constatării caracterului său ilegal și că obligația statului membru de a elimina un ajutor considerat de Comisie drept incompatibil cu piața comună vizează restabilirea situației anterioare.

411 În acest condiții, din moment ce s-a constatat că NOA putea fi considerată succesoarea OA în vederea recuperării ajutorului în litigiu (a se vedea punctele 148-151 de mai sus), recuperarea acestui ajutor de la NOA nu poate fi considerată contrară principiului proporționalității.

- 412 Pe de altă parte, trebuie arătat că, în ceea ce privește repartizarea obligației de rambursare între OA și NOA, această problemă nu a fost soluționată prin Hotărârea din 12 mai 2005 și nu a fost examinată de Comisie în decizia atacată. Revine, prin urmare, părților obligația să o tranșeze în cadrul procedurii naționale de executare a deciziei atacate, conform obligației reciproce de cooperare loială pe care o au acestea (a se vedea punctele 125-127 de mai sus).
- 413 Pentru toate aceste considerații, motivul întemeiat pe încălcarea principiului proporționalității, precum și cel întemeiat pe încălcarea obligației de cooperare, care nu a fost susținut prin nicio afirmație specifică, trebuie respinse ca neîntemeiate.

6. *Cu privire la încălcarea principiului ne bis in idem (cauzele T-415/05 și T-423/05)*

- 414 Republica Elenă și OA susțin că, în măsura în care, pentru suma de 354 de milioane de euro prevăzută la articolul 1 alineatul (4) din decizia atacată, un quantum de aproximativ 136 de milioane de euro ar corespunde dobânzilor și amenzilor prevăzute de dreptul național, obligația ca sumele ce urmează a fi recuperate să fie însoțite de rata de referință a dobânzii la nivel comunitar, prevăzută la articolul 2 alineatul (2) din decizia atacată, este contrară principiului *ne bis in idem*.
- 415 Trebuie subliniat că dobânzile comunitare datorate în temeiul articolului 2 alineatul (2) din decizia atacată de întreprinderile beneficiare ale ajutoarelor în litigiu nu prezintă caracter de sancțiune, ci urmăresc să restabilească pe deplin concurența prin intermediul rambursării avantajului acordat acestor beneficiari de la data acordării ajutoarelor.

- 416 În cazul de față, întrucât tolerarea neplății sumelor reprezentând diverse dobânzi moratorii și majorări prevăzute de dreptul elen constituie de asemenea un ajutor de stat, Comisia arată în mod întemeiat că decizia atacată trebuie interpretată în sensul că dobânzile prevăzute la articolul 2 alineatul (2) din decizia atacată se aplică și acestor sume începând de la momentul la care sunt exigibile. Pe de altă parte, modalitățile de capitalizare a dobânzilor vor fi definite la momentul executării deciziei atacate, astfel cum a arătat Comisia în fața Tribunalului.
- 417 În măsura în care, pe de o parte, dobânzile moratorii și amenzile prevăzute de dreptul național și, pe de altă parte, dobânzile prevăzute de decizia atacată în scopul de a asigura restabilirea concurenței răspund astfel unor finalități diferite, impunerea de dobânzi comunitare la suma totală a ajutoarelor majorată cu dobânzile și cu amenzile naționale nu încalcă principiul *ne bis in idem*.
- 418 Reiese că motivul întemeiat pe încălcarea principiului *ne bis in idem* trebuie respins ca neîntemeiat.
- 419 Din toate cele de mai sus rezultă că decizia atacată trebuie anulată, pe de o parte, în măsura în care Comisia declară incompatibil cu piața comună ajutorul acordat NOA [articolul 1 alineatul (1)], pe de altă parte, întrucât declară incompatibil ajutorul acordat OA prevăzut la articolul 1 alineatul (2), în măsura în care privește suma corespunzătoare valorii tuturor elementelor de activ necorporale înregistrate în temeiul fondului comercial, valoarea avioanelor transferate NOA, precum și veniturile preconizate din vânzarea a două avioane, și, în sfârșit, în măsura în care impune recuperarea acestor ajutoare (articolul 2).

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 420 Potrivit articolului 87 alineatul (3) din Regulamentul de procedură, în cazul în care părțile cad în pretenții cu privire la unul sau la mai multe capete de cerere, Tribunalul poate să repartizeze cheltuielile de judecată sau poate decide ca fiecare parte să suporte propriile cheltuieli de judecată. Potrivit articolului 87 alineatul (4) al treilea paragraf din Regulamentul de procedură, Tribunalul poate obliga intervenienta, alta decât un stat membru, să suporte propriile cheltuieli de judecată.
- 421 În cele trei cauze conexate, întrucât fiecare dintre părți a căzut parțial în pretenții, fiecare parte trebuie obligată să suporte propriile cheltuieli de judecată, inclusiv, în cauzele T-416/05 și T-423/05, pe cele aferente procedurilor privind măsurile provizorii.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a șasea)

declară și hotărăște:

- 1) Anulează articolul 1 alineatul (1) din Decizia C(2005) 2706 final a Comisiei din 14 septembrie 2005 privind ajutoarele de stat în favoarea Olympiaki Aeroporia Ypiresies AE [C 11/2004 (ex NN 4/2003) – Olympiaki Aeroporia – Restructurare și privatizare].**

- 2) **Anulează în parte articolul 1 alineatul (2) din Decizia C(2005) 2706 final în măsura în care privește suma corespunzătoare valorii tuturor elementelor de activ necorporale înregistrate în bilanțul de transformare a Olympiaki Aeroporia Ypiresies ca valoare a fondului comercial, valoarea avioanelor transferate Olympiakes Aerogrammes AE, precum și veniturile preconizate din vânzarea a două avioane înregistrate încă în bilanțul Olympiaki Aeroporia Ypiresies.**

- 3) **Anulează articolul 2 din Decizia C(2005) 2706 final în ceea ce privește măsurile în cauză la articolul 1 alineatele (1) și (2), dat fiind că aceste dispoziții sunt anulate.**

- 4) **Respinge celelalte capete de cerere.**

- 5) **Fiecare parte suportă propriile cheltuieli de judecată, inclusiv pe cele efectuate în cadrul procedurilor privind măsurile provizorii.**

Jaeger

Meij

Truchot

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 13 septembrie 2010.

Semnături

Cuprins

Istoricul cauzei	II - 4759
Decizia 2003/372/CE	II - 4760
Decizia atacată	II - 4763
Procedura și concluziile părților	II - 4769
În drept	II - 4774
A — Cu privire la dispariția interesului reclamantelor de a exercita acțiunea	II - 4774
1. Argumentele părților	II - 4774
2. Aprecierea Tribunalului	II - 4776
B — Cu privire la fond	II - 4779
1. Cu privire la luarea în considerare a unei continuități economice între OA și NOA în vederea recuperării ajutoarelor (cauzele T-415/05 și T-416/05)	II - 4780
a) Argumentele părților	II - 4780
b) Aprecierea Tribunalului	II - 4788
Cu privire la determinarea măsurilor în favoarea OA care pot face obiectul unei obligații de recuperare de la NOA	II - 4789
Cu privire la valoarea juridică a deciziei atacate, în ceea ce privește constatarea referitoare la faptul că NOA reprezintă succesoarea OA, în vederea recuperării ajutorului în litigiu	II - 4792
Cu privire la aprecierea motivării și a temeiniciei constatării, în decizia atacată, a faptului că NOA reprezintă succesoarea OA în vederea recuperării ajutorului în litigiu	II - 4797
	II - 4889

2.	Cu privire la ajutorul acordat NOA [articolul 1 alineatul (1) din decizia atacată] (cauzele T-415/05 și T-416/05)	II - 4806
	a)	
	Cu privire la luarea în considerare a unei continuități economice între OA și NOA în vederea calificării măsurilor în litigiu	II - 4806
	Argumentele părților	II - 4806
	Aprecierea Tribunalului	II - 4808
	b)	
	Cu privire la criteriul investitorului privat	II - 4813
	Argumentele părților	II - 4813
	Aprecierea Tribunalului	II - 4819
	— Cu privire la determinarea ajutorului în litigiu	II - 4819
	— Cu privire la determinarea problemelor în litigiu prin raportare la conținutul deciziei atacate și la argumentarea părților ...	II - 4821
	— Cu privire la elementele relevante în speță în vederea aplicării criteriului investitorului privat	II - 4824
	— Cu privire la repartizarea sarcinii probei și la obligațiile procedurale ale Comisiei și, respectiv, ale statului membru vizat	II - 4828
3.	Cu privire la ajutoarele acordate OA	II - 4837
	a)	
	Cu privire la plata anticipată a cuantumului supraestimat al valorii elementelor de activ ale OA transferate societății NOA [articolul 1 alineatul (2) din decizia atacată] (cauzele T-415/05 și T-423/05)	II - 4837
	Cu privire la încălcarea articolului 87 alineatul (1) CE și la nemotivare (cauzele T-415/05 și T-423/05)	II - 4838
	— Argumentele părților	II - 4838
	— Aprecierea Tribunalului	II - 4844
	Cu privire la încălcarea articolului 87 alineatul (3) CE și la nemotivare (cauza T-415/05)	II - 4858

GRECIA ȘI ALȚII/COMISIA

—	Argumentele părților	II - 4858
—	Aprecierea Tribunalului	II - 4861
b)	Cu privire la punerea în aplicare a anumitor garanții de stat [articolul 1 alineatul (3) din decizia atacată] (cauzele T-415/05 și T-423/05)	II - 4862
	Argumentele părților	II - 4862
	Aprecierea Tribunalului	II - 4866
c)	Cu privire la tolerarea neachitării datoriilor la plata impozitelor și a contribuțiilor la asigurările sociale [articolul 1 alineatul (4) din decizia atacată] (cauzele T-415/05, T-416/05 și T-423/05)	II - 4871
	Argumentele părților	II - 4871
	Aprecierea Tribunalului	II - 4874
4.	Cu privire la încălcarea dreptului de a fi ascultat (cauzele T-415/05 și T-423/05)	II - 4880
a)	Argumentele părților	II - 4880
b)	Aprecierea Tribunalului	II - 4881
5.	Cu privire la încălcarea principiului proporționalității (T-415/05 și T-416/05)	II - 4883
a)	Argumentele părților	II - 4883
b)	Aprecierea Tribunalului	II - 4884
6.	Cu privire la încălcarea principiului <i>ne bis in idem</i> (cauzele T-415/05 și T-423/05)	II - 4885
	Cu privire la cheltuielile de judecată	II - 4887
		II - 4891